

*Załącznik do Uchwały nr XXXIV/474 /05
Sejmiku Województwa Warmińsko – Mazurskiego
z dnia 31 sierpnia 2005 r.*

**Zarząd Województwa
Warmińsko - Mazurskiego**

***Strategia
Rozwoju Społeczno - Gospodarczego
Województwa Warmińsko – Mazurskiego
do roku 2020***

Olsztyn, 2005 r.

Spis treści:

1.POTRZEBA AKTUALIZACJI STRATEGII.....	4
2.ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA STRATEGII	5
2.1 ZMIANY W OTOCZENIU MIĘDZYNARODOWYM	5
2.1.1 <i>Europejska sieć obserwacyjna planowania przestrzennego (ESPON)</i>	5
2.1.2 <i>Trzeci raport na temat spójności</i>	5
2.1.3 <i>Strategia lizbońska</i>	6
2.1.4 <i>Projekty regulacji prawnych</i>	6
2.1.5 <i>Strategiczne wytyczne wspólnoty</i>	8
2.2 UWARUNKOWANIA KRAJOWE.....	9
2.2.1 <i>Projekt Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013</i>	9
2.2.2 <i>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju</i>	9
2.2.3 <i>Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego</i>	10
2.2.4 <i>Odniesienia do aktualizacji strategii Województwa Warmińsko - Mazurskiego</i>	11
2.3 KIERUNKI MIĘDZYREGIONALNEJ WSPÓŁPRACY WOJEWÓDZTWA.....	11
3.SYNTETYCZNA DIAGNOZA PROBLEMÓW	13
3.1 GOSPODARKA I INNOWACYJNOŚĆ	16
3.2 ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH I SPOŁECZEŃSTWO.....	17
3.3 ASPEKTY PRZESTRZENNE, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE.....	17
3.3.1 <i>Zróżnicowania przestrzenne</i>	17
3.3.2 <i>Infrastruktura</i>	18
3.3.3 <i>Środowisko przyrodnicze</i>	19
3.4 ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWO	19
4.ANALIZA SWOT	22
4.1 GOSPODARKA I INNOWACYJNOŚĆ	22
4.2 ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH I SPOŁECZEŃSTWO	22
4.3 INFRASTRUKTURA, ASPEKTY PRZESTRZENNE, ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE.....	23
4.4 ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWO	23
5.WIZJA ROZWOJU – WOJEWÓDZTWO W ROKU 2020.....	24
6.CEL GŁÓWNY STRATEGII.....	25
7.PRIORYTETY STRATEGICZNE	27
7.1 PRIORYTET 1 - KONKURENCYJNA GOSPODARKA	28
7.2 PRIORYTET 2 - OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO.....	28
7.3 PRIORYTET 3 - NOWOCZESNE SIECI.....	28
8.CELE STRATEGICZNE	29
8.1 WZROST KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI	29
8.2 WZROST AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ.....	30
8.3 WZROST LICZBY I JAKOŚCI POWIĄZAŃ SIECIOWYCH	30
9.CELE OPERACYJNE I DZIAŁANIA.....	32
9.1 CELE OPERACYJNE PRIORYTETU: KONKURENCYJNA GOSPODARKA	32
9.1.1 <i>Wzrost konkurencyjności firm</i>	32
9.1.2 <i>Wzrost liczby miejsc pracy</i>	33
9.1.3 <i>Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych</i>	35
9.1.4 <i>Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości</i>	36
9.1.5 <i>Wzrost potencjału turystycznego</i>	37
9.1.6 <i>Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa</i>	39
9.1.7 <i>Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu</i>	41
9.1.8 <i>Tworzenie społeczeństwa informacyjnego</i>	41
9.1.9 <i>Doskonalenie administracji</i>	42

9.2	CELE OPERACYJNE PRIORYTETU: OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO	43
9.2.1	<i>Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy</i>	43
9.2.2	<i>Różnorodna i dostępna edukacja</i>	44
9.2.3	<i>Rozwój społeczeństwa obywatelskiego</i>	46
9.2.4	<i>Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych</i>	47
9.2.5	<i>Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego</i>	48
9.2.6	<i>Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu</i>	50
9.2.7	<i>Wzrost dostępności mieszkań</i>	51
9.2.8	<i>Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej</i>	51
9.2.9	<i>Poprawa jakości i ochrona środowiska</i>	52
9.3	CELE OPERACYJNE PRIORYTETU: NOWOCZESNE SIECI	54
9.3.1	<i>Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności</i>	54
9.3.2	<i>Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii</i>	56
9.3.3	<i>Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej</i>	57
9.3.3.1	Współpraca z regionami bałtyckimi	58
9.3.3.2	Współpraca z pozostałymi regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami ..	59
9.3.3.4	Współpraca z innymi regionami partnerskimi.....	59
9.3.4	<i>Monitoring środowiska</i>	60
10.	REALIZACJA STRATEGII.....	61
11.	MONITORING I EWALUACJA STRATEGII.....	62
11.1	ROLA MONITORINGU I EWALUACJI.....	62
11.2	ORGANIZACJA MONITORINGU I EWALUACJI.....	62
11.2.1	<i>Zakres prac</i>	62
11.2.2	<i>Terminy</i>	63
11.2.3	<i>Instytucje</i>	63
11.3	PROPOZYCJA WSKAŹNIKÓW SŁUŻĄCYCH OCENIE REALIZACJI STRATEGII	65
11.3.1	<i>Dobór wskaźników</i>	65
11.3.2	<i>Wskaźniki w kontekście celów</i>	65
	Tabela NR 1 wskaźniki dla celu głównego: <i>Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy</i>	65
	Tabela NR 2 wskaźniki dla priorytetu: <i>Konkurencyjna gospodarka</i>	66
	Tabela NR 3 wskaźniki dla priorytetu: <i>Otwarte społeczeństwo</i>	67
	Tabela NR 4 wskaźniki dla priorytetu: <i>Nowoczesne sieci</i>	68
11.4	SCHEMAT ORGANIZACJI PRAC.....	69
12.	SZACUNEK POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO WOJEWÓDZTWA W LATACH 2007 – 2013.....	70
12.1	PROGNOZA DOCHODÓW BUDŻETOWYCH.....	70
12.2	PROGNOZA WYDATKÓW I POTENCJAŁ INWESTYCYJNY WOJEWÓDZTWA	73
12.3	PROGNOZA ŚRODKÓW NA ROZWÓJ – TABELLE FINANSOWE	78
12.4	WRAŻLIWOŚĆ OSZACOWANIA POTENCJAŁU NA ZMIANY PARAMETRÓW	82
12.5	WSTĘPNA PROGNOZA FINANSÓW WOJEWÓDZTWA NA LATA 2014 – 2020.	83

1. POTRZEBA AKTUALIZACJI STRATEGII

28 maja 1999 r. Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego podjął uchwałę, która dała podstawę do rozpoczęcia prac nad strategią rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Szeroko zakrojone działania obejmowały: diagnozy i identyfikację wizji rozwoju, obszarów strategicznych dla Warmii i Mazur, konsultacje eksperckie, konsultacje społeczne. W ich wyniku powstał dokument, który, jako jedyny w kraju, został przyjęty przez sejmik województwa jednogłośnie.

„Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego” określała cele i działania na lata 2000-2015, a także odnosiła się do przyszłego członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Pomimo to, jesienią 2004 r., w województwie warmińsko-mazurskim (podobnie jak w pozostałych regionach w Polsce) rozpoczął się proces aktualizacji strategii (uchwała Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego nr XXVI/361/04 z dnia 26 października 2004 r.).

Potrzeba ponownego opracowania dokumentu ma większy związek ze zmianami w otoczeniu województwa (np. wejście Polski do Unii Europejskiej), niż z procesami zachodzącymi wewnątrz regionu. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego zawarta w dokumencie na lata 2000-2015 funkcjonowała dobrze, była stworzona przy znacznym zaangażowaniu społecznym i popierana przez cały sejmik województwa. Stała się także punktem odniesienia dla innych dokumentów planistycznych opracowanych w województwie, tj. strategii sektorowych, innowacji, zwalczania bezrobocia itp. Aby sprostać zasadniczym zmianom w otoczeniu założono wyjście im naprzeciw, przy jednoczesnym zachowaniu istoty „starej” strategii.

Prace prowadzone nad dokumentami, które tworzą ramy programowe dla strategii województwa, tj.

- ◆ Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 - 2013
- ◆ Narodową Strategią Rozwoju Regionalnego
- ◆ Koncepcją Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju,
- ◆ krajowymi strategiami sektorowymi, które również nie pozostają obojętne wobec sytuacji na Warmii i Mazurach,
- ◆ priorytetami i rozwiązaniami europejskiej polityki spójności, jaka ma obowiązywać w latach 2007-2013,
- ◆ poprawą implementacji Strategii Lizbońskiej,
- ◆ raportami Europejskiej Sieci Obserwacyjnej Planowania Przestrzennego (European Spatial Planning Observation Network - ESPON).

mają zasadnicze znaczenie dla rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego. Niemniej ważnym celem było również osiągnięcie przejrzystości wewnętrznej dokumentu oraz ułatwienie instytucjom i firmom korzystania z niego w trakcie ubiegania się o krajowe i unijne środki na cele rozwojowe.

W przygotowaniu nowego dokumentu wzięły udział różne grupy społeczne (m.in. zainteresowani mieszkańcy podregionów, świat nauki, przedstawiciele przedsiębiorców, instytucji pozarządowych)

2. ZEWNETRZNE UWARUNKOWANIA STRATEGII

1 maja 2004 roku Polska stała się członkiem Unii Europejskiej, co zasadniczo ułatwia relacje i powiązania społeczno-ekonomiczne z pozostałymi 24 krajami członkowskimi. Wśród zmian wynikających z nowej kompozycji terytorialnej Unii Europejskiej wiele ma bezpośrednie znaczenie dla Warmii i Mazur. Nowym impulsem współpracy państw obszaru Morza Bałtyckiego jest położenie w tej strefie ośmiu państw członkowskich Unii Europejskiej. Z drugiej strony wzdłuż północnych i wschodnich województw naszego kraju zaistniała zewnętrzna granica Unii Europejskiej ze wszystkimi tego konsekwencjami. Zmiany te mają szczególne znaczenie dla województwa warmińsko-mazurskiego, jest to bowiem, obok pomorskiego i zachodniopomorskiego, jedno z trzech województw bałtyckich Polski. Województwo warmińsko-mazurskie to jedyny region w Polsce graniczący bezpośrednio z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.

2.1 ZMIANY W OTOCZENIU MIĘDZYNARODOWYM

2.1.1 EUROPEJSKA SIEĆ OBSERWACYJNA PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO (ESPON)

W roku 1999 kraje członkowskie Unii Europejskiej przyjęły w Poczdamie dokument pt. *Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego (European Spatial Development Perspective - ESDP)*. W kolejnym okresie programowania obejmującym lata 2000-2006 zdecydowano o kontynuowaniu studiów naukowo-badawczych dotyczących tej problematyki w ramach programu ESPON. Misją prac naukowo-badawczych ESPON jest określenie poziomu terytorialnej (przestrzennej) spójności Europy, co będzie podstawą zaproponowania odpowiedniej polityki i jej instrumentów na poziomie Wspólnoty Europejskiej. Dotychczas opublikowane wyniki wskazują, że teza o zwornikowym położeniu Polski w Europie jest nieprawdziwa, bowiem nasz kraj cechuje wyjątkowo niski poziom spójności terytorialnej na tle innych państw Europy. Analizy wskazują, że najbardziej peryferyjnym województwem w Polsce jest warmińsko-mazurskie, a wśród 45 podregionów Polski typu NUTS 3 najgorzej położonym jest podregion ełcki i tylko w minimalnie lepszej sytuacji znajduje się podregion olsztyński. Dokumentuje to fakt, że podstawową barierą rozwoju społeczno-ekonomicznego regionu jest fatalna, na tle Polski i Unii Europejskiej, dostępność przestrzenna województwa warmińsko-mazurskiego.

2.1.2 TRZECI RAPORT NA TEMAT SPÓJNOŚCI

Do nowych dokumentów należy zaliczyć również trzeci raport kohezyjny przedstawiony przez Komisję Europejską w lutym 2004 roku. Raport ten zawiera założenia europejskiej polityki spójności w latach 2007-2013. W trakcie jego przygotowywania została podjęta bardzo ważna decyzja, że kolejny okres programowy będzie liczył siedem lat, zaś następne pięć. Pięcioletni okres odpowiada kadencji Komisji Europejskiej, Parlamentu Europejskiego i innych instytucji unijnych. Oznacza to, że horyzont czasowy aktualizacji strategii powinien dotyczyć roku 2018 lub 2020, bowiem zgodnie z regułą n+2 środki unijne muszą zostać wydatkowane najpóźniej w ciągu dwóch lat po zakończeniu okresu programowego.

Najważniejsze propozycje zawarte w raporcie kohezyjnym dotyczą:

- wysokiego profilu polityki spójności, jako jednej z podstawowych polityk Wspólnoty,
- przesunięcia działań dotyczących obszarów wiejskich do Wspólnej Polityki Rolnej (dotyczy to także przesunięcia całości instrumentów dotyczących rybołówstwa do polityki Unii Europejskiej dotyczącej tego sektora). Oznacza to, że po roku 2006 w ramach europejskiej polityki spójności będą funkcjonowały tylko trzy fundusze: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny oraz Fundusz Spójności.
- budżetu przyszłej polityki spójności. Komisja Europejska proponuje duży budżet, co jest korzystne dla Polski i umożliwia średnioroczne transfery na rzecz naszego kraju zbliżone do poziomu 4% produktu krajowego brutto. Jednak w przypadku przedłużania się negocjacji budżetowych do końca 2006 roku trzeba będzie przygotować dokumenty programowe dotyczące Warmii i Mazur bez alokacji finansowych, co będzie wymagało powrotu do nich po określeniu tablic finansowych. Opóźniłoby to finansowanie projektów w nowym okresie programowania, w który weszlibyśmy zamiast od stycznia 2007 roku, najprawdopodobniej dopiero w połowie 2008 roku, co miałoby istotny negatywny wpływ na proces wdrażania strategii województwa warmińsko-mazurskiego.

2.1.3 STRATEGIA LIZBOŃSKA

Istotne znaczenie dla Unii Europejskiej miało przyjęcie w roku 2000 Strategii Lizbońskiej (uzupełnionej w roku 2001 o ustalenia podjęte na spotkaniu tzw. szczyt w Goeteborgu), która założyła przekształcenie Wspólnoty w ciągu zaledwie dziesięciu lat w najbardziej konkurencyjną gospodarkę światową i podjęcie w tym okresie pięciu podstawowych kierunków działań, tj.

- ◆ szybkie przechodzenie do gospodarki opartej na wiedzy, w tym rozwój społeczeństwa informacyjnego, badań i innowacji;
- ◆ liberalizacja i integracja tych rynków i sektorów, których wspólny rynek de facto nie objął;
- ◆ rozwój przedsiębiorczości;
- ◆ wzrost zatrudnienia i zmiana modelu społecznego;
- ◆ dbałość o trwałe fundamenty rozwoju i środowisko przyrodnicze.

Różnorodne analizy dokonane po pięciu latach realizacji strategii wskazują, że jej wdrażanie było nieskuteczne, a dystans w zakresie budowania gospodarki opartej na wiedzy pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Unią Europejską nie zmniejsza się. Dlatego wnioski formułowane na poziomie europejskim dotyczą głównie poprawy wdrażania. Komisja Europejska zaproponowała Program Działania Strategii Lizbońskiej określający priorytety w okresie najbliższych pięciu lat, jakie powinny zapewnić Unii Europejskiej i poszczególnym państwom członkowskim zwiększenie produkcji i wydajności oraz tworzenie większej ilości lepszych miejsc pracy. Program ten obejmuje działania w następujących obszarach:

- ◆ uczynienie z Europy znacznie bardziej atrakcyjnego niż dotąd miejsca do lokowania inwestycji i podejmowania pracy, co powinno być realizowane za pomocą: rozwoju i pogłębienia rynku wewnętrznego; zagwarantowania otwartej i konkurencyjnej gospodarki wewnątrz i na zewnątrz Europy; poprawy jakości prawodawstwa na poziomie europejskim i narodowym oraz rozszerzenia i poprawy infrastruktury europejskiej;
- ◆ wiedza i innowacje na rzecz wzrostu, co powinno być realizowane za pomocą: wzrostu i poprawy inwestycji w dziedzinie badań i rozwoju; pobudzenia innowacyjności, przyswajania technik informacyjnych oraz zrównoważonego korzystania z zasobów, a także wsparcia dla stworzenia silnej europejskiej bazy przemysłowej;
- ◆ tworzenie większej liczby lepszych miejsc pracy, co powinno być realizowane za pomocą: zaangażowania większej liczby osób w aktywną działalność zawodową oraz modernizację systemów zabezpieczeń socjalnych; zwiększenie zdolności dostosowawczej pracowników i przedsiębiorców do zmieniających się warunków na rynku pracy oraz elastyczności rynków pracy; a także wzrost inwestycji w kapitał ludzki poprzez lepsze systemy edukacji i zdobywania umiejętności.

Z punktu widzenia Polski ważne i korzystne jest to, że miejscem wdrażania Strategii z Lizbony i Goeteborga w latach 2007-2013 będzie polityka spójności, co oznacza prealokację dla Polski odpowiednich środków finansowych. Oczywiście zmiany te wymuszają jakościową zmianę w polityce spójności. Jest ona w coraz mniejszym stopniu związana z tradycyjnymi działaniami o charakterze wyrównawczym, jak było dotychczas, po roku 2007 będzie służyła przede wszystkim budowaniu siły konkurencyjnej podmiotów gospodarczych i regionów. Oznacza to równocześnie konieczność wpisywania działań wynikających ze Strategii z Lizbony i Goeteborga we wszystkie dokumenty programowe nowej generacji polityki spójności, w tym także strategię przygotowywane na poziomie regionalnym.

2.1.4 PROJEKTY REGULACJI PRAWNYCH

Projekty nowych regulacji prawnych zostały przedstawione przez Komisję Europejską już w lipcu 2004 roku. W drugim półroczu 2005 roku powinny one zostać zaakceptowane przez kraje członkowskie, tak aby dać im czas na dokonanie niezbędnych zmian i uzupełnień w krajowych rozwiązaniach prawnych oraz na zbudowanie niezbędnej infrastruktury instytucjonalnej do wdrażania funduszy.

Istotne jest założenie, że wszystkie trzy fundusze składające się na nową politykę spójności: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny oraz Fundusz Spójności będą programowane w sposób zintegrowany.

Poniżej wskazane są najważniejsze propozycje, które będą wpływały na realizację strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego:

1) Poziom współfinansowania funduszy strukturalnych.

W latach 2000-2006 możliwe było w szczególnych przypadkach obniżenie poziomu współfinansowania funduszy strukturalnych do 20%. Projekty nowych regulacji zakładają wyeliminowanie takiej możliwości. Jednak wprowadzono równocześnie możliwość obniżenia poziomu współfinansowania do 15% w regionach ultraperyferyjnych. Należy konsekwentnie postulować, aby pięć województw Polski północno-wschodniej i wschodniej otrzymało w latach 2007-2013 w regionalnych programach operacyjnych możliwość obniżenia poziomu współfinansowania do 20%.

2) Zakres finansowania i struktura alokacji środków Funduszu Spójności.

W porównaniu do okresu programowania 2000-2006 proponuje się rozszerzenie zakresu finansowania obydwu części tego funduszu. W części środowiskowej dotyczy to: efektywności energetyki i energetyki odnawialnej, natomiast w części transportowej dotyczy to: sektora transportowego poza sieciami transeuropejskimi, intermodalnego systemu transportowego i systemu międzyoperacyjnego, transportu kolejowego, rzeczno i morskiego, zarządzania ruchem drogowym i lotniczym, przyjaznego dla środowiska transportu miejskiego i publicznego. Zmiana ta jest korzystna dla Polski, bowiem umożliwi finansowanie nowych sfer na bardzo korzystnych warunkach, między innymi rozwoju transportu publicznego. Struktura alokacji środków Funduszu Spójności na środowisko i transport była dotychczas sztywna, bowiem obowiązywała twarda zasada podziału środków Funduszu Spójności po połowie na działania dotyczące środowiska i transportu. Polska wielokrotnie zabiegała o możliwość bardziej elastycznych zmian w strukturze alokacji. Z przedstawionych regulacji prawnych wynika, że prawdopodobnie będzie można podzielić strukturę wydatków z Funduszu Spójności na trzy kierunki finansowania: infrastrukturę transportową, środowisko oraz nowe obszary. Warunkiem jest aby wszystkie te trzy kierunki finansowania zostały uwzględnione w dokumentach programowych. Jednak są też propozycje utrzymania dotychczasowego modelu alokacji.

3) Zmiany dotyczące kwalifikacji podatku VAT.

Komisja Europejska proponuje, aby w latach 2007-2013 wydatki związane z podatkiem od wartości dodanej stały się kosztami niekwalifikowalnymi w przypadku dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności. Niekwalifikowalność VAT będzie stanowiła olbrzymi problem dla podmiotów administracji publicznej, które nie mogą być płatnikami VAT. Są to między innymi: samorządy, Główna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, PKP, szkoły wyższe i urzędy morskie. Z ich punktu widzenia ów wielkość niezbędnych środków krajowych wzrośnie w przypadku Funduszu Spójności z 17,6% wartości środków unijnych do 43,5%, natomiast w przypadku Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego z 33,3% wartości tych środków do 62,7%. Poważne problemy mogą też powstać w przypadku podmiotów będących płatnikami VAT, gdy kwota podatku naliczonego będzie niższa od kwoty podatku należnego. Środki VAT będą co prawda odzyskiwane przez budżet, ale nie oznacza to ich automatycznego odzyskiwania przez podmioty zarządzające programami operacyjnymi. Formułując swoją propozycję Komisja Europejska uznała, iż przepływy finansowe są wewnętrzną sprawą państw członkowskich. Ponieważ usługi związane z wykorzystaniem funduszy są często świadczone przez podmioty z państw bogatszych oznacza to potencjalny transfer finansowy z obszarów biednych na rzecz regionów najbogatszych. Dlatego Polska powinna konsekwentnie występować na rzecz utrzymania dotychczasowych reguł kwalifikowalności podatku od wartości dodanej. Jest interesujące, że propozycja ta nie dotyczy Europejskiego Funduszu Społecznego.

4) Finansowanie rozwoju obszarów wiejskich.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), zgodnie z intencjami Komisji Europejskiej, ma stanowić w latach 2007-2013 instrument uruchamiany w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. 62% alokacji EFRROW jest usztywnione, a pozostałe 38% może zostać alokowane zgodnie z priorytetami instytucji zarządzającej Wspólną Polityką Rolną. Lista działań, która liczyła 22 pozycje w latach 2000-2006 będzie poszerzona w latach 2007-2013 do 34 pozycji, co należy oceniać pozytywnie. Podstawą finansowania będzie Program Rozwoju Obszarów Wiejskich. Fundusz ten może być wdrażany w poszczególnych krajach w sposób scentralizowany lub zdecentralizowany poprzez regionalne programy operacyjne. W naszym przypadku nie należy się spodziewać, iż znaczące alokacje zostaną przeznaczone na rozwój obszarów wiejskich oraz należy przyjąć, że model wdrażania będzie scentralizowany. Według szacunku UKIE poziom spodziewanych alokacji EFRROW to 6,8 mld euro (w cenach z 2004 roku).

5) Współpraca zewnętrzna UE.

Komisja Europejska zaproponowała na lata 2007-2013 zasadniczą przebudowę instrumentów zorientowanych na otoczenie zewnętrzne Unii Europejskiej. Dla Polski największe znaczenie ma regulacja prawna dotycząca Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (EISiP), zorientowanego na 17 państw - 10 strefy Morza Śródziemnego i 7 Europy Wschodniej, w tym Rosję. Misją tego instrumentu jest sfinansowanie wspólnych programów przybliżających do siebie regiony państw członkowskich i krajów partnerskich

posiadających wspólną granicę, w tym także promowanie zintegrowanego rozwoju regionalnego pomiędzy regionami przygranicznymi. Lista celów, jakie mogą być finansowane przez EISiP, dotyczy praktycznie wszystkich zagadnień gospodarczych, społecznych oraz politycznych. Przepisy wykonawcze do EISiP będą dotyczyły: kryteriów i procedury przydziału funduszy, wskaźników współfinansowania, przygotowania projektów wspólnych, selekcji wspólnych projektów, technicznego i finansowego zarządzania, kontroli i audytu finansowego, monitorowania i ewaluacji oraz promocji i reklamy.

Jednym z czterech typów programów współfinansowanych w ramach tego instrumentu będą programy współpracy transgranicznej na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej, co dotyczy naszej współpracy z Białorusią, Ukrainą i Rosją (Obwód Kaliningradzki). Proponuje się znaczące zwiększenie dostępnych na te działania środków oraz finansowanie wspólnych projektów transgranicznych.

Dla Warmii i Mazur istotne jest, że wszystkie trzy podregiony typu NUTS 3 : elbląski, ełcki i olsztyński będą mogły uczestniczyć w tej współpracy. Ze względu na bardzo szeroki zakres potencjalnego finansowania niezbędna jest wspólna strategia Warmii i Mazur i Obwodu Kaliningradzkiego, do przygotowania której należy zaprosić Pomorze ze względu na Zalew Wiślany i Mierzeję Wiślaną, zorientowana na ekonomiczne i społeczne priorytety współpracy transgranicznej.

2.1.5 STRATEGICZNE WYTYCZNE WSPÓLNOTY

Komisja Europejska w propozycjach dotyczących Strategicznych Wytycznych Wspólnoty założyła, że w latach 2007-2013 zostaną podjęte cztery priorytetowe kierunki wydatków z funduszy unijnych, które zostały określone następująco:

1. Uczynienie z Europy i jej regionów miejsca bardziej atrakcyjnego dla inwestowania i pracy. Działania przewidywane w ramach tego kierunku zakładają:
 - ◆ rozszerzenie i poprawę infrastruktury transportowej,
 - ◆ wzmocnieniem zależności między czystym środowiskiem przyrodniczym a wzrostem gospodarczym i przyrostem miejsc pracy,
 - ◆ stawienie czoła uzależnieniu Europy od tradycyjnych źródeł energii,
 - ◆ pomoc w zachowaniu zdrowej siły roboczej.
2. Wiedza i innowacyjność na rzecz wzrostu. Działania przewidywane w ramach tego kierunku zakładają:
 - ◆ wzrost i poprawę inwestycji na badania i rozwój,
 - ◆ wspieranie innowacji i promowanie przedsiębiorczości,
 - ◆ promowanie społeczeństwa informacyjnego dla wszystkich,
 - ◆ poprawę dostępu do finansowania.
3. Większa liczba lepszych miejsc pracy. Działania przewidywane w ramach tego kierunku zakładają:
 - ◆ zaangażowanie większej liczby osób w aktywną działalność zawodową, utrzymanie wysokiego poziomu aktywności zawodowej oraz modernizację systemów zabezpieczenia społecznego,
 - ◆ poprawę zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw oraz elastyczność rynków pracy,
 - ◆ zwiększenie inwestycji w kapitał ludzki poprzez lepszą edukację i zdobywanie kwalifikacji.
4. Terytorialna spójność i współpraca. W ramach tego kierunku przewiduje się następujące działania:
 - ◆ wpływanie przez miasta na wzrost i miejsca pracy,
 - ◆ wspieranie dywersyfikacji gospodarczej obszarów wiejskich,
 - ◆ wspieranie współpracy : transgranicznej, transnarodowej oraz międzyregionalnej.

Wszystkie średniookresowe dokumenty strategiczne w Polsce dotyczące lat 2007-2013 i zakładające współfinansowanie z Unii Europejskiej muszą być odnoszone do tych priorytetowych kierunków wydatków. Należy równocześnie pamiętać, że lista ta nie jest kompletna, bowiem zasadniczo działania rozwojowe dotyczące rolnictwa i obszarów wiejskich zostały przesunięte do Wspólnej Polityki Rolnej.

Dokument ten interpretuje poprawnie spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną (przestrzenną) jako sytuację, gdy regiony znajdujące się w najgorszej sytuacji będą poprawiały swoją pozycję w stosunku do

pozostałych obszarów Unii Europejskiej. Taka interpretacja spójności zostanie przeniesiona do aktualizowanej strategii województwa warmińsko-mazurskiego.

2.2 UWARUNKOWANIA KRAJOWE

Najważniejsze polskie dokumenty, które tworzą ramy programowe dla strategii województwa warmińsko-mazurskiego, to:

1. Projekt Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013 pochodzący z czerwca 2005 roku.
2. Aktualizacja Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, dokument Rządowego Centrum Studiów Strategicznych z czerwca 2005 r.
3. Projekt Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego, dokument Ministerstwa Gospodarki i Pracy z czerwca 2005 roku.

2.2.1 PROJEKT NARODOWEGO PLANU ROZWOJU NA LATA 2007-2013

Projekt Narodowego Planu Rozwoju Polski 2007-2013 (PNPR) określa trzy cele strategiczne, jakimi są:

- ◆ utrzymanie gospodarki na ścieżce wysokiego wzrostu,
- ◆ wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia,
- ◆ podniesienie poziomu spójności gospodarczej, społecznej i przestrzennej.

Istotnym fragmentem PNPR są propozycje zmian instytucjonalnych warunkujących prowadzenie efektywnej polityki rozwojowej. Dotyczą one między innymi: podstaw programowych rozwoju regionalnego, planowania budżetowego, rozwoju metropolii, miast i obszarów wiejskich, organizacji terytorialnej państwa oraz kompetencji samorządowego województwa.

Pomimo nacisku na to, iż podstawą konkurencyjności jest koncentracja działań rozwojowych w ośrodkach metropolitalnych, PNPR zawiera pozytywny dla Warmii i Mazur zapis: „Jednocześnie kilka innych ośrodków wielkomiejskich ma pewne szanse na rozwinięcie się w nich funkcji metropolitalnych” oraz „wspieranie rozwoju potencjalnych obszarów metropolitalnych (Białystok i Lublin) oraz funkcji metropolitalnych ośrodków miejskich (Olsztyn i Rzeszów)”. Istotne znaczenie jest przywiązywane do rewitalizacji miast, czyli przenoszenia impulsów rozwojowych z metropolii w ich regionalne otoczenie, zwłaszcza obszary wiejskie. Jeśli chodzi o organizację terytorialną państwa, wskazuje się, iż ewentualne modyfikacje modelu z 1998 roku mogą dotyczyć jedynie powiatów, których jest za dużo, ale jest to politycznie wyjątkowo skomplikowane.

Bardzo ważne jest zawarte w PNPR zestawienie struktury finansowania działań rozwojowych w Polsce w latach 2007-2013. Podstawowym źródłem finansowania będą fundusze unijne stanowiące około 51,8% , 17,3% to obligatoryjnie towarzyszące im publiczne środki krajowe, 19,7% obligatoryjne fundusze sektora prywatnego niezbędne w sytuacji gdy jest on beneficjentem środków europejskich, a zaledwie 11,2% to działania finansowane wyłącznie ze środków krajowych. Wynika z tego zestawienia istotny wniosek dla strategii warmińsko-mazurskiej, iż w najbliższych siedmiu latach podstawowe strumienie rozwojowe w Polsce stanowiące w sumie 88,8% wszystkich środków będą związane z programami, funduszami i procedurami Unii Europejskiej. Brak umiejętności posługiwania się nimi oznaczałoby zagrożenie dla realizacji strategii województwa warmińsko-mazurskiego. Tablice finansowe PNPR wskazują także na rolę Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, bowiem w przypadku środków publicznych z około 114 mld euro zawartych w Narodowym Planie Rozwoju około 84 mld euro (czyli 73,7%) będzie uruchamiane w ramach NSRO.

2.2.2 KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU

W roku 2004 Rządowe Centrum Studiów Strategicznych przystąpiło do aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Należy zwrócić uwagę, że jest to dokument, który powinien zostać przyjęty przez Sejm RP. W aktualnej postaci, po ewentualnej akceptacji przez Radę Ministrów, może być traktowany jedynie jako dokument roboczy.

Omawiając zmiany w polskiej przestrzeni, zwraca się uwagę na: wzrost znaczenia układów metropolitalnych, postęp technologiczny i jego skutki przestrzenne, polaryzację polskiej przestrzeni, zastój w infrastrukturze, nowe czynniki rozwoju regionów przygranicznych, zmiany w użytkowaniu gruntów,

zapoczątkowany regres demograficzny i zwiększoną ruchliwość migracyjną. Diagnoza wskazuje na zmienioną sytuację Polski w przestrzeni europejskiej (peryferyjność wschodu i północnego-wschodu kraju), najważniejsze elementy układu osadniczego Polski (dobre perspektywy rozwoju dla miast liczących ponad 100 tysięcy mieszkańców) oraz zróżnicowanie produktu krajowego brutto i bezrobocia w układzie wielkie miasta a reszta kraju oraz wschód-zachód. Diagnoza wskazuje na wysokiej jakości środowisko przyrodnicze i zasoby przyrody, niski poziom ładunku przestrzennego oraz turystyczny potencjał polskiej przestrzeni.

Aktualizacja koncepcji wskazuje na następujące cele polityki przestrzennego zagospodarowania:

- ◆ wzmocnienie obszarów metropolitalnych (dziewięć ukształtowanych plus dwa potencjalne – Lublin i Białystok),
- ◆ rozwijanie infrastruktury społecznej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym,
- ◆ rozwijanie infrastruktury transportowej (drogowej, kolejowej, lotniczej, morskiej, logistyki i transportu intermodalnego oraz w obszarach metropolitalnych),
- ◆ podjęcie działań w odniesieniu do trzech obszarów problemowych kraju, w tym obejmującego cztery województwa Polski wschodniej: Warmińsko-Mazurskie, Podlaskie, Lubelskie i Podkarpackie,
- ◆ stymulowanie rozwoju czterech wschodnich miast wojewódzkich, w tym Olsztyna,
- ◆ przyspieszona budowa wschodnich odcinków transeuropejskich i krajowych sieci infrastrukturalnych,
- ◆ rozwijanie regionalnej i lokalnej infrastruktury transportowej,
- ◆ rozwijanie społeczeństwa informacyjnego,
- ◆ oddziaływanie na rozwój przygranicznych regionów, m.in. Obwodu Kaliningradzkiego,
- ◆ konserwowanie przyrodniczych obszarów funkcjonalnych m.in. obszar pojezierzy Pomorskiego i Mazurskiego (Zielone Płuca Polski).

W sumie można stwierdzić, że aktualizacja koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju jest zasadniczo poprawna w sposobie ujmowania problemów rozwojowych województwa warmińsko-mazurskiego.

2.2.3 NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO

Kluczowym dokumentem dla przygotowania aktualizacji strategii rozwoju województwa warmińsko – mazurskiego powinna być Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007 – 2013. Niestety w połowie 2005 r. do dyspozycji pozostaje jedynie projekt dokumentu. Projekt ma niski status – charakter opracowania roboczego Ministerstwa Gospodarki i Pracy, przed którym jest jeszcze proces przyjęcia przez Radę Ministrów, uzgodnień z Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego, z Konwentem Marszałków, konsultacji społecznych z województwami samorządowymi i różnymi środowiskami. Projekt NSRR formułuje trzy strategiczne cele kierunkowe rozwoju regionalnego Polski, tj.:

1. Większa konkurencyjność województw,
2. Większa spójność społeczna, gospodarcza i przestrzenna,
3. Szybszy wzrost – wyrównywanie szans rozwojowych.

Niewystarczający jest w nim jednak poziom informacji podstawowych dla strategii wojewódzkich dotyczących: założeń podstaw prawnych polityki regionalnej, założeń decentralizacji systemu finansów publicznych i wieloletniego budżetowania, przekonywującego opisu założeń siedemnastego programu operacyjnego (rządowego), założeń polityki spójności państwa w odniesieniu do każdego z trzech jej wymiarów. Dlatego dokument ten może stanowić jedynie w niewielkim stopniu inspirację dla prac prowadzonych w województwie nad aktualizacją strategii.

2.2.4 ODNIESIENIA DO AKTUALIZACJI STRATEGII WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO MAZURSKIEGO

Z przedstawionych informacji wynika, że finansowanie wdrażania strategii warmińsko-mazurskiej w latach 2007-2013 będzie wyjątkowo skomplikowane. Strategia ta musi być podstawą:

- ◆ regionalnego programu operacyjnego wdrażanego w oparciu o Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny,
- ◆ dialogu z siedemnastym regionalnym programem operacyjnym realizowanym na poziomie krajowym,
- ◆ programów współpracy transgranicznej (w tym bałtyckich i z Obwodem Kaliningradzkim) finansowanych z udziałem funduszy Unii Europejskiej,
- ◆ dialogu z programem operacyjnym rozwoju obszarów wiejskich wdrażanym na poziomie krajowym,
- ◆ identyfikacji działań, jakie mogą być podejmowane w ramach sektorowych programów operacyjnych,
- ◆ identyfikacji działań, jakie mogą być finansowane wyłącznie ze środków krajowych.

2.3 KIERUNKI MIĘDZYREGIONALNEJ WSPÓŁPRACY WOJEWÓDZTWA

Nowym jakościowo zjawiskiem, które będzie jednym z ważniejszych czynników wpływających na kierunki rozwoju Warmii i Mazur, jest efektywne wykorzystanie woli współpracy trzech województw Polski północnej posiadających dostęp do Morza Bałtyckiego.

Wspólna przynależność województw pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego do europejskiej przestrzeni bałtyckiej powinna przyczynić się do zacieśnienia współpracy międzyregionalnej w celu wykorzystania możliwości międzynarodowych.

Wśród najważniejszych wyzwań, jakie stoją przed polskimi regionami nadmorskimi, znajdują się:

- ◆ identyfikacja specyficznego „produktu Polski Północnej”, jakim jest rzadka w naszym kraju wola i spory już dorobek współpracy międzyregionalnej. Produkt ten warto z pewnością wyeksponować, stosownie do jego znaczenia dla zdynamizowania rozwoju tej części kraju,
- ◆ poprawa spójności przestrzennej poprzez włączenie układu transportowego regionu w powstającą wielką obwodnicę Bałtyku, system bałtyckiej żeglugi oraz w projektowane wokół morza sieci komunikacyjne (w tym teleinformatyczne i turystyczne),
- ◆ wykorzystanie współpracy międzynarodowej dla ochrony środowiska. Region stanowi ważny składnik ogólnoeuropejskiego systemu powiązań przyrodniczych (objęty jest międzynarodowymi programami CORINE i NATURA 2000), a także znajduje się w programie ECONET – Polska, który stanowi koncepcję krajowej sieci ekologicznej zintegrowanej z systemem ochrony dziedzictwa przyrodniczego i ochrony bioróżnorodności kontynentu europejskiego. Zasoby środowiska przyrodniczego stanowią o przynależności Warmii i Mazur oraz Pomorza do obszaru funkcjonalnego Zielonych Płuc Polski uznanego przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej za obszar priorytetowy we wdrażaniu trwałego i zrównoważonego działania państw Europy Bałtyckiej w ramach programu - Wizje i strategie wokół Bałtyku VASAB 2010+. Przewiduje się kontynuację istniejących już powiązań i uczestnictwo województwa w nowych inicjatywach międzynarodowych na rzecz wspólnego rozwiązywania problemów ochrony środowiska, zwłaszcza zawarcie umowy z Obwodem Kaliningradzkim,
- ◆ specyficzne wyzwania wyróżniające województwa Polski Północnej dotyczą wykorzystania szans i predyspozycji rozwojowych wynikających z położenia nadmorskiego, ciągłości systemu przyrodniczego o wysokich walorach turystycznych, korzystnej struktury demograficznej, a także wspólnych ograniczeń i uwarunkowań wykorzystania tych szans. Do ograniczeń należą luki: transportowa, kapitałowa, kadrowa (relatywnie niski poziom wykształcenia), wreszcie –

ekonomiczne, społeczne i przestrzenne dziedzictwo obszarów zdominowanych w przeszłości przez państwowe rolnictwo.

Efektywna współpraca regionów nadmorskich wymagać będzie działań, zawierających się w czterech dziedzinach:

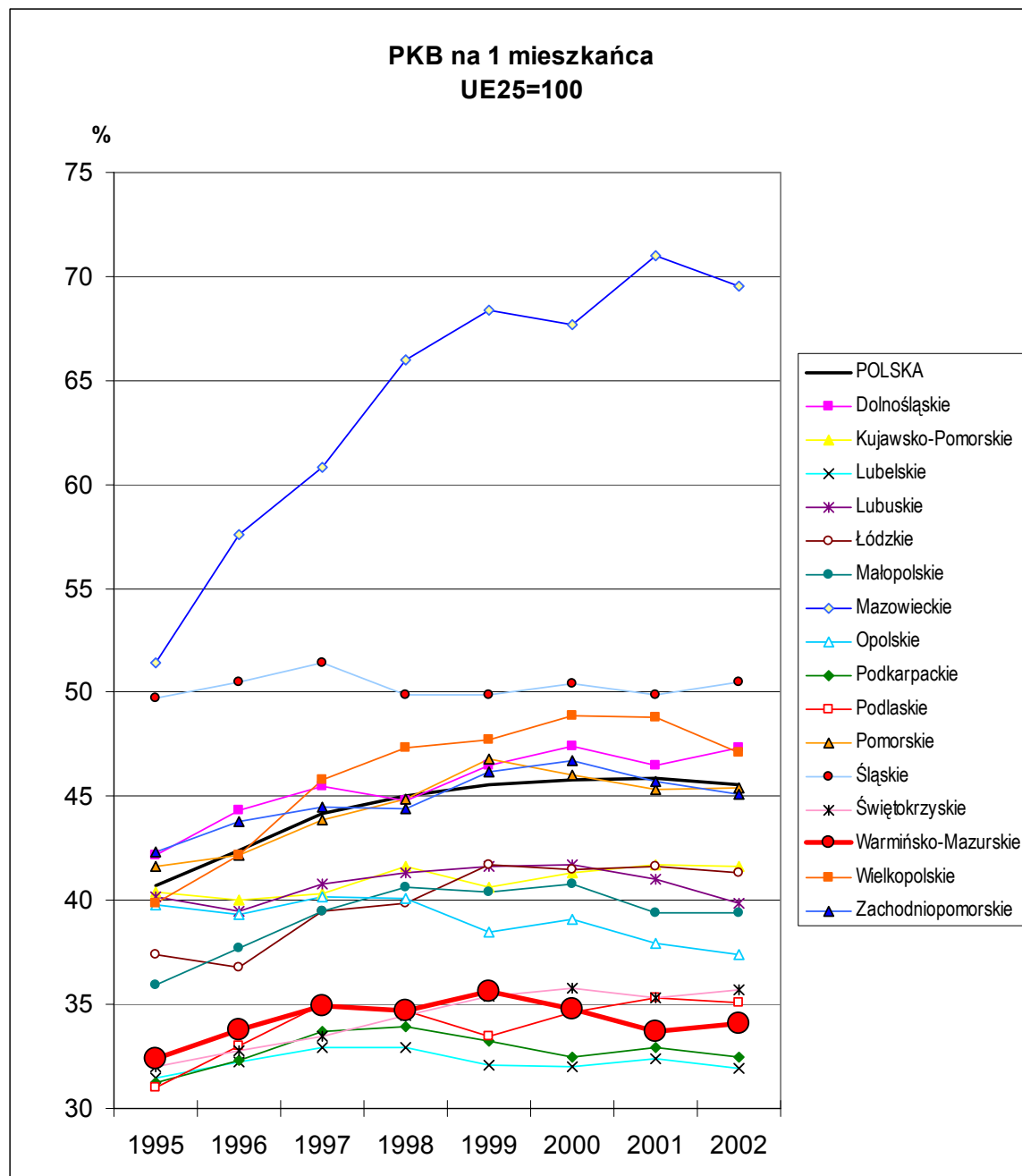
- ◆ tworzenie i wspieranie międzyregionalnych sieci współpracy i wymiany informacji,
- ◆ wspólny lobbying na poziomie krajowym i UE w zakresie zidentyfikowanych przedsięwzięć rozwojowych,
- ◆ wzrost uczestnictwa regionów w międzynarodowej kooperacji naukowej;
- ◆ współpraca bliźniacza miast bałtyckich.

3. SYNTETYCZNA DIAGNOZA PROBLEMÓW

Analiza syntetycznych mierników poziomu rozwoju regionów prowadzi do następujących wniosków:

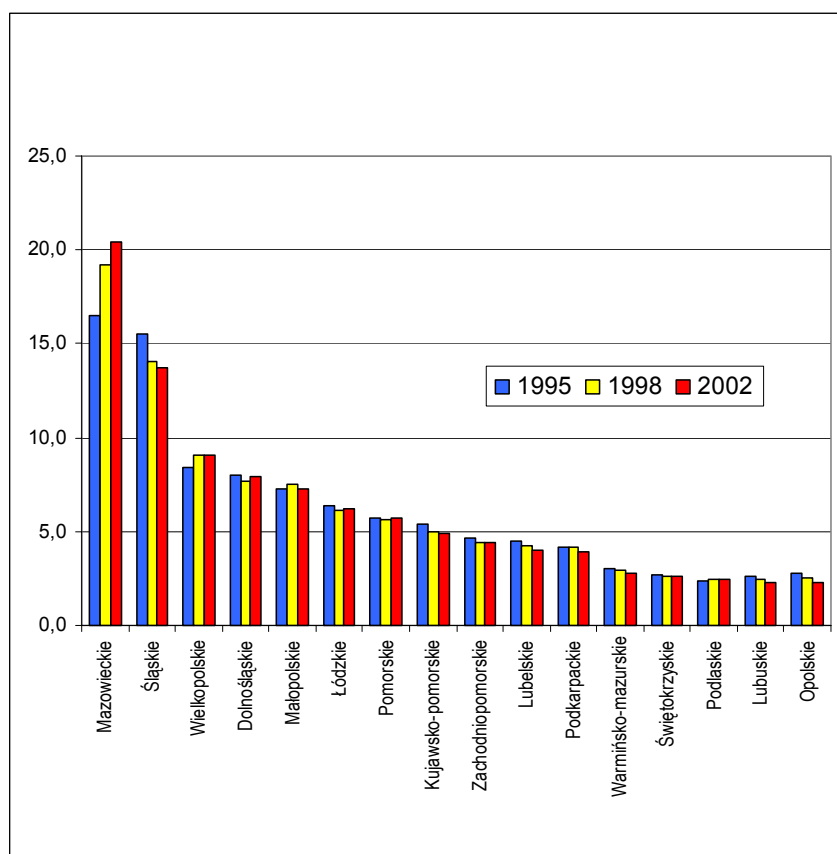
- ◆ Warmia i Mazury tracą swoją konkurencyjność względem innych regionów w kraju (Ryc. 1).

Ryc.1: Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca w Polsce według województw w latach 1995 – 2002.

Źródło: Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007 – 2013.

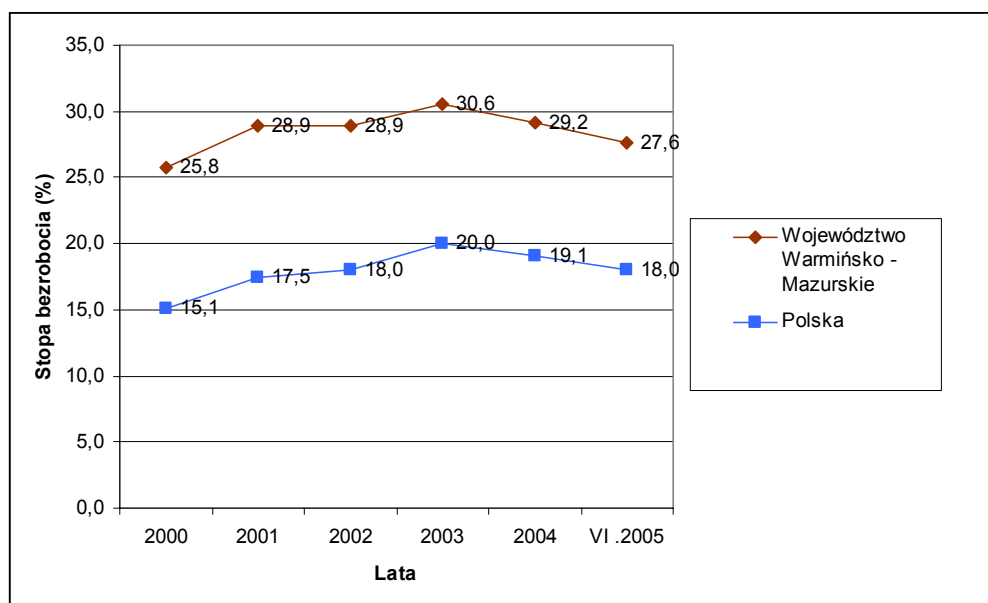
Ryc.2: Produkt Krajowy Brutto w Polsce - udział województw - w latach 1995 – 2002.

Źródło: Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007 – 2013.

- ◆ **Działania zwiększające aktywność na rynku pracy Warmii i Mazur nie wpłynęły znacząco na zmianę poziomu bezrobocia (Ryc. 3).**

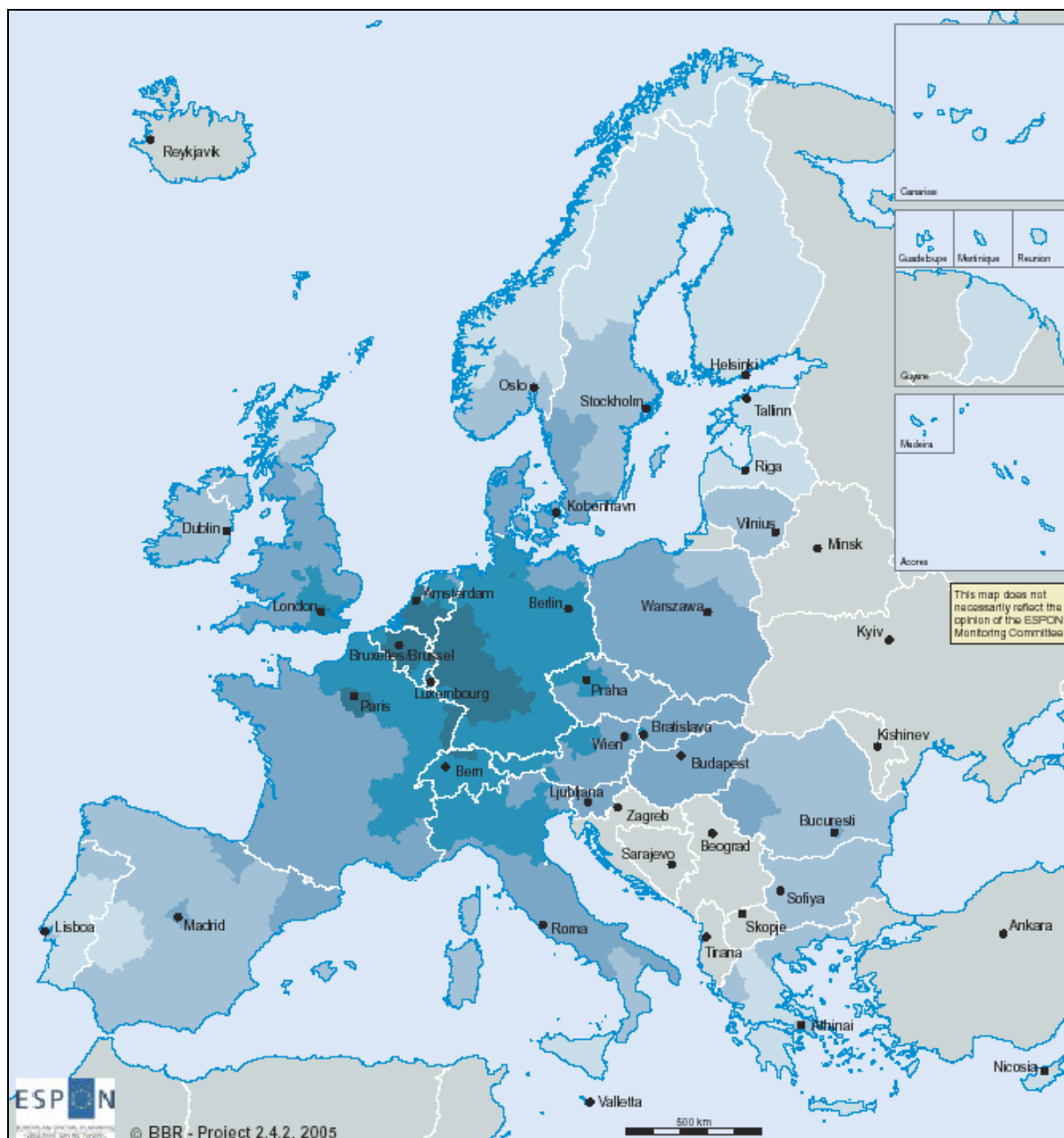
Ryc.3: Stopa bezrobocia w kraju i w Województwie Warmińsko – Mazurskim w latach 2000 – 2005.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

- ♦ Warmia i Mazury pozostają w gronie najslabiej dostępnych komunikacyjnie regionów Unii Europejskiej (Ryc. 4).

Ryc. 4: Dostępność transportowa regionów Unii Europejskiej.

Stopień dostępności transportowej na podstawie 5 wskaźników:

- potencjalna dostępność drogowa,
- potencjalna dostępność kolejowa,
- potencjalna dostępność lotnicza,
- potencjalna dostępność do rynku w mezo-skali,
- potencjalna dostępność do rynku w makro-skali.

- ☐ Dużo poniżej średniej
- ☐ Poniżej średniej
- ☐ Średnia
- ☐ Powyżej średniej
- ☐ Dużo powyżej średniej

Źródło: opracowanie własne na podstawie ESPON.

Realizacja licznych i kosztownych działań prorozwojowych w latach 2000-2004 na terenie województwa wskazuje, że spadek konkurencyjności województwa jest raczej wynikiem niekorzystnych dla regionu zmian w otoczeniu, niż efektem przyjętej drogi rozwojowej nakreślonej w strategii z 2000 r.

Prace diagnostyczne miały zatem wskazać czynniki determinujące pozycję regionu, w podziale na zewnętrzne i wewnętrzne. Zakres prac ograniczono do najważniejszych dziedzin problemowych.

3.1. GOSPODARKA I INNOWACYJNOŚĆ

Gospodarkę Warmii i Mazur cechują:

- ◆ **Niski poziom konkurencyjności przedsiębiorstw.** Wprawdzie w latach 1999-2003 nastąpił wzrost udziału firm regionu w krajowych nakładach inwestycyjnych, z 1,8% do 2,3%, jednak wciąż udział ten jest niższy od potencjału ludnościowego. Dlatego wskaźniki prezentujące wartość inwestycji w przedsiębiorstwach oraz wartość brutto środków trwałych w przeliczeniu na jednego mieszkańca plasują region na jednym z ostatnich miejsc w kraju.

Przedsiębiorstwa przemysłowe Warmii i Mazur przeznaczają znacznie mniejsze kwoty na działalność badawczo-rozwojową niż w innych regionach, szczególnie dotyczy to firm dużych, których udział w krajowych nakładach B+R wynosi tylko 1%, choć to one częściej podejmują takie działania, niż przedsiębiorstwa małe i średnie.

- ◆ **Niski poziom przedsiębiorczości.** Świadczą o tym zarówno dane o wszystkich podmiotach gospodarki, jak i wskaźniki charakteryzujące sektor małych i średnich przedsiębiorstw. Liczba przedsiębiorstw osób fizycznych na 10 tys. mieszkańców plasuje region na przedostatnim miejscu w kraju. Nasycenie podmiotami gospodarczymi wynosi ok. 77, gdy w kraju sięga prawie 94 na 1000 mieszkańców.
- ◆ **Niska ocena atrakcyjności inwestycyjnej regionu.** W województwie warmińsko-mazurskim zarejestrowanych jest prawie 290 podmiotów z kapitałem zagranicznym. Plasuje to region na 13 miejscu w Polsce. W latach 2000-2002 dynamika liczby spółek z udziałem zagranicznym przewyższała dynamikę krajową lub była do niej zbliżona. W 2003 r. pogorszyły się wskaźniki zarówno dynamiki wzrostu liczby spółek z kapitałem zagranicznym, jak i poziomu wydatków inwestycyjnych tych przedsiębiorstw.

Równocześnie zachodzą zmiany w liczbie pracujących w firmach zagranicznych. W latach 2000-2003 nastąpił spadek wartości tego wskaźnika o 13%, gdy w całym kraju liczba pracujących wzrosła o 5%.

Porównanie Warmii i Mazur z innymi województwami wskazuje, że w regionie lokują się przede wszystkim podmioty z branż pracochłonnych.

Cechy regionu, które biorą pod uwagę inwestorzy zagraniczni, nie preferują województwa warmińsko-mazurskiego. Region nie może być uznawany za istotny rynek zbytu, dostępność komunikacyjna należy do najniższych w kraju, kwalifikacje siły roboczej są niższe niż w innych regionach.

Koncentracja inwestycji w najważniejszych ośrodkach regionu, charakterystyczna dla wszystkich województw, odbywa się na terenie Warmii i Mazur w sposób ograniczony. Jest to skutek niższej konkurencyjności miast województwa z ich odpowiednikami np. w Polsce zachodniej. Ośrodki miejskie o znaczeniu regionalnym nie dysponują wystarczającym potencjałem w sensie przygotowania atrakcyjnych terenów rozwojowych pod nowe działalności gospodarcze.

Przyciąganie inwestorów zagranicznych wymaga poprawy całego systemu obejmującego promocję, obsługę inwestorów oraz tworzenie klimatu do inwestycji.

- ◆ **Niski popyt wewnętrzny.** Poziom przeciętnych wynagrodzeń sięga 88% średniej krajowej, zaś dochód rozporządzalny na osobę 90,4% (13 miejsce w kraju).

Również popyt wytwarzany poprzez inwestycje samorządów lokalnych odgrywa w województwie warmińsko-mazurskim słabszą rolę stymulatora gospodarki, niż ma to miejsce w innych regionach kraju.

Oprócz powyższych problemów Warmia i Mazury dysponują zasobami, które w najbliższym okresie powinny być wykorzystane w celu zwiększenia dynamiki rozwoju. Jednym z takich zasobów gospodarczych jest specjalizacja regionu w następujących branżach przemysłowych: rolno-spożywczej, meblarskiej, turystycznej, a także wyrobów z gumy i sprzętu sportowego. Poza ogólną, przeciętnie niższą atrakcyjnością inwestycyjną miast Warmii i Mazur, należy podkreślić, że Olsztyn plasuje się w różnych rankingach relatywnie wysoko. Może to

świadczą o niewykorzystywaniu przez miasto walorów, jakie mogłyby zachęcać inwestorów zewnętrznych. Jednocześnie w obrębie dużych miast, uznanych za centra administracyjne podregionów (Elbląg i Ełk) występują obszary wymagające rewitalizacji oraz przebudowy dla potrzeb rozwoju gospodarczego i eliminowania patologii społecznych.

3.2 ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH I SPOŁECZEŃSTWO

Do głównych problemów społecznych regionu należy zaliczyć:

- ♦ **Pogłębiające się trudności na rynku pracy oraz wynikające stąd konsekwencje.** Od lat w województwie warmińsko-mazurskim odnotowuje się najwyższą stopę bezrobocia. W 2004 r. wyniosła ona 29,2% (w kraju 19,1%). W porównaniu z rokiem poprzednim spadek bezrobocia był w regionie bardziej optymistyczny, niż średnio w kraju (analogicznie w 2003 r. stopa bezrobocia wynosiła 30,3% oraz 20,0%); jednak inne zjawiska na rynku pracy nie pozwalają mówić o stałej tendencji. Jednym z takich zjawisk jest ciągły spadek liczby pracujących (z 516 tys. osób w 1998 do 460 tys. w 2003 r.). Wprawdzie współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia są w regionie nieco niższe od średniej krajowej, to rozkład pracujących w podziale na miasto i wieś odpowiada podziałowi w kraju (więcej ludności miejskiej niż wiejskiej posiada pracę – 40,9% wobec 37,4%).

Trudności z tworzeniem nowych miejsc pracy nakładają się na problemy z mobilnością zawodową i przestrzenną siły roboczej. Długotrwale bezrobotni najszybciej powiększają obszar ubóstwa i są w największym stopniu zagrożeni marginalizacją. W warmińsko-mazurskim żyje najwięcej osób w kraju korzystających z pomocy społecznej na 10 mieszkańców.

Czynnikami ograniczającym możliwości zatrudniania są w regionie relatywnie niskie kwalifikacje siły roboczej (odsetek osób z wyższym wykształceniem – 8,3% – jest znacznie niższy od średniej krajowej – 9,9%).

- ♦ **Kierunek i dynamika procesów demograficznych.** W województwie warmińsko-mazurskim żyje ponad 1,4 mln mieszkańców, co stanowi 3,8% ludności kraju. Region jest najrzadziej zaludnionym województwem w kraju. Przyrost naturalny, który w latach 90. stawiał region w czołówce, maleje a równocześnie utrzymuje się ujemne saldo migracji, co skutkuje zmniejszaniem się liczby ludności.

Szczególnie obszary wiejskie są na tle kraju słabo zaludnione (na jedną miejscowość wiejską przypada w regionie średnio 147 mieszkańców, gdy w kraju wskaźnik ten wynosi 259). Prognozy demograficzne wskazują, że do 2030 r. liczba mieszkańców Warmii i Mazur zmniejszy się o ok. 80 tys. osób (spadnie do 94% stanu z 2002 r.). W strukturze ludności zmniejszy się udział osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, zaś wzrośnie prawie dwukrotnie liczba ludzi w wieku poprodukcyjnym.

3.3 ASPEKTY PRZESTRZENNE, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO

PRZYRODNICZE

3.3.1 ZRÓŻNICOWANIA PRZESTRZENNE

W granicach województwa warmińsko - mazurskiego znajduje się 116 gmin (w tym 16 miejskich, 33 miejsko-wiejskie i 67 wiejskich). Na obszarze regionu utworzonych jest 19 powiatów ziemskich oraz 2 powiaty grodzkie (Olsztyn i Elbląg). Obszar Warmii i Mazur podzielony jest na trzy podregiony (NUTS III): elbląski, olsztyński i ełcki (ryc. X).

Zróżnicowania wewnątrzregionalne, ważne z punktu widzenia polityki rozwoju, widoczne są w zakresie:

- ♦ **warunków przyrodniczych** (rzeźba terenu, warunki glebowe i klimatyczne, udział jezior i lasów w powierzchni ogólnej). Różnorodność przyrodnicza powoduje zróżnicowanie warunków np. dla prowadzenia działalności rolniczej, ale przede wszystkim może wpływać na działalność dużych pracodawców. Szczególnie gminy, których znaczne obszary są prawnie chronione ze względu na walory przyrodnicze, napotykają problemy z tworzeniem alternatywnych dla tradycyjnych zakładów przemysłowych, miejsc pracy. Nowym ograniczeniem rozwoju gospodarki może stać się – dla niektórych gmin – zaliczenie ich dużej powierzchni do programu NATURA 2000.

- ♦ **zamożności** – wewnętrzne zróżnicowania produktu krajowego brutto w województwie warmińsko-mazurskim są na dość przeciętnym poziomie (najzamożniejszym jest podregion olsztyński – PKB per capita w 2002 r. – 17 459 zł, drugi jest podregion elbląski – 14 489 zł, zaś najbiedniejszy – podregion elcki – 11 964 zł). Stosunkowo niewielkie zróżnicowania są przede wszystkim konsekwencją słabo rozwiniętych funkcji metropolitalnych Olsztyna oraz dość zbliżonego potencjału tego miasta i Elbląga. Wyjątkowo niekorzystna jest sytuacja w podregionie elckim, który jako jeden z nielicznych w kraju zanotował spadek wartości PKB per capita w 2002 roku w stosunku do roku poprzedniego. Nieco mniejsze zróżnicowanie wewnętrzne charakteryzuje wartość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego brutto (w 2003 r.): podregion elbląski – 1 956,02 zł, olsztyński – 2 083,59 zł i elcki – 1 833, 82 zł.

Ponadto odrębny problem, wymagający działań i decyzji na szczeblu rządowym, stanowi **połączenie morskie Zalewu Wiślanego**. Zalew jest akwenem wodnym o dużym znaczeniu w polityce rozwoju województw warmińsko-mazurskiego i pomorskiego. Powiązany jest drogami wodnymi z obszarem Morza Bałtyckiego, jak też systemem dróg wodnych poprzez Kanał Elbląsko-Ostródzki, Rezerwat Jeziora Drużno z Wielkimi Jeziorami Mazurskimi.

3.3.2 INFRASTRUKTURA

W zakresie infrastruktury główne problemy województwa warmińsko-mazurskiego można sprowadzić do następujących zagadnień:

- ♦ **Słaba dostępność komunikacyjna województwa.** Ogólny wskaźnik dostępności komunikacyjnej województwa warmińsko-mazurskiego plasuje region na najniższych poziomach w Unii Europejskiej. Przyczyny takiego stanu tkwią w następujących, niekorzystnych zjawiskach.

Pierwszym z nich jest położenie względem głównych korytarzy transportowych, z których tylko jeden przebiega przez zachodnią część regionu, lecz posiada niskie znaczenie z punktu widzenia potrzeb komunikacyjnych województwa. Z kolei ważne dla regionu drogi krajowe (np. nr 16 relacji Grudziądz - Olsztyn - Augustów, nr 51 relacji Olsztynek - Olsztyn - Bezledy, projektowana ekspresowa nr 22 Tczew - Elbląg - Grzechotki) zarządzane są przez GDDKiA, która realizuje przede wszystkim strategię rozwoju dróg na poziomie kraju.

Na 100 km² przypada tylko 51 km dróg publicznych o twardej nawierzchni, przy średniej w kraju – 80 km. Drogi publiczne o twardej nawierzchni liczą 12 tys. km (5% sieci krajowej). Nawierzchnię ulepszoną (w różnym stanie technicznym) ma 92% tych dróg.

Kolejnym niekorzystnym zjawiskiem są zmiany w transporcie kolejowym. Sieć **linii kolejowych** w województwie liczyła w 2003 r. 1326 km. Tylko 23% stanowiły linie dwu – i więcej torowe, a zelektryfikowanych było 37% linii. Na 100 km² powierzchni województwa przypadało 5,5 km linii kolejowych (średnia w kraju – 6,6 km). W dobrym stanie technicznym jest ok. 80% linii o znaczeniu krajowym i 50% lokalnych. Problemem jest nierentowność znacznej części linii kolejowych oraz brak szybkiego połączenia typu InterCity między Olsztynem a Warszawą.

Możliwości komunikacyjne regionu podwyższają wprawdzie **drogi wodne**, które stanowi pięć żeglownych dróg wodnych śródlądowych oraz morskie tory wodne Zalewu Wiślanego, w rejonie którego leży morski port w Elblągu. Jednak transport wodny nie stanowi obecnie kluczowego elementu systemu komunikacyjnego, przyczyną jest brak bezpośredniego dostępu do morza (przeszkodę stanowi konieczność przepływania przez Cieśninę Pilawską na terenie Rosji).

Takim elementem stają się **porty lotnicze**, ale województwo warmińsko-mazurskie jest obsługiwane przez port lotniczy drugorzędny w Szymanach k.Szczytna, na którym odprawiany jest ruch międzynarodowy osobowy (dotychczas tylko loty czarterowe). W Olsztynie, Kętrzynie i Elblągu znajdują się lotniska o zasięgu regionalnym. Liczba lotnisk, stan ich nawierzchni, skomunikowanie lotnisk z regionem, powodują, że ruch lotniczy nie stanowi obecnie nawet podstaw obsługi ruchu turystycznego i biznesowego.

- ♦ **Zły stan techniczny dróg i linii kolejowych.** Mimo prawidłowej sieci dróg dostępność komunikacyjna województwa ograniczana jest złym stanem technicznym dróg krajowych, wojewódzkich i lokalnych oraz obiektów inżynierskich. Stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej nie tylko wpływa na bezpieczeństwo podróżowania, dostępność regionu dla turystów, lecz również determinuje zachowania przedsiębiorców.

- ◆ **Słaba infrastruktura techniczna.** Województwo zajmuje 12 miejsce w kraju pod względem liczby **telefonicznych łączy** głównych operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznych (w 2003 r. – 301,2 na tysiąc mieszkańców, przy średniej krajowej 322,2).

Województwo jest zasilane w **energię elektryczną** ze źródeł zewnętrznych; w jego granicach wytwarza się tylko niewielką ilość energii elektrycznej w elektrowniach wodnych.

Problemem jest ochrona powierzchni ziemi. Tylko co piąte z istniejących na terenie województwa 65 składowisk odpadów komunalnych ma zabezpieczenie przed skażeniem środowiska naturalnego. W miastach zorganizowanym systemem odbioru odpadów komunalnych objęto 80–100% mieszkańców, na wsi średnio około 60%.

Duży problem dla regionu stanowi zagrożenie powodziowe Żuław oraz ogólne zaniedbanie systemów melioracyjnych i przeciwpowodziowych.

Rozwój infrastruktury komunalnej ograniczany jest przez wysokie koszty jej doprowadzenia, szczególnie na obszarach wiejskich (duże rozproszenie miejscowości, konieczność pokonywania barier naturalnych).

- ◆ **Występowanie obszarów problemowych wymagających szczególnie wysokich nakładów kapitałowych zarówno w procesach inwestycyjnych, rozwojowych jak też eksploatacyjnych.** Przykładem takiego obszaru są **Żuławy Wiślane**, których istnienie zależy od sprawnie działających systemów hydrotechnicznych. Ogromne, wieloletnie zaniedbania powodują, że systemy te są zdegradowane i wymagają pilnej odbudowy. Prawidłowa gospodarka wodna w tym obszarze wymaga budowy nowych i nowoczesnych systemów hydrotechnicznych.

Pomimo wskazanych powyżej problemów, można wskazać elementy infrastruktury, które powinny być wykorzystane dla skutecznej realizacji strategii. Warmia i Mazury są dobrze wyposażone w przejścia graniczne, które wymagają rozbudowy, ale w połączeniu z modernizacją dróg dojazdowych i portów mogą okazać się czynnikiem stymulującym rozwój – co najmniej na poziomie lokalnym (na granicy z Obwodem Kaliningradzkim funkcjonuje sześć **przejęć granicznych** drogowych i kolejowych; w Elblągu i Fromborku działają morskie przejścia graniczne, a w Szymanach – przejście lotnicze).

Atutem województwa powinien być dostęp do morza. Jednocześnie konieczne jest włączenie drogowe regionu do planowanych tras A1 i Via Baltica poprzez szybką modernizację drogi nr 16. Województwo warmińsko-mazurskie poczyniło duże postępy w zakresie rozwoju infrastruktury komunalnej (głównie ze środków przedakcesyjnych).

Zaletą regionu są wolne tereny inwestycyjne, które wymagają jednocześnie dużych nakładów ze strony samorządów, by stać się atrakcyjną ofertą dla inwestorów zewnętrznych.

3.3.3 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Przeprowadzone diagnozy sytuacji regionu dotyczącej środowiska przyrodniczego pozwalają stwierdzić, że głównym zadaniem Warmii i Mazur jest **utrzymanie pozycji lidera w czystości środowiska przyrodniczego**. Brakuje natomiast koncepcji rozwoju i sposobu myślenia traktującego środowisko przyrodnicze jako przewagę konkurencyjną, nie ograniczającą lecz integrującą zachowania gospodarcze.

Teren województwa cechuje się urozmaiconą rzeźbą terenu i dużą różnorodnością form morfologicznych (w tym występowaniem dużej ilości jezior – około 3 tys.) oraz znaczną lesistością.

Na terenie województwa znajduje się 8 parków krajobrazowych, 96 rezerwatów przyrody, ponad 2 tys. pomników przyrody. Łączna powierzchnia obszarów objętych prawną ochroną przyrody stanowi 46,1 % powierzchni województwa (w kraju - 32,5%). Na jednego mieszkańca regionu przypada największa w kraju powierzchnia obszarów prawnie chronionych (7,8 tys. m², średnio w kraju – 2,7 tys. m²).

3.4 ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWO

Problemy dotyczące gospodarki, zasobów ludzkich oraz infrastruktury i aspektów przestrzennych najbardziej widoczne są na obszarach wiejskich, które jednocześnie pozbawione są wielu atutów decydujących o możliwościach oddolnego pobudzania rozwoju. Dlatego zdecydowano się wyróżnić tu tematykę obszarów

wiejskich, zdając sobie sprawę z faktu, że ma ona charakter horyzontalny, szczególnie w zestawieniu z omawianymi powyżej zagadnieniami.

Główne problemy obszarów wiejskich Warmii i Mazur koncentrują się wokół następujących zagadnień:

- ◆ **Wymagające uwarunkowania przyrodnicze.** Województwo warmińsko-mazurskie należy do **najzimniejszych** regionów Polski. Klimat zachodniej części województwa jest kształtowany wpływami Bałtyku, natomiast we wschodniej występuje wyraźne oddziaływanie kontynentalne. Uwidacznia się to różnicowaniem średnich temperatur i w długości okresu wegetacji, który z 200-210 dni na zachodzie województwa skraca się do 190-200 dni w jego północno-wschodniej części. Średnia roczna temperatura 6°C w Olecku jest o 1°C niższa od średniej z rejonu Nowego Miasta. Przeciętne roczne opady wahają się od 540 mm w rejonie Rynu i Sępola do prawie 700 mm w okolicach Elbląga i Górowa Iławckiego. **Gleby** Warmii i Mazur są mocno zróżnicowane. Od zwięzłych i zlewnych czarnych ziem w rejonie Kętrzyna oraz gleb brunatnych na nizinie sępolskiej i małd w okolicach Elbląga do lekkich piaszczystych na południu województwa. Duża zmienność gleb i urozmaicona rzeźba terenu szczególnie w środkowym pasie województwa znacząco obniżają wartość rolniczą gleb. Wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej nie odbiega od przeciętnej w kraju. Warunki przyrodnicze: krótki okres wegetacji, konfiguracja terenu i zróżnicowanie gleb stawiają przed rolnictwem województwa wymóg wysokiego poziomu uzbrojenia technicznego; powodują, że jednostkowe koszty produkcji rolniczej są wyższe, dochodowość natomiast mniejsza niż w innych regionach kraju.

- ◆ **Słabość wsi pod względem przedsiębiorczości, zasobów ludzkich oraz wyposażenia infrastrukturalnego.** Na fakt, że mieszkańcy obszarów wiejskich są zmuszeni poszukiwać alternatywnych źródeł dochodów składa się wiele przyczyn.

Na obszarach wiejskich Warmii i Mazur żyje prawie 569 tys. osób, z czego 55,7% utrzymuje się głównie z pracy. Spośród tych mieszkańców, którzy utrzymywali się głównie z niezarobkowych źródeł, przeważają emeryci i renciści (pond 140 tys.). Dla co czwartego mieszkańca wsi praca na własnym gospodarstwie była głównym źródłem utrzymania.

Wyłącznie działalność rolniczą prowadzi w województwie 70% gospodarstw, średnio w kraju – 73%, a jednocześnie większy od przeciętnej (14%) odsetek gospodarstw nie prowadzi działalności gospodarczej 17%.

Na obszarach wiejskich funkcjonowało w 2002 r. tylko 23% podmiotów gospodarczych. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w miastach było 965 podmiotów, a na wsi – 438.

Poziom przedsiębiorczości na obszarach wiejskich mierzony nasyceniem zakładami osób fizycznych jest na Warmii i Mazurach znacznie niższy od przeciętnej w kraju (odpowiednio 36,6 i 73,2 zakładu na 1000 mieszkańców), ponadto wykazuje znaczne zróżnicowanie (najwyższy w części środkowej regionu, najniższy w powiatach graniczących z Obwodem Kaliningradzkim)

Prawie 7% rolników indywidualnych posiada wykształcenie wyższe, gdy w całym województwie wskaźnik ten wynosi 8,3%, zaś w kraju 9,9%. Udział ludności wiejskiej z wyższym wykształceniem w ogóle mieszkańców regionu jest w województwie warmińsko-mazurskim najniższy w kraju.

Tylko co piąty mieszkaniec wsi korzysta z sieci kanalizacyjnej (w miastach 91%) a 71% mieszkańców wsi ma dostęp do sieci wodociągowej (w miastach prawie 97%). Zdecydowanie najgorzej jest z dostępem do sieci gazowej, ponieważ tylko 2,4% ludności wiejskiej korzysta z gazu przewodowego (w miastach 73,3%)

- ◆ **Niski poziom zamożności.** Jest on wynikiem wysokiego bezrobocia na obszarach wiejskich, struktury dochodów gospodarstw rolnych oraz zmniejszającej się opłacalności w niektórych kierunkach produkcji (zboża konsumpcyjne, rzepak).

Ponadto gospodarstwa rolne regionu wyposażone są słabo w środki produkcji (na 100 ha użytków rolnych przypadają 4 ciągniki, w kraju – 8; rolnicy zużywają 54% średniego w Polsce zużycia energii elektrycznej).

- ◆ **Niski poziom aktywności jednostkowej i grupowej społeczności wiejskich.** W porównaniu z innymi regionami Polski, regiony wiejskie Warmii i Mazur cechuje mała aktywność społeczna przejawiająca się relatywnie niską liczbą organizacji i stowarzyszeń.

Do pozytywnych zjawisk widocznych na obszarach wiejskich i w rolnictwie należy zaliczyć relatywnie dobrą strukturę wielkościową gospodarstw rolnych (tylko co drugie gospodarstwo zajmuje 1-10 ha użytków rolnych, gdy w kraju wskaźnik ten sięga 81%). Obszar przeciętnego gospodarstwa indywidualnego wynosi 16,5 ha użytków rolnych i jest ponad dwukrotnie większy niż średnia w Polsce (7 ha).

Powierzchnia użytków rolnych w regionie przekracza 1,2 mln ha, co stanowi ponad 50% powierzchni województwa. Grunty orne zajmują 70% użytków rolnych, sady – 0,2%. Znaczny odsetek (ponad 30%) łąk i pastwisk sprzyja hodowli bydła i prowadzeniu alternatywnych form rolnictwa, np. hodowli jeleniowatych lub strusi.

Zwiększa się udział produkcji towarowej w rolnictwie regionu. Skup z 1 ha użytków rolnych w latach 1995 – 2002 systematycznie się zwiększał, osiągając wielkości: zbóż podstawowych z 321 kg w 1995 do 662 kg w 2002, żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso – odpowiednio 63 i 166 kg, mleka – 344 i 466 litrów.

W województwie warmińsko-mazurskim uprawiane są przede wszystkim zboża (62% powierzchni zasiewów), rośliny przemysłowe (9%, przede wszystkim rzepak i rzepik) oraz rośliny pastewne (6%) i ziemniaki (4%). W 2002 r. z regionu pochodziło 5,4% krajowych zbiorów zbóż, prawie 10% - rzepaku i rzepiku, 3% ziemniaków.

W produkcji zwierzęcej dominujące kierunki produkcji to: hodowla bydła, chów trzody chlewnej oraz drobiarstwo, zwłaszcza produkcja indyków. Wg spisu rolnego z 2002 r. w regionie hodowano 392 tys. szt. bydła (34,7 szt. na 100 ha uż. rol.; kraj – 32,7), 861 tys. szt. trzody chlewnej (76,3/100 ha, kraj - 110) oraz 10,4 mln szt. drobiu. W porównaniu z danymi spisu z 1996 r. pogłowie bydła zmniejszyło się o 15%, trzody chlewnej utrzymało się na zbliżonym poziomie, a drobiu zwiększyło się o 26%.

Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso stanowiła w 2002 r. 7% produkcji krajowej. Z 1 ha użytków rolnych uzyskiwano 208 kg mięsa, średnio w kraju – 198 kg. (4 miejsce w kraju) i 663 litry mleka (średnio w kraju – 682 litry). Gospodarstwa rolne regionu znajdują się w czołówce pod względem wartości skupu produktów rolnych z 1 ha użytków rolnych, zajmując trzecie miejsce w kraju (za województwami wielkopolskim i kujawsko-pomorskim).

4. ANALIZA SWOT

4.1 GOSPODARKA I INNOWACYJNOŚĆ

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Zróżnicowanie branżowo-przemysłowe ◆ Obszary o silnym potencjale innowacyjnym (m.in. przemysł meblarski, przetwórstwo rolno-spożywcze, turystyka) ◆ Obecność dużych firm krajowych i zagranicznych 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Słabo rozwinięty przemysł ◆ Słaba oferta i jakość usług turystycznych ◆ Słabo rozwinięta przedsiębiorczość ◆ Brak centrów obsługi inwestora i centrów informacji gospodarczej, instytucji promocji eksportu ◆ Brak regionalnego systemu wspierania innowacji, rozwoju i transferu technologii do sektora MSP ◆ nieliczne powiązania między nauką a przedsiębiorstwami ◆ niska skłonność do budowania więzi między samymi przedsiębiorcami ◆ niedostateczne wdrażanie systemów zarządzania jakością oraz certyfikacji produktów ◆ Mały rynek wewnętrzny i niska siła nabywcza ludności
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Ożywienie gospodarcze poprzez wzrost zainteresowania kapitału zewnętrznego ◆ Wzrost popytu zewnętrznego na ofertę turystyczno-wypoczynkową regionu w ciągu całego roku ◆ Wykorzystanie współpracy z zagranicznymi ośrodkami partnerskimi dla rozwoju gospodarczego ◆ Wzrost możliwości eksportu poprzez upowszechnienie norm jakościowych 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Załamanie się koniunktury gospodarczej w kraju ◆ Kryzys gospodarczy w krajach sąsiednich ◆ Niespójny i niestabilny system prawny ◆ Brak stabilnej polityki rządu wspierającej sektor MSP ◆ Brak preferencji prawnych oraz ekonomiczno-finansowych dla turystyki ◆ Nadmierny fiskalizm ◆ Ucieczka firm zagranicznych oraz brak zainteresowania regionem wśród nowych ◆ Brak zainteresowania firm wewnętrznych tworzeniem miejsc pracy w województwie

4.2 ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH I SPOŁECZEŃSTWO

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Warunki dla edukacji ekologicznej ◆ Znaczne zasoby siły roboczej ◆ Bogactwo kulturowe i etniczne, w tym różnorodność narodowa i etniczna 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Wysoki poziom bezrobocia ◆ Nieodpowiedni i nieadekwatny do potrzeb poziom wykształcenia mieszkańców ◆ Brak wysoko wykwalifikowanej kadry
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Napływ wysoko kwalifikowanej kadry ◆ Rozwój edukacji ekologicznej poprzez rozwój agroturystyki ◆ Wykorzystanie łączności mniejszości narodowych z ich ojczyznami 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Brak poczucia bezpieczeństwa publicznego ◆ Utrata obszarów rozwojowych przez województwo

4.3 INFRASTRUKTURA, ASPEKTY PRZESTRZENNE, ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Korzystne warunki przyrodnicze dla rozwijania turystyki, agroturystyki oraz „czystego” przemysłu ◆ Wolne, niezagospodarowane tereny pod inwestycje ◆ Równomierne rozmieszczenie sieci miast o funkcjach ponadlokalnych ◆ Bliskość projektowanych tras A1 i Via Baltica 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Słaba dostępność komunikacyjna województwa ◆ Zły stan techniczny dróg o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym ◆ Słabo rozwinięta funkcja metropolitarna Olsztyna ◆ Słaba infrastruktura techniczna zwłaszcza na terenach wiejskich i w małych miastach ◆ Niewystarczający stan infrastruktury turystycznej ◆ Zagrożenie powodziowe Żuław, zaniedbanie systemów melioracyjnych i przeciwpowodziowych ◆ Słaba komunikacja wewnętrzna województwa (kolej, autobusy) i zewnętrzna
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Połączenie projektowanych tras Via Baltica z A1 (drogą nr 16) ◆ Przygraniczne położenie ◆ Dostęp do Morza Bałtyckiego ◆ Tworzenie nowych przejść granicznych i rozbudowa istniejących 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Położenie peryferyjne w stosunku do krajowych i europejskich centrów aktywności ◆ Odwlekanie na poziomie centralnym terminów realizacji koniecznych dla Warmii i Mazur inwestycji drogowych

4.4 ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWO

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Możliwość rozwoju produkcji żywności wysokiej jakości ◆ Korzystna struktura wielkości gospodarstw ◆ Wolna rolnicza przestrzeń produkcyjna 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Postępująca degradacja gospodarcza i społeczna terenów byłych państwowych gospodarstw rolnych obszaru strefy przygranicznej ◆ Duża kapitałochłonność produkcji rolnej i dekapitalizacja środków produkcji
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Rozwój rolnictwa ekologicznego i przetwórstwa rolno-spożywczego (przyciąganie inwestorów) 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Brak realizacji rządowych programów dotyczących wsi i rolnictwa

5. WIZJA ROZWOJU – WOJEWÓDZTWO W ROKU 2020

Czy jeden z biedniejszych regionów w Polsce, słabo dostępny komunikacyjnie, z rekordowym bezrobociem i ujemnym saldem migracji może obiecywać sobie zbyt wiele? Czy w obliczu stosunkowo dużego zróżnicowania wewnątrzregionalnego można sformułować wizję wspólną dla wszystkich, to znaczy taką, którą wszyscy mieszkańcy regionu będą się utożsamiali i uznają ją za realistyczną?

Wprawdzie trudno jest pogodzić wszystkie aspiracje, marzenia i oczekiwania wynikające z różnych kolei życia, różnego stanu posiadania, wykształcenia. Jest jednak hasło integrujące wszystkich:

Warmia i Mazury regionem, w którym warto żyć...

„Warto” oznacza z jednej strony sferę korzyści, w jakiej poruszają się zarówno pracodawcy jak i pracownicy. Z drugiej strony „warto” kojarzy się z wartościowaniem, ocenianiem, a także dokonywaniem wyboru, który powinien być przywilejem wszystkich mieszkańców województwa.

„Życie” najpełniej łączy kolejne elementy naszej egzystencji, od narodzin, poprzez szkołę i dalszą edukację, pierwszą pracę, rozwój kariery, aż w końcu spokojną starość.

Każdy mieszkaniec regionu może indywidualnie odbierać znaczenie wizji rozwoju. Dotyczy ona wszystkich mieszkańców, niezależnie od występujących różnic. Dlatego ważne jest przekonanie, że Warmia i Mazury staną się regionem, w którym warto żyć...

... **niezależnie od wieku**. Młodym mieszkańcom regionu stworzone zostaną szanse na odpowiadający aspiracjom rozwój, a osobom starszym godne warunki do spędzania jesieni życia.

... **niezależnie od wykształcenia**. Każdy będzie miał możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji, zaś najlepsi będą konkurować o miejsca pracy w rozwojowych i innowacyjnych branżach. Celem systemu kształcenia kadr będzie kształtowanie takich kwalifikacji, które pozwolą znaleźć zatrudnienie możliwie szerokiej grupie społeczeństwa (łącznie z branżami pracochłonnymi, które również mogą być konkurencyjne), ale przede wszystkim kształtowanie ducha przedsiębiorczości, który pozwala nie tylko na uzyskanie pracy adekwatnej do kwalifikacji, lecz również rozwija pracodawców.

... **niezależnie od stanu posiadania**. Niemożliwe jest uczynienie wszystkich bogatymi, szczególnie, gdy bogactwo chce się mierzyć stanem majątkowym. Jednak możliwe jest stworzenie wszystkim, niezależnie od tego stanu, szans których wykorzystanie będzie zależało od aktywności jednostek. Zamożni mieszkańcy regionu muszą czuć się tu dobrze i bezpiecznie, zaś klimat stworzony wokół przedsiębiorczości wyzwoli chęć mnożenia dobrobytu.

... **niezależnie od pochodzenia**. Istotne, by z tą wizją utożsamiali się wszyscy mieszkańcy regionu, gdziekolwiek się urodzili, skądkolwiek przybyli, jakiegokolwiek są narodowości.

... **niezależnie od miejsca zamieszkania**. Wspieranie różnorodności funkcji poszczególnych części regionu będzie szło w parze z rozwojem mobilności społecznej, by ludzie mogli realizować swoje aspiracje niezależnie, czy są mieszkańcami miasta czy wsi, wschodniej czy zachodniej części województwa.

... **niezależnie od płci**. Konieczne jest osiągnięcie takiego stanu, w którym tego typu rozróżnianie w ogóle nie będzie miało sensu.

6. CEL GŁÓWNY STRATEGII

Cel główny strategii województwa brzmi:

Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy.

Spójność ta była stawiana jako cel rozwoju województwa już w 2000 roku. Cel ten pozostaje aktualny.

Konieczność nadrobienia dystansu, jaki dzieli Warmię i Mazury od innych regionów Europy, udokumentowano w części strategii poświęconej syntetycznej diagnozie problemów.

Kontekst europejski i krajowy

Spójność ekonomiczna oznacza wzrost gospodarczy umożliwiający:

- ♦ utrzymanie przez województwo udziału własnego w produkcie krajowym brutto na poziomie co najmniej 3%,
- ♦ jednoczesne dążenie do wypracowania produktu krajowego brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie, który zapewni zmniejszenie dystansu w stosunku do średniego poziomu PKB na jednego mieszkańca w kraju i w regionach Unii Europejskiej.

Spójność przestrzenna to włączenie się województwa do głównej sieci infrastruktury transportowej w Polsce oraz w transeuropejską sieć korytarzy transportowych.

Spójność społeczna oznacza:

- ♦ tworzenie miejsc pracy, zmierzające do zmniejszenia bezrobocia w regionie w stosunku do średniego poziomu bezrobocia w kraju i w regionach Unii Europejskiej. Oferta nowych miejsc pracy zostanie skierowana przede wszystkim do ludzi młodych z uwagi na ich dużą aktywność, mobilność, otwartość na zdobywanie nowych kwalifikacji i uczestnictwo w programach aktywizujących,
- ♦ poprawę warunków życia ludności, tak pod względem zamożności jak i warunków mieszkaniowych, dostępu do usług zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych, zbliżającą do standardów życia występujących w krajach Unii Europejskiej.

Kontekst regionalny

Poprawa spójności wewnętrznej województwa warmińsko-mazurskiego oznacza wyrównywanie dysproporcji rozwojowych we wszystkich aspektach: ekonomicznym, przestrzennym i społecznym. Dotyczy to warunków rozwoju przedsiębiorczości i promocji, tworzenia nowoczesnej infrastruktury technicznej i warunków do zdobywania współczesnej wiedzy. Całość tych działań ukierunkowana będzie na powstawanie miejsc pracy i zmniejszenie bezrobocia oraz poprawę poziomu życia mieszkańców zarówno miast, jak i wsi.

Kontekst regionalny wymaga również podkreślenia funkcji trzech największych miast województwa. W trakcie realizacji Strategia zakłada wzmocnienie metropolitarnej roli Olsztyna oraz jego znaczenia w stosunku do stolic innych województw. Olsztyn w ścisłej współpracy z Elblągiem i Elkiem stanie się ośrodkiem integrującym województwo w procesie budowy tożsamości regionalnej. Elbląg - centrum subregionu elbląskiego, wyposażony w infrastrukturę miejską o wysokich standardach, specjalizować się będzie w rozwoju nowoczesnych technologii oraz współpracować z gospodarką morską obszaru Bałtyckiego i Obwodem Kaliningradzkim. Elk – również ośrodek subregionalny o wysokich standardach infrastruktury miejskiej, specjalizował się będzie w rozwoju przemysłu rolno-spożywczego, elektrotechnicznego i innych branż rozwojowych oraz współpracować z obszarami Litwy i Białorusi

Kontekst bałtycki

Rozwój Warmii i Mazur będzie się odbywał w europejskiej przestrzeni bałtyckiej. Poprawa spójności przestrzennej polega na włączeniu układu transportowego regionu w powstającą wielką obwodnicę Bałtyku,

system bałtyckiej żeglugi oraz w projektowane wokół morza sieci komunikacyjne (w tym teleinformatyczne), turystyczne i inne. Ważną sprawą jest także wzrost rangi portu w Elblągu jako portu morskiego.

Wysoka atrakcyjność środowiska przyrodniczego będzie jednym z ważnych elementów w perspektywie 2020 r., rozstrzygających o konkurencyjności województwa. Zmierzać, więc należy do zachowania wysokiego standardu ekologicznego.

Współpraca z krajami i regionami nadbałtyckimi to ważny impuls rozwojowy województwa. Region będzie, więc uczestniczył w instytucjach i w inicjatywach współpracy międzynarodowej w rejonie Morza Bałtyckiego, ze szczególnym wyróżnieniem Euroregionu "Bałtyk". Istotne będą przede wszystkim stosunki gospodarcze z państwami basenu Morza Bałtyckiego, ze szczególnym uwzględnieniem Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej – najbliższego sąsiada regionu.

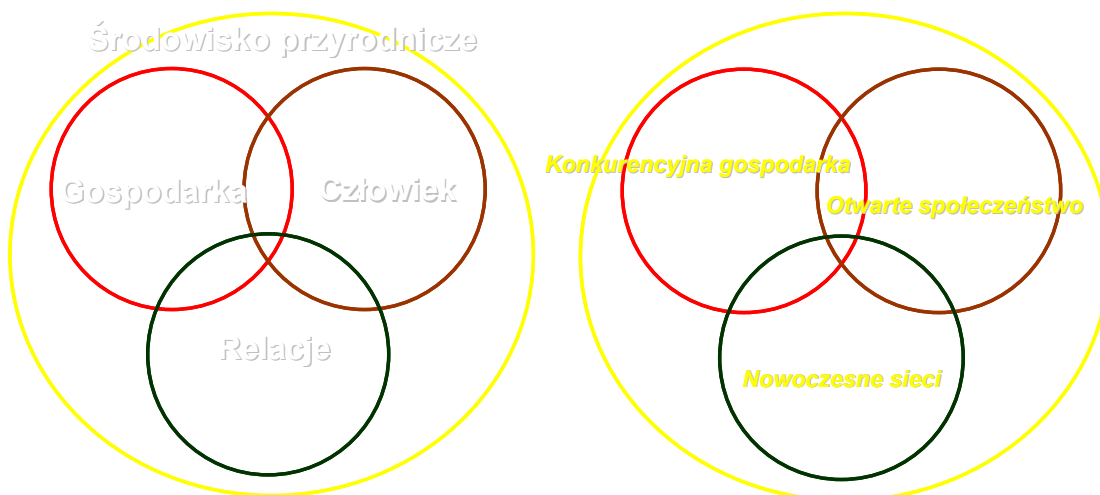
7. PRIORYTETY STRATEGICZNE

Priorytety strategiczne są obszarami, w których podejmowane będą działania zmierzające do osiągnięcia celu głównego strategii. W pierwszym dokumencie strategicznym Warmii i Mazur określono aż 8 takich priorytetów, co wychodziło naprzeciw oczekiwaniom różnych grup interesu. Jednak ogólny odbiór strategii, a także identyfikowanie się poszczególnych mieszkańców z jej celami, były przez to utrudnione. Dlatego dziś władze regionalne starają się, by każdy obywatel Warmii i Mazur dostał wyraźny przekaz, że samorząd wojewódzki dostrzega kompleksowo problemy i specyfikę regionu kładąc jednocześnie nacisk na **konkurencyjność**.

Zjawiska społeczno-gospodarcze można ujmować w trzech grupach problemowych:

- ◆ gospodarka,
- ◆ człowiek,
- ◆ relacje między człowiekiem a gospodarką.

Nie trzeba podkreślać, że w regionie takim, jak Warmia i Mazury, te 3 główne grupy problemowe umiejscowione są w środowisku przyrodniczym. To środowisko przyrodnicze determinuje, w wielu przypadkach, zachowania przedsiębiorców, postawy społeczne, czy charakter i rodzaje relacji. Równocześnie działalność człowieka zawsze ma wpływ na środowisko przyrodnicze.

Strategia rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego w horyzoncie 2020 r. wskazuje trzy priorytety, które w szerokim rozumieniu obejmują całość zjawisk społeczno-gospodarczych włącznie z relacjami ze środowiskiem przyrodniczym. Polityka rozwoju regionu będzie koncentrowała się na szczególnym traktowaniu tych priorytetów, czego wyrazem są określone niżej cele strategiczne.

Cele te będą realizowane poprzez różne programy operacyjne zawierające konkretne działania służące ich osiągnięciu. Strategia rozwoju zaś jest dokumentem o pierwszorzędym znaczeniu w kontekście planowania strategicznego w województwie. Stąd nie może być szczegółowa i pozostaje na względnie wysokim poziomie ogólności.

Strategiczne postrzeganie rozwoju województwa powinno uwzględniać jego podział na trzy subregiony: olsztyński, elbląski i ełcki. Nie przesądzając jakie działania powinny być już teraz na ich obszarze podejmowane, podjęto próbę w niniejszym dokumencie wyznaczenia pewnych ich kierunków.

7.1 PRIORYTET 1 - KONKURENCYJNA GOSPODARKA

Konkurencja odbywa się na kilku płaszczyznach, między wieloma podmiotami. Konkuruje ze sobą firmy o udziały w rynku, rządziej o konkretne lokalizacje. Ludzie rywalizują o jak najlepsze miejsca pracy, a państwa zachęcają inwestorów do podejmowania działalności na ich terenie. Również regiony, miasta i gminy włączyły się w konkurencję o czynniki rozwojowe.

Wprowadzenie przez władze wojewódzkie priorytetu Konkurencyjna gospodarka powinno zostać odebrane jako wyraźny sygnał, że realizacja strategii rozwoju spowoduje przełamanie negatywnych tendencji rozwojowych. Istotne są wszelkie dziedziny, w których Warmia i Mazury są już konkurencyjne, ale również te, które mogą stać się specjalnością regionu. Polityka wspierania rozwoju gospodarczego powinna koncentrować się ponadto na przenoszeniu akcentu z osiągania konkurencyjności dzięki niższym kosztom na konkurencyjność będącą wynikiem wyższej, niż w innych regionach, jakości.

7.2 PRIORYTET 2 - OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO

Otwarte społeczeństwo jest podstawą postępu. To otwartość na idee, innowacje, ale także otwartość pojmowana jako chęć kształcenia i podnoszenia kwalifikacji, podejmowania ryzyka i współpracy, zaliczana jest do tych cech społeczności regionalnych, które decydują w równym stopniu o poziomie rozwoju, co konkurencyjna gospodarka.

Jak wynika z przeprowadzonych diagnoz, nie można stwierdzić, że społeczność Warmii i Mazur jest całkowicie otwarta na zachodzące zmiany i stawiane wyzwania. Jednocześnie wiadomo, że niechęć do kapitału obcego, do ludzi sukcesu, przyzwyczajenie do raz obranej pracy, niechęć do podnoszenia kwalifikacji, to cechy regionów stagnacyjnych, omijanych przez inwestorów, a także wyludniających się, ponieważ najbardziej wartościowe jednostki opuszczają je ze względu na brak perspektyw, przenosząc się do regionów prosperujących.

Wyróżnienie priorytetu Otwarte społeczeństwo wynika z głębokiego przeświadczenia, iż trudno jest mówić o konkurencyjnej gospodarce bez otwartego społeczeństwa, tak samo jak postrzeganie otwartości ludzi trudne jest do rozpatrywania w oderwaniu od gospodarki.

7.3 PRIORYTET 3 - NOWOCZESNE SIECI

W globalnej gospodarce istotnym czynnikiem rozwoju regionów jest ich obecność w różnego rodzaju sieciach. Nowoczesne sieci postrzegane są zarówno jako elementy fizyczne (połączenia komunikacyjne i teleinformatyczne, infrastruktura techniczna), jak również powiązania psychiczne (kontakty międzyludzkie, doświadczenia współpracy).

Nie ulega wątpliwości, że w regionie o dużych brakach infrastrukturalnych jednym z głównych problemów jest udrożnienie krwioobiegu gospodarki, który stanowią dobre połączenia komunikacyjne. Jednocześnie stałych inwestycji wymaga troska o stan środowiska przyrodniczego.

Tak, jak ważna jest dla regionu dobrej jakości komunikacja, tak samo istotna jest jakość i charakter współpracy między instytucjami otoczenia biznesu, światem nauki, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi i samorządem terytorialnym.

Wyróżnienie priorytetu strategicznego Nowoczesne sieci oznacza również bardziej kompleksowe podejście do zagadnień przedsiębiorczości i relacji zależności, jakie występują w biznesie i które mają olbrzymi wpływ na efekty działania przedsiębiorstw w rozwoju regionu.

Szeroko rozumiany udział regionu w sieciach wymaga szczególnego spojrzenia na kwestię współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej, zarówno w układach biznesowych, jak i instytucjonalnych z naciskiem na efekty ekonomiczne.

8. CELE STRATEGICZNE

8.1 WZROST KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI

W ramach priorytetu Konkurencyjna gospodarka określono cel strategiczny: **wzrost konkurencyjności gospodarki**. Z przeprowadzonych diagnoz wyraźnie wynika, że konkurencyjność Warmii i Mazur kształtuje się na wysokim poziomie tylko w niektórych branżach. Przyjmując za wskaźnik syntetyczny konkurencyjności gospodarki wartość PKB per capita, można uznać, że zbyt mało jest w województwie sektorów i branż charakteryzujących się wysoką konkurencyjnością na rynkach zagranicznych, wysoką wartością dodaną, dużymi inwestycjami.

Wzrost konkurencyjności gospodarki będzie wynikiem realizacji głównie dziewięciu celów operacyjnych:

- ◆ **wzrost konkurencyjności firm** – niezależnie od branży, jak i wielkości przedsiębiorstwa. Konkurencyjność może dotyczyć zarówno firm z sektorów zaawansowanych technologii, jak i przedsiębiorstw opierających swoją działalność o niskie koszty siły roboczej. Jej wzrost powinien dotyczyć wszystkich sektorów, czyli rolnictwa, przemysłu, sfery usług rynkowych (w tym turystyki) i nierynkowych. Wyższa konkurencyjność gospodarki wpłynie jednocześnie na możliwości świadczenia usług związanych ze starzeniem się społeczeństwa, a także możliwości realizacji wizji społeczeństwa informacyjnego,
- ◆ **skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych** – pojawienie się nowych inwestorów jest niezbędne dla rynku pracy, ale również dla rozwoju regionalnych więzi gospodarczych oraz wzmocnienia konkurencji między firmami,
- ◆ **wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości** – realizacja tego celu operacyjnego powinna przyczynić się do rozszerzenia oferty produktowej Warmii i Mazur, a także zwiększenia aktywności promocyjnej. Podkreślenia wymaga fakt, że realizacja tego celu przewidywana jest przede wszystkim na obszarach wiejskich,
- ◆ **wzrost potencjału turystycznego** – już w poprzedniej strategii turystyka była traktowana jako jedna z wiodących dziedzin Warmii i Mazur. Obecny cel operacyjny zakłada wzrost potencjału turystycznego przy poszanowaniu wymagań środowiska przyrodniczego. W tym celu przewidywanych jest kilka grup działań: opracowanie koncepcji produktów turystycznych, wspieranie rozwoju odpowiedniej infrastruktury, poprawa jakości oferty turystycznej, współpraca na rzecz rozwoju turystyki oraz lepsza informacja i promocja,
- ◆ **wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa** – jest to całkiem nowy cel, który wychodzi naprzeciw tendencjom demograficznym oraz stawia Warmię i Mazury wśród regionów konkurujących o specjalnego klienta, jakim są ludzie w podeszłym wieku. Rozwój usług związanych ze starzeniem się społeczeństwa może stać się ważnym filarem gospodarki, jeśli problem ten zostanie potraktowany kompleksowo, zaś w jego realizację włączą się nie tylko przedsiębiorcy, ale również odpowiednie instytucje i władze samorządowe,
- ◆ **wzrost liczby miejsc pracy** – zakładany cel powinien nastąpić częściowo poprzez realizację wcześniej omawianych celów. Jednak główne działania przybliżające realizację tego celu koncentrują się na tworzeniu warunków dla powstawania nowych działalności, zakładania nowych przedsiębiorstw oraz rozwijania – poprzez wzrost zatrudnienia – już istniejących firm,
- ◆ **wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu** – szczególnie w regionach, w których gospodarka opiera się na małych i średnich przedsiębiorstwach, duże znaczenie mają instytucje otoczenia biznesu, które ważne są zarówno dla pracodawców, jak i pracobiorców,
- ◆ **tworzenie społeczeństwa informacyjnego** – nowoczesna gospodarka oparta jest nie tylko na wiedzy, ale również na szybkim przepływie rzetelnych informacji. Dlatego tzw. społeczeństwo informacyjne jest celem np. Strategii Lizbońskiej. Również Warmia i Mazury chcąc osiągnąć wzrost gospodarki musi rozwijać tę dziedzinę,
- ◆ **doskonalenie administracji** – ten cel operacyjny ma również związek z pozostałymi celami strategicznymi, jednak w filozofii obecnej strategii administracja powinna podnosić swoje kwalifikacje przede wszystkim by efektywniej wpływać na konkurencyjność gospodarki. Administracja pełni również ważną i służebną rolę wobec rozwoju usług nierynkowych.

8.2 WZROST AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ

Priorytet Otwarte społeczeństwo ma określony cel strategiczny: **wzrost aktywności społecznej**. Konieczność zwiększania aktywności społecznej jest warunkiem rozwoju gospodarczego, likwidowania problemów społecznych, a także budowania nowych więzi. Aktywność społeczna ma za zadanie również realizację potrzeb i aspiracji poszczególnych jednostek.

Wzrost aktywności społecznej będzie następował wskutek realizacji następujących celów operacyjnych:

- ◆ **dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy** – problem poziomu wykształcenia był podnoszony w diagnozie i w trakcie formułowania priorytetów. Konieczność uzyskania synergii między edukacją a rynkiem pracy dyktowana jest nie tylko względami praktycznymi, ale również ekonomicznymi. Lepiej wykształceni absolwenci szybciej uzyskują pracę lub chętniej podejmują ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej na własną rękę. Jednocześnie, presja pracodawców powinna wymóc na jednostkach edukacyjnych uwzględnianie ich potrzeb oraz częstszą współpracę;
- ◆ **różnorodna i dostępna edukacja** – nie wszyscy mieszkańcy muszą postrzegać swoją edukację jako sposób zdobycia zatrudnienia. Dlatego ważne jest zapewnienie dostępu do możliwie szerokiej i różnorodnej oferty edukacyjnej, w tym edukacji ekologicznej;
- ◆ **rozwój społeczeństwa obywatelskiego** – silnie rozwinięte społeczeństwo obywatelskie jest jednym z czynników rozwoju społeczno-gospodarczego. Cel ten może być osiągnięty głównie we współpracy i poprzez wsparcie organizacji pozarządowych, które stają się instrumentem wsparcia oraz płaszczyzną aktywizacji wielu jednostek;
- ◆ **wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych** – wzrost aktywności społecznej wymaga w wielu przypadkach zapewnienia odpowiedniej opieki medycznej. Ma to szczególne znaczenie, gdy strategia kładzie nacisk m.in. na usługi związane ze starzeniem się społeczeństwa.
- ◆ **zapewnienie bezpieczeństwa publicznego** – poczucie bezpieczeństwa wpływa na wizerunek miejscowości i regionu, który tworzą nie tylko mieszkańcy, ale również przyjezdni turyści i inwestorzy zewnętrzni. Cel ten będzie realizowany poprzez działania zmniejszające przestępczość, eliminujące patologie oraz zapobiegające różnym zagrożeniom (np. pożary, powodzie);
- ◆ **zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu** – tak sformułowany cel operacyjny ma wesprzeć ludzi potrzebujących (np. bezrobotnych i ich rodziny), by ich los nie dryfował w kierunku marginesu i wykluczenia społecznego. Realizacja tego celu wymaga również szerokiej współpracy społeczności regionu z organizacjami pozarządowymi, a także szerszych i bardziej życzliwych kontaktów międzyludzkich;
- ◆ **wzrost dostępności mieszkań** – brak bezpiecznego schronienia jest powodem wielu dramatów życiowych, a także przyczynia się do emigracji. Z drugiej strony inwestycje budowlane uważane są za koło zamachowe gospodarki, co przekonuje, że strategia powinna wspierać rozwój budownictwa czynszowego i różne formy budownictwa socjalnego;
- ◆ **wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej** – wzrost aktywności społecznej powinien następować m.in. poprzez uprawianie różnego rodzaju form sportu i rekreacji. Konieczne są zatem działania inwestycyjne i organizacyjne zwiększające atrakcyjność tego typu oferty. Skutkiem wzrostu aktywności społecznej w tym zakresie będzie poprawa stanu zdrowia społeczeństwa i zwiększenie impulsów rozwojowych dla sektora usług;
- ◆ **poprawa jakości i ochrona środowiska** – wprawdzie już dziś Warmia i Mazury należą do liderów w dziedzinie jakości środowiska przyrodniczego, to stosowanie zasady trwałego rozwoju wymaga ciągłego myślenia o środowisku przyrodniczym przez pryzmat przyszłych pokoleń. W tym celu przewidziane są działania z zakresu ochrony: wód, powierzchni ziemi, powietrza oraz zachowania walorów krajobrazowych.

8.3 WZROST LICZBY I JAKOŚCI POWIĄZAŃ SIECIOWYCH

Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych to cel strategiczny określony w ramach priorytetu Nowoczesne sieci. Cel ten będzie osiągnięty poprzez realizację następujących celów operacyjnych:

- ◆ **zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności** – konieczność realizacji tego celu wynika z niskiej dostępności komunikacyjnej Warmii i Mazur, która

ogranicza konkurencyjność regionu i jego możliwości rozwojowe. Dostępność komunikacyjna rozumiana jest w możliwie szerokim znaczeniu i obejmuje: połączenia drogowe, kolejowe, lotnicze i wodne, a także sieci teleinformatyczne oraz infrastrukturę związaną z przejściami granicznymi;

- ◆ **dostosowana do potrzeb sieć nośników energii** – cel ten wynika z konieczności rozbudowy i modernizacji istniejącej sieci gazowej i energetycznej. Jego osiągnięcie wpłynie korzystnie na stan środowiska przyrodniczego oraz jakość życia w regionie;
- ◆ **intensyfikacja współpracy międzyregionalnej** – planowane kierunki współpracy sąsiedzkiej, krajowej i zagranicznej, powinny przyczynić się wzrostu konkurencyjności regionu. Ważną rolę będzie odgrywała także inicjatywa samorządów gminnych i powiatowych w progospodarczym wykorzystaniu istniejących już więzi z partnerami zagranicznymi;
- ◆ **monitoring środowiska** – ewentualne skutki negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko przyrodnicze mają często nieodwracalny charakter. Dlatego konieczne jest realizowanie celu, który pomoże osiągnąć lepszą wiedzę o środowisku i pozwoli zachować je w oczekiwanym stanie.

9. CELE OPERACYJNE I DZIAŁANIA

W ramach każdego celu strategicznego muszą być osiągnięte cele operacyjne, dzięki realizacji określonych działań. Złożoność procesów rozwojowych utrudnia, w wielu przypadkach, jednoznaczne pogrupowanie działań na trzy cele strategiczne. Wiele przedsięwzięć dotyczy przecież różnych podmiotów i sfer życia społeczno-gospodarczego (najlepszym przykładem jest budowa dróg).

Dlatego charakter poszczególnych celów operacyjnych określony został poprzez analizę działań, które będą realizowane w okresie strategicznym. Każdy cel operacyjny ma zatem przypisaną charakterystykę, do którego celu strategicznego odnosi się bezpośrednio, a do których (o ile zachodzi taka potrzeba) w pośredni sposób.

9.1 CELE OPERACYJNE PRIORYTETU: KONKURENCYJNA GOSPODARKA

9.1.1 WZROST KONKURENCYJNOŚCI FIRM

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego działają przedsiębiorstwa, które bardzo dobrze radzą sobie na rynkach krajowych i zagranicznych. Ich konkurencyjność ma czasem różne źródła, ale wszyscy przedsiębiorcy wiedzą, że osiągnięcie sukcesu wymaga ciągłych starań w walce z rywalami. Jednocześnie presja konkurencyjna powoduje, że wiele firm na terenie Warmii i Mazur potrzebuje różnego rodzaju instrumentów wsparcia oferowanych m.in. przez administrację rządową, jak i poszczególne szczeble administracji samorządowej. Działania samorządu regionalnego będą skoncentrowane na inicjowaniu i wspieraniu współpracy różnych szczebli, a także zwiększaniu aktywności i skuteczności przedsiębiorstw w wykorzystywaniu szans, jakie niesie członkostwo w Unii Europejskiej.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Wzrost konkurencyjności firm jest istotny przede wszystkim dla osiągnięcia celu wzrost konkurencyjności gospodarki, ale jego realizacja wpłynie również pozytywnie na pozostałe dwa cele strategiczne (np. poprzez wzrost zatrudnienia, budowanie nowych powiązań sieciowych przedsiębiorstw, wzmacnianie roli innowacji i sieci innowacji w układach gospodarczych).

Wzrost konkurencyjności firm a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Wzrost konkurencyjności firm	+++	+	++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
- – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Diagnoza gospodarki oraz wiedza na temat procesów rozwojowych pozwala przypuszczać, że wzrost konkurencyjności firm dotyczy głównie obszarów miejskich, ponieważ tam zlokalizowana jest przeważająca część firm. Jednak należy podkreślić, że podejmowane działania mają również wesprzeć firmy na obszarach wiejskich, w tym gospodarstwa rolne oraz sektor turystyczny.

Wzrost konkurencyjności firm w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	++	++	++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
- ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
- + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
- – nie przewidywane jest udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

Firmy na terenie Warmii i Mazur będą mogły liczyć na zdecydowaną poprawę warunków prowadzenia działalności (również w wyniku realizacji innych celów operacyjnych). Aby wspierać konkurencyjności przewiduje się działania w następujących grupach:

A. Wzrost konkurencyjności poprzez podnoszenie poziomu technologiczno-organizacyjnego oraz polepszanie jakości produktów i usług, czyli:

- ◆ wspieranie tworzenia mechanizmów transferu technologii,
- ◆ pomoc w dostosowaniu się producentów do norm, standardów, systemów zarządzania jakością, środowiskiem, bezpieczeństwem i higieną pracy (ISO), zarządzania przez jakość (TQM) przyjętych w Unii Europejskiej,
- ◆ wsparcie dostępu małych i średnich przedsiębiorstw, a także gospodarstw rolnych do kapitału, szkoleń, informacji i innowacji technologicznych,
- ◆ wspieranie inicjatyw przedsiębiorców i osób fizycznych zainteresowanych opracowaniem, produkcją lub wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii (w tym energii geotermalnej),
- ◆ realizacja regionalnego programu promocji jakości.

B. Budowanie opartych na zaufaniu powiązań kooperacyjnych w regionie, czyli:

- ◆ tworzenie centrów powiązań kooperacyjnych inicjujących i wspierających rozwój współpracy w regionie,
- ◆ propagowanie dobrych praktyk w zakresie kooperacji i współpracy,
- ◆ zachęcanie i inicjowanie, we współpracy z instytucjami około biznesowymi, różnego rodzaju grup przedsiębiorczości (np. w przemysłach meblarskim, rolno-spożywczym, wśród rolników, w branży turystycznej).

C. Wsparcie aktywności promocyjnej i wystawienniczej firm, szczególnie z sektora MSP, poprzez:

- ◆ partnerstwo i współpracę z organizacjami skupiającymi przedsiębiorców na poziomie lokalnym i regionalnym,
- ◆ wykorzystywanie współpracy międzynarodowej w ramach miast i regionów partnerskich, głównie w celu pobudzania rozwoju gospodarczego,
- ◆ organizowanie regionalnych targów dla towarów i usług,
- ◆ wspieranie działań proeksportowych, ze szczególnym uwzględnieniem wymagających rynków Unii Europejskiej i Obwodu Kaliningradzkiego.

D. Stały monitoring i badania gospodarki województwa, które dostarczą podmiotom regionu, nie tylko wiedzy na temat stanu gospodarki, ale będą również służyły jako pomoc w podejmowaniu decyzji. W tej kwestii podjęte będą następujące działania:

- ◆ stworzenie regionalnego systemu informacji gospodarczej obejmującego zarówno sferę monitorowania, jak i prognozowania sytuacji na Warmii i Mazurach,
- ◆ pozyskiwanie i rozpowszechnianie danych na temat szczególnych dla regionu sektorów gospodarki (w tym: możliwości dywersyfikacji działalności w przemyśle, analizy możliwości rozwoju alternatywnych dla rolnictwa form aktywności gospodarczej, możliwości rozwoju działalności przyjaznych środowisku),
- ◆ upowszechnianie idei przedsiębiorczości i pomocy w tworzeniu przedsiębiorstw oraz wspomaganie rozwoju nowo utworzonych firm.

9.1.2 WZROST LICZBY MIEJSC PRACY

Region o jednym z najwyższych wskaźników bezrobocia w Unii Europejskiej musi starać się zwiększyć liczbę miejsc pracy. Nie oznacza to, że Warmia i Mazury powinny wiązać swoje szanse wyłącznie z rozwojem branż pracochłonnych, które wprawdzie dają wzrost liczby miejsc pracy, jednak często okazuje się, że w obliczu konkurencji taniej siły roboczej z innych krajów tego typu miejsca pracy są dość nietrwałe.

Dlatego można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że najistotniejszy i najtrwalszy będzie wzrost liczby miejsc pracy w czterech obszarach:

- ◆ **nowoczesnych i innowacyjnych firm**, w których – wbrew przyjętym opiniom, że trudno mówić o wysokim zatrudnieniu ze względu na stosowane technologie – może następować wzrost liczby miejsc pracy, gdy stworzone zostaną dogodne warunki do zwiększania produkcji, rozszerzania asortymentu i rynków itp. Wiele miejsc pracy stworzonych zostanie w wyniku powstawania nowych podmiotów gospodarczych,
- ◆ **firm wykorzystujących przewagi konkurencyjne regionu i nagromadzony tu potencjał** – w branżach takich jak: meblarska, motoryzacyjna, turystyczna czy rolno-spożywcza na osiągnięcie konkurencyjności ma wpływ specyfika tego regionu. Budują one jednocześnie charakterystyczny profil gospodarczy województwa. Dlatego w oparciu o ten potencjał wspierane będą różnego rodzaju formy kooperacji, otwierające przed nowymi firmami możliwości funkcjonowania,
- ◆ **usług**, a szczególnie **usług rynkowych**,
- ◆ **nowych specjalności** czyli tych obszarów, które będą rozwijane w wyniku tworzenia coraz lepszego klimatu dla firm i indywidualnej aktywności.

Zakładane zwiększenie liczby miejsc pracy w sektorach nowoczesnych wskazuje na dużą odpowiedzialność pracodawców w tym zakresie. Wysoka zatrudnialność jest jednak pochodną również jakości i mentalności siły roboczej, stosunku społeczeństwa do przedsiębiorczości, systemu edukacji etc. Zatem wzrost liczby miejsc pracy służyć będzie przede wszystkim realizacji dwóch celów strategicznych: wzrostowi konkurencyjności gospodarki i wzrostowi aktywności społecznej.

Wzrost liczby miejsc pracy, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Wzrost liczby miejsc pracy	+++	+++	+

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Największe szanse na tworzenie nowych miejsc pracy mają miasta, szczególnie zaś ośrodki największe. Dotyczy to głównie branż związanych z technologiami, usługami i obecnymi biegunami wzrostu. Specyfika regionu wymaga jednak podejmowania starań o zdynamizowanie rynku pracy na obszarach wiejskich i w ponadlokalnych ośrodkach rozwoju. Procesy restrukturyzacji obszarów wiejskich uświadamiają, że nie wszystkie oczekiwane miejsca pracy „przyjdą na wieś” lub zostaną na tej wsi utworzone. W wielu przypadkach podejmowanie pracy lub własna aktywność mieszkańców wsi będą kierowały ich ku obszarom miejskim.

Wzrost liczby miejsc pracy w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	++	++	++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

W ramach celu operacyjnego wzrost liczby miejsc pracy przewidywane są następujące działania:

- ◆ zachęty dla zwiększania zatrudnienia w firmach już działających, w tym staże dla studentów i absolwentów,
- ◆ zorganizowanie programu regionalnego, którego celem będzie wspieranie podejmowania aktywności gospodarczej przez naukowców chcących wprowadzać swoje produkty na rynek,

- ◆ wspieranie współpracy przedsiębiorstw z wyższymi uczelniami i szkołami zawodowymi,
- ◆ tworzenie nowych obszarów rozwojowych na terenach miast i wsi ułatwiających zakładanie nowych przedsiębiorstw przez mieszkańców regionu (w tym programy rewitalizacji miast),
- ◆ wspieranie rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości,
- ◆ wspieranie systemu informowania o warunkach rozpoczynania działalności i doradztwa w tym zakresie,
- ◆ wspieranie rozwoju leśnictwa i gospodarki leśnej.

9.1.3 SKUTECZNY SYSTEM POZYSKIWANIA INWESTORÓW ZEWNĘTRZNYCH

Zdolność pozyskiwania nowych inwestorów zewnętrznych, krajowych i zagranicznych świadczy coraz częściej o konkurencyjności regionu. Jednocześnie coraz większa konkurencja o kapitał inwestycyjny sprawia, że skuteczność w przyciąganiu inwestycji wymaga od regionów i gmin dużego wysiłku finansowego i organizacyjnego.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

System przyciągania inwestorów zewnętrznych będzie wpływał głównie na realizację celu konkurencyjna gospodarka, choć sukces w tym zakresie wymaga również działań wpływających na powiązania sieciowe oraz wzrost aktywności społecznej, szczególnie w kontekście kwalifikacji siły roboczej.

Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych	+++	+	++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Działania związane z tworzeniem systemu pozyskiwania inwestorów zagranicznych będą widoczne głównie na terenie obszarów miejskich i ich najbliższego otoczenia.

Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	+	+	+

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

Wśród działań, które powinny być szczególnie wspierane na poziomie regionalnym, znajdują się:

- ◆ wspieranie instytucji oraz współpracy instytucjonalnej między podmiotami regionalnymi zajmującymi się kontaktami z potencjalnymi inwestorami (centra obsługi inwestorów, agencje rozwoju, izby gospodarcze, samorządy terytorialne), w tym utworzenie regionalnego systemu obsługi inwestorów,
- ◆ szkolenia w zakresie promocji, obsługi inwestorów i budowania klimatu przedsiębiorczości,
- ◆ współpraca wewnątrz regionalna w zakresie tworzenia profesjonalnych ofert inwestycyjnych, kampanii promocyjnych i kontaktów z potencjalnymi inwestorami,
- ◆ tworzenie nowych obszarów rozwojowych w miastach i na terenach wiejskich ułatwiających rozpoczynanie działalności przez inwestorów zewnętrznych, poprzez restrukturyzację i

modernizację terenów przeznaczonych na ten cel lub wytyczanie nowych, a także przygotowywanie i uzbrajanie terenów pod inwestycje, poprawa dostępności komunikacyjnej terenów przeznaczonych pod inwestycje. Szczególnie istotne – ze względu na dotychczasowe zainteresowanie inwestorów – będą działania zwiększające atrakcyjność inwestycyjną trzech głównych ośrodków miejskich: Olsztyna, Elbląga i Ełku,

- ◆ monitorowanie i promocja klimatu przedsiębiorczości,
- ◆ wspieranie bezpośrednio nowych inwestorów poprzez finansowanie stażów absolwenckich i studenckich,
- ◆ zwiększenie promocji regionu wykorzystujące współpracę, doświadczenie i kontakty samorządów terytorialnych z partnerami zagranicznymi (misje gospodarcze, efektywniejsze dla gospodarki wykorzystanie współpracy gmin bliźniaczych),

9.1.4 WSPIERANIE SYSTEMU PRODUKCJI I PROMOCJA WYTWARZANEJ W

REGIONIE ŻYWNOŚCI WYSOKIEJ JAKOŚCI

Już dziś wiadomo, że Warmia i Mazury mają duże szanse na specjalizację w dziedzinie żywności wysokiej jakości. Nowoczesne podejście do tej dziedziny gospodarki uwzględnia zarówno wzrost powiązań kooperacyjnych, jak również podnoszenie poziomu technologicznego regionu.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Działania służące osiągnięciu tego celu związane są przede wszystkim ze wzrostem konkurencyjności terenów wiejskich i przetwórstwa rolno-spożywczego, przy jednoczesnym rozwijaniu więzi kooperacyjnych między rolnikami, przedsiębiorcami i instytucjami otoczenia biznesu. Należy spodziewać się, że w efekcie powstaną nowe miejsca pracy, szczególnie na obszarach wiejskich, ale również w przedsiębiorstwach z branży przetwórczej. Aktywna promocja doprowadzi do wzrostu powiązań sieciowych.

Wspieranie systemu produkcji i promocja regionalnej żywności wysokiej jakości, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Wspieranie systemu produkcji i promocja regionalnej żywności wysokiej jakości	+++	++	+

+++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego

++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego

+ – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego

- – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Główna część działań lokowana będzie na terenie obszarów wiejskich, choć beneficjentem będą również te obszary miejskie, na których zlokalizowane są przedsiębiorstwa przetwórstwa rolno-spożywczego.

Wspieranie systemu produkcji i promocja regionalnej żywności wysokiej jakości w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	++	++	++
Obszary wiejskie	+++	+++	+++

+++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań

++ – duży udział obszaru w realizacji działań

+ – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań

- – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

Realizacja celu wymaga koncentracji działań wokół następujących zagadnień:

- A. **Wspieranie rozwoju systemu produkcji żywności wysokiej jakości, w tym żywności ekologicznej,** czyli:

- ◆ kontynuacja rozpoczętego już procesu inwentaryzacji uwarunkowań produkcji żywności w regionie, a następnie określenie wolnych „nisz” w gospodarce żywnościowej Unii Europejskiej – optymalne ekonomicznie branże – i możliwości uzyskania konkurencyjnej jakości zdrowotnej oraz handlowej,
- ◆ wspieranie inicjatyw rozwijających produkcję żywności według zasady „od pola do stołu”, markowej i oznakowanej zgodnie z wymaganiami Unii Europejskiej,
- ◆ wsparcie producentów żywności pod względem wiedzy i praktycznego zastosowania metod ułatwiających im rozwój produkcji wysokiej jakości, w tym poprzez zastosowania tradycyjnych lub nowoczesnych technologii,
- ◆ wspieranie wewnątrzregionalnej kooperacji na linii rolnicy – przemysł rolno-spożywczy – handel.

B. Wspieranie promocji żywności ze znakiem świadczącym, że pochodzi ona z Warmii i Mazur, poprzez:

- ◆ pomoc w promocji krajowej i zagranicznej produktów z takimi znakami, poprzez preferowanie ich w kontaktach zagranicznych,
- ◆ wspieranie promocji żywności markowej oraz posiadającej oznaczenia uznane w Unii Europejskiej,
- ◆ program informacyjno-szkoleniowy dla firm mający na celu zwiększenie absorpcji środków UE na działalność promocyjno-wystawienniczą.

9.1.5 WZROST POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO

Warmia i Mazury uznawane są za atrakcyjny turystycznie region, jednak utrzymanie tej przewagi wymaga ciągłych starań. Aby wydłużyć sezon turystyczny trzeba poszukiwać nowych form aktywności w regionie. Należy działać poszczególnych sposobów niekonwencjonalny i kompleksowy podnosząc atrakcyjność poszczególnych miejsc poprzez przygotowywanie produktów turystycznych.

Integralną częścią dążenia do wzrostu potencjału turystycznego są działania związane ze wzrostem dostępności komunikacyjnej (opisane w priorytecie trzecim), a w szczególności poprawa połączeń drogowych i lotniczych.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Już w poprzedniej strategii turystyka wymieniana była jako jeden z ważniejszych elementów gospodarki Warmii i Mazur. Przewidywane obecnie działania wskazują, że wsparcie i rozwój turystyki powinny przede wszystkim przyczynić się do wzrostu konkurencyjności gospodarki, a następnie wzrostu aktywności społecznej.

Wzrost potencjału turystycznego, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Wzrost potencjału turystycznego	+++	+	+

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
- – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Znaczenie tego celu podkreśla fakt, że może i powinien być realizowany na terenie całego województwa. Potencjał turystyczny regionu będzie budowany zarówno poprzez realizację działań na terenach wiejskich, jak i w miastach.

Wzrost potencjału turystycznego, a cele strategiczne w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion etcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
- ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
- + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
- – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

Wzrost potencjału turystycznego wymaga wielu różnorodnych działań, które zawierają się w następujących kategoriach:

A. Opracowanie koncepcji produktów turystycznych:

- ◆ badania możliwości rozwoju różnorodnych form turystyki z uwzględnieniem oferty kulturalnej i sportowej,
- ◆ opracowanie koncepcji uwzględniającej konieczność wydłużenia sezonu turystycznego i poszukiwania różnorodnych i nowatorskich form turystyki,
- ◆ opracowania i wdrożenia marketingowej strategii rozwoju turystyki w regionie, identyfikującej rynki, produkty i kanały komunikacji,
- ◆ stałe badania rynku turystycznego, w tym ewidencja i badania wszystkich kategorii zabytków (w celu rozwoju, konserwacji, rewitalizacji i zagospodarowania dóbr kultury),
- ◆ wyeksponowanie specyfiki i wypromowanie tradycji regionu, opracowania szerokiej i urozmaiconej oferty turystycznej opartej o tradycje wydarzeń historycznych w regionie, posiadane obiekty zabytkowe i regionalną kuchnię,
- ◆ wybrania i wylansowania najważniejszych produktów turystycznych regionu w zakresie turystyki aktywnej (np. wędkarstwo, wodniactwo) i specjalistycznej, tranzytowej, wiejskiej i ekoturystyki, kulturowej i turystyki dla osób niepełnosprawnych,
- ◆ wydłużenia sezonu turystycznego, m.in. przez wykorzystanie rzeźby terenu do tworzenia ośrodków zimowego wypoczynku.

B. Wspieranie rozwoju infrastruktury:

- ◆ rozbudowa bazy noclegowej o zróżnicowanym standardzie jakości, w tym podniesienie standardu pól namiotowych,
- ◆ standaryzacja agroturystyki,
- ◆ poprawa zagospodarowania i oznakowania tras turystycznych,
- ◆ budowa ścieżek rowerowych,
- ◆ ujednoczenie znakowania dróg i identyfikowanych atrakcji turystycznych,
- ◆ urządzenie miejsc postoju i odpoczynku turystów przy drogach i trasach rowerowych,
- ◆ zwiększanie dbałości o muzea w województwie, poprzez wsparcie kadry merytorycznej, poprawę bazy lokalowej i lepsze wyposażenie techniczne;
- ◆ budowa nowych i doinwestowanie istniejących instytucji kulturalnych,
- ◆ poprawa stanu sanitarnego i estetyki regionu,
- ◆ wspieranie rewitalizacji i budowy nowych szlaków wodnych;
- ◆ stała kontrola i ocena obiektów turystycznych,
- ◆ poprawę infrastruktury nabrzeży.

C. Wzrost jakości aktualnej oferty turystycznej:

- ◆ opracowanie i realizowanie programów wspierania i ochrony indywidualnych cech kultury regionalnej,
- ◆ poszerzenie programów i repertuaru instytucji kultury,
- ◆ zwiększenie opieki nad działalnością twórczą i zapewnienie warunków powszechnej edukacji kulturalnej wszystkich grup społecznych,
- ◆ inicjowanie działań zmierzających do uzyskania przez miejscowości położone w województwie statusu miejscowości sanatoryjno-uzdrowiskowych,
- ◆ pełne wykorzystanie potencjału turystycznego obszaru Wielkich Jezior Mazurskich,

- ◆ promowanie nowych, mniej znanych turystycznie obszarów województwa,
- ◆ zwiększenie aktywności turystycznej rejonu Zalewu Wiślanego oraz jeziora Drużno,
- ◆ pilotażowe wdrożenie zagospodarowania turystycznego dorzeczy rzek: Drwęcy i Łyny,
- ◆ stworzenia bogatego wyboru usług okołoturystycznych,
- ◆ utrzymanie sprawności i kompleksowego zagospodarowania osobliwości w skali europejskiej, jaką jest Kanał Elbląsko-Ostródzki z połączeniem do Jeziora Jeziorak razem z przylegającymi terenami,

D. Współpraca na rzecz rozwoju turystyki:

- ◆ inicjowanie i tworzenie lokalnych organizacji turystycznych,
- ◆ wspieranie i zaktywizowanie lobby turystycznego poprzez wspólne działania władz i zrzeszeń turystycznych,
- ◆ wsparcie otrzymując inicjatywy lokalne (w tym mniejszości narodowych) w tworzeniu placówek muzealnych, izb regionalnych, kolekcji oraz promocji miejsc historycznych,
- ◆ wsparcie współpracy partnerskiej regionów i samorządów, w tym wykorzystującej naturalne powiązania mniejszości narodowych z ich ojczyznami,
- ◆ współtworzenie i współuczestniczenie w międzynarodowych i krajowych programach i imprezach kulturalnych,

E. Informacja i promocja:

- ◆ regularna informacja o ofercie turystycznej i kulturalnej,
- ◆ rozbudowa systemu informacji lokalnej,
- ◆ utrzymanie na wysokim poziomie systemu informacji i promocji regionu funkcjonującego w sieci krajowej, poprzez:
 - utworzenie i wspieranie powiatowych ośrodków informacji i promocji turystycznej
 - organizacja szkoleń i kursów dla kadry turystycznej,
 - budowę pozytywnego wizerunku regionu,
 - zwiększenie liczby, jakości i wielkości nakładów wydawnictw promocyjnych,
 - organizowanie cyklicznych imprez promujących region i regionalne produkty turystyczne,
 - uczestniczenie województwa warmińsko-mazurskiego w turystycznych targach krajowych i wybranych zagranicznych (regionalne stoiska promocyjne),
- ◆ zwiększenia świadomości korzyści płynących z rozwoju turystyki:
 - przeprowadzenie szkoleń,
 - upowszechnianie pozytywnych wzorów zewnętrznych,
 - wspieranie forum na rzecz turystyki,
 - wspieranie współpracy szkół i placówek turystyczno-krajoznawczych.

9.1.6 WZROST KONKURENCYJNOŚCI USŁUG DLA STARZEJĄCEGO SIĘ

SPOŁECZEŃSTWA

Procesy demograficzne w Polsce i wielu wysoko rozwiniętych krajach świata wyraźnie wskazują na fakt starzenia się społeczeństw. Prognozy rozwoju liczby ludności do 2030 roku świadczą, że tendencja ta nie ulegnie zmianie.

Starzenie się społeczeństwa pociąga za sobą ważne konsekwencje społeczne i gospodarcze, które muszą być dostrzegane również na poziomie regionu. Coraz większa liczba tych, którzy osiągają wiek emerytalny, musi

być utrzymywana przez pracujących, ale wzrost liczby miejsc pracy i wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym nie są proporcjonalne. Innym aspektem tego zagadnienia jest to, że przedsiębiorcy sami zaczynają postrzegać ludzi w wieku poprodukcyjnym i tych, którzy np. zakończyli karierę zawodową z przyczyn zdrowotnych, jako ważny element rynku. Potrzeby tego rynku obejmują podstawowe i często specjalistyczne produkty żywieniowe, warunki aktywności fizycznej, wypoczynku, różne formy rehabilitacji, dobrze rozwiniętą specjalistyczną opiekę zdrowotną.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Warmia i Mazury są atrakcyjnym środowiskowo regionem o wielkich zasobach wolnych terenów inwestycyjnych, który postrzega zjawisko starzenia się społeczeństwa jako szansę dla dynamicznego rozwoju gospodarki, chociaż konieczne jest uwzględnianie w tym zakresie zarówno aspektów społecznych, jak i sieciowych (dostosowanie infrastruktury, wzrost współpracy, nawiązywanie nowych relacji).

Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa	+++	++	++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Realizacja tego celu przewidywana jest głównie w ośrodkach miejskich, ale również obszary wiejskie mają duże szanse upodmiotowienie w przypadku wielu planowanych działań.

Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	++	++	++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

Służące temu celowi działania powinny koncentrować się wokół następujących zagadnień:

- A. **Wzrost bazy informacyjnej na temat możliwości rozwoju usług dla starzejącego się społeczeństwa, czyli:**
- ◆ badania stanu oraz potencjału rozwojowego usług dla starzejącego się społeczeństwa, w tym badania popytu krajowego i zagranicznego na tego typu usługi w regionie,
 - ◆ utworzenie koncepcji rozwoju usług dla starzejącego się społeczeństwa w oparciu o badania i wizyty studialne w krajach wysoko rozwiniętych,
 - ◆ wspieranie podmiotów zainteresowanych tworzeniem i współpracą w tego typu usługach,
 - ◆ promowanie Warmii i Mazur jako regionu, w którym warto żyć, niezależnie od wieku.
- B. **Promocja działań i zachowań zwiększających konkurencyjność w zakresie rozwoju usług dla starzejącego się społeczeństwa**
- ◆ wspieranie rozwoju odpowiednich kierunków kształcenia i doskonalenia zawodowego,
 - ◆ wspieranie rozwoju infrastruktury przyjaznej i uwzględniającej potrzeby ludzi starszych,
 - ◆ rozwój usług medycznych i opieki zdrowotnej związanych z potrzebami ludzi w podeszłym wieku,
 - ◆ wspieranie aktywności mieszkańców w procesie tworzenia firm i organizacji pozarządowych świadczących usługi starzejącemu się społeczeństwu.

9.1.7 WZROST POTENCJAŁU INSTYTUCJI OTOCZENIA BIZNESU

Dobrze funkcjonujące instytucje otoczenia biznesu są filarem konkurencyjnej gospodarki. Cechy instytucji, jak: potencjał, jakość świadczonych usług, umiejętność budowania więzi gospodarczych i współpracy z administracją wszelkich szczebli, gwarantują lepszy klimat przedsiębiorczości, a więc tworzą bardziej konkurencyjną gospodarke.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Obecnie, w dobie zwiększonych wyzwań i możliwości, stojących przed przedsiębiorcami regionu, znaczenie instytucji otoczenia będzie odgrywało coraz większą rolę w osiąganiu poszczególnych celów strategii. Bezpośrednie i zasadnicze przełożenie wzrostu potencjału IOB widoczne będzie w konkurencyjności gospodarki, jednak działalność tych instytucji przyczyni się również do wzrostu aktywności społecznej oraz budowy nowych więzi w regionie.

Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu	+++	++	++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Wprawdzie większość instytucji otoczenia biznesu funkcjonuje na obszarach miast, to jednak ich aktywność dotyczy również obszarów wiejskich (np. wsparcie merytoryczne dla rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich).

Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	++	++	++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

W ramach tego celu przewidziane są następujące działania:

- ◆ wspieranie finansowe, organizacyjne i merytoryczne już działających instytucji otoczenia biznesu,
- ◆ wspieranie tworzenia nowych instytucji otoczenia biznesu (np. ośrodki wspierania przedsiębiorczości, centra innowacji i transferu technologii, centra targowo-konferencyjne, parki technologiczne, wolne obszary celne, fundusze poręczeń kredytowych, fundusze dotacji i mikropożyczek, akredytowane jednostki certyfikujące produkty, usługi oraz systemy zarządzania jakością i środowiskiem),
- ◆ wspieranie stałego podnoszenia jakości i rozszerzania katalogu usług instytucji otoczenia biznesu,
- ◆ wspieranie budowania sieci współpracy między instytucjami, gospodarką i samorządem terytorialnym, głównie w: rozwoju zaplecza naukowo – badawczego dla przedsiębiorstw, doradztwa w zakresie wdrażania innowacji i nowoczesnych rozwiązań na terenach wiejskich (innowacyjne segmenty lokalne).

9.1.8 TWORZENIE SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Sformułowanie tego celu wychodzi naprzeciw wymaganiom nowoczesnej gospodarki oraz tendencjom obserwowanym w rozwijających się społeczeństwach. Otwartość i chęć włączania się mieszkańców Warmii i

Mazur w rozwój gospodarki informacyjnej stanie się ważnym czynnikiem ogólnego rozwoju. Konieczne są jednak zmiany mentalności zarówno mieszkańców, przedsiębiorców, pracowników instytucji otoczenia biznesu (w tym uczelni) jak również regionalnej i lokalnej administracji.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Tworzenie społeczeństwa informacyjnego ma wpływ na każdy z celów strategicznych. Jest ono tak samo istotne dla gospodarki jak i otwartego społeczeństwa oraz połączeń sieciowych. Ponadto idea społeczeństwa informacyjnego powinna w takim samym stopniu przenikać i wpływać na wszystkie części województwa (obszary miejskie i wiejskie).

Tworzenie społeczeństwa informacyjnego, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Tworzenie społeczeństwa informacyjnego	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Tworzenie społeczeństwa informacyjnego w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania:

- ♦ wspieranie działań służących promocji i umiejętności wykorzystywania urządzeń teleinformatycznych i Internetu w edukacji, pracy i życiu codziennym,
- ♦ działania zachęcające do osiągania korzyści z „obecności w Internecie” – skierowane zarówno do przedsiębiorców, jak i świata nauki oraz otoczenia biznesowego,
- ♦ podnoszenie jakości oferowanych informacji i doskonalenie formy przekazu (w tym obcojęzyczne strony internetowe),
- ♦ wspieranie poszerzania możliwości korzystania poprzez Internet z usług informacyjnych, edukacyjnych, medycznych oraz administracyjnych.

9.1.9 DOSKONALENIE ADMINISTRACJI

Administracja publiczna stanowi ważny element nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki. Wysoka jakość administracji zaliczana jest często do atrakcyjnych czynników lokalizacji. Od postawy urzędników zależy w dużej mierze klimat inwestycyjny. Realizacja tego celu operacyjnego powinna również przyczynić się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Doskonalenie administracji jest celem operacyjnym, który będzie miał wpływ na wszystkie cele strategiczne, ale w największym stopniu wesprze wzrost konkurencyjności gospodarki.

Doskonalenie administracji a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Doskonalenie administracji	+++	++	++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Cel ten będzie realizowany na terenie całego województwa bez rozróżniania obszarów wiejskich i miejskich.

Doskonalenie administracji w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

W latach 2007-2020 przewidywane są następujące działania:

- ◆ wdrażanie w urzędach systemów jakości i ich certyfikacji,
- ◆ wspieranie poprawy organizacji urzędów i warunków pracy (w tym podwyższenie standardów obiektów administracji publicznej i ich wyposażenia),
- ◆ promowanie apolitycznego charakteru administracji,
- ◆ wspieranie rozwoju kompetencji, szkoleń i okresowych ocen, szczególnie w zakresie planowania przedsięwzięć rozwojowych, zarządzania finansami, współpracy z potencjalnymi inwestorami, grupami podejmującymi inicjatywy lokalne oraz organizacjami pozarządowymi,
- ◆ wspieranie zachowań i inicjatyw, których celem jest przełamywanie stereotypów administracji,
- ◆ doskonalenie administracji w kierunku łatwiejszego realizowania rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

9.2. CELE OPERACYJNE PRIORYTETU: OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO**9.2.1 DOSTOSOWANIE SYSTEMU EDUKACJI DO POTRZEB RYNKU PRACY**

Problemy na rynku pracy województwa warmińsko-mazurskiego wynikają również z tego, że system edukacji nie reaguje odpowiednio szybko na potrzeby rynku. Jednocześnie wiadomo, że znaczna część wysoko wykwalifikowanych absolwentów szkół będzie poszukiwała pracy w innych regionach. Mimo to konieczny jest nacisk na jak najlepsze kształcenie przyszłych pracowników i przedsiębiorców, w taki sposób, by mogli skutecznie konkurować na różnych rynkach pracy, a także byli sami w stanie tworzyć nowe miejsca zatrudnienia. Ważnym elementem realizacji tego celu jest ściślejsza współpraca przedsiębiorców ze światem nauki i edukacji.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku będzie bezpośrednio wpływać na wzrost aktywności społecznej. Pośrednio przyczyni się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw.

Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy	++	+++	+

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Realizacja tego celu dotyczyć będzie głównie obszarów miejskich, gdzie już dziś mieści się większość uczelni i instytucji szkoleniowych. Cel ten dość istotny jest również z punktu widzenia obszarów wiejskich, ponieważ z tych obszarów wywodzą się w dużej mierze absolwenci szkół, tu także docierają coraz częściej instytucje edukacyjne.

Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	+	+	+

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewidyuje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania:**A. Wspieranie zmian w szkołach i uczelniach:**

- ♦ w szkołach wprowadzane będą zmiany programowe, nastąpi stopniowa likwidacja kierunków zbędnych z punktu widzenia możliwości zatrudnienia,
- ♦ powstrzymanie odpływu absolwentów szkół średnich poza województwo przez podniesienie jakości kształcenia w uczelniach i szeroką ofertę edukacyjną na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim, Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Elblągu, Wszechnicy Mazurskiej w Olecku, Wyższej Szkole Policji w Szczytnie i w innych wyższych uczelniach i ośrodkach naukowo-badawczych

B. Wspieranie współpracy szkół zawodowych i uczelni wyższych z przedsiębiorstwami:

- ♦ ściślejsze powiązanie uczelni z gospodarką regionu – m.in. poprzez kształcenie w ramach zamówień edukacyjnych – pozwoli na zatrzymanie kadry z wyższym wykształceniem na obszarze województwa,
- ♦ rozwój współpracy i aktywizacja edukacyjna poprzez staże dla absolwentów, praktyki zawodowe, stypendia i staże dla doktorantów itp.

C. Badania na rzecz...

- ♦ bezpośrednie powiązanie systemu edukacji z potrzebami rynku pracy dokona się za pomocą stworzenia banku informacji o potrzebach rynku pracy i możliwościach kształcenia ustawicznego. Wymaga to organizacji profesjonalnych badań socjologicznych, sondaży i ankietowania, umożliwiających szybką reakcję placówek edukacji ustawicznej na pojawiające się na rynku pracy potrzeby.
- ♦ stymulowanie rozwoju kształcenia ustawicznego pozwoli na rozwój placówek oraz dostosowanie ich oferty do potrzeb (likwidacja kierunków zbędnych i uruchamianie nowych). W działania modernizujące i dostosowujące bazę kształcenia praktycznego zostaną włączeni pracodawcy.

9.2.2 RÓŻNORODNA I DOSTĘPNA EDUKACJA

W odróżnieniu od "dostosowania systemu edukacji do potrzeb rynku", wdrożenie tego celu przyczyni się do realizacji dążeń, ambicji poszczególnych jednostek, które chcą osiągać swoje cele w oderwaniu od trendów gospodarczo-społecznych. Świat nauki, sztuki nie zawsze musi mieć wymierną wartość wyrażoną w

pieniądzach, nie wszyscy też chcą się realizować poprzez dochodową działalność. Cel ten zawiera w sobie również działania, które przyczynią się do lepszej dostępności edukacji nie tylko w zakresie oferowanych profili, ale również fizycznej odległości szkół. Ważne przy tym są również działania wpływające na podnoszenie kwalifikacji kadry pracującej w jednostkach edukacyjnych.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Realizacja celu będzie oddziaływała przede wszystkim na wzrost aktywności społecznej, choć różnorodność edukacji ma także wpływ na konkurencyjność gospodarki oraz rozwój powiązań sieciowych.

Różnorodna i dostępna edukacja a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Różnorodna i dostępna edukacja	+	+++	+

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
- – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

W odróżnieniu od poprzedniego, niniejszy cel powinien być realizowany na obszarze całego województwa.

Różnorodna i dostępna edukacja w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
- ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
- + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
- – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

W ramach celu różnorodna i dostępna edukacja podjęte będą działania w następujących grupach:

A. Różnorodność edukacji:

- ♦ wspieranie wszelkich inicjatyw zmierzających do powoływania nowych uczelni (przede wszystkim o profilu technicznym) oraz rozszerzania kierunków kształcenia w już istniejących (np. o inżynierię systemów informatycznych, techniki multimedialne, systemy informatyczne w przedsiębiorstwach, politykę i ekonomikę turystyki), a także wzmocnienia i ustabilizowania kadry naukowo-dydaktycznej,
- ♦ wspieranie inicjatyw służących podnoszeniu kwalifikacji mieszkańców regionu,
- ♦ pomoc w pozyskiwaniu grantów i środków na badania, a także w rozwijaniu współpracy z innymi ośrodkami akademickimi w kraju i za granicą,
- ♦ wsparcie uczelni, szkół i instytucji oświatowych w rozwoju infrastruktury,
- ♦ na poziomie średnim uatrakcyjnienie oferty edukacyjnej poprzez uruchamianie nowoczesnych kierunków kształcenia, powiązanych z potrzebami rynku pracy oraz wprowadzenie do programu nauczania informatyki i nauki korzystania z Internetu.
- ♦ umieszczenie edukacji ekologicznej w programach nauczania na wszystkich etapach,
- ♦ wspieranie szkolnictwa mniejszości narodowych i etnicznych,
- ♦ uwzględnienie edukacji ekologicznej dorosłej części społeczeństwa (szkolenia, popularyzacja wydawnictw, obszernie informacje nt. środowiska naturalnego w mediach, dokształcanie nauczycieli w zakresie działań proekologicznych),

- ♦ tworzenie i wyposażenie obszarów służących edukacji ekologicznej, jak np. : ścieżki dydaktyczne, arboretum, parki dzikich zwierząt i rezerваты i muzea przyrodnicze.

B. Zwiększanie dostępności szkół:

- ♦ działania zmierzające ku zrationalizowaniu sieci szkół w oparciu o jasne kryteria, a także usprawnienie dowozu uczniów do szkół zwiększające m.in. ostep niepełnosprawnych do edukacji, także przez rozszerzenie i wzbogacenie oferty ich nauczania,
- ♦ umożliwianie dzieciom i młodzieży z rodzin najbiedniejszych kształcenia na poziomie ponadpodstawowym za pomocą rozbudowy systemu stypendialnego.

C. Wspieranie realizacji funkcji szkoły:

- ♦ wspieranie wieloaspektowej profilaktyki zjawisk patologicznych – ich rozpoznawanie i powstrzymywanie w środowisku szkolnym,
- ♦ wspieranie – także finansowo – poprawy jakości pracy szkoły,
- ♦ doskonalenie i rozszerzanie form pozaszkolnej działalności oświatowo-wychowawczej, zarówno rozwijającej indywidualne potrzeby i zainteresowania uczniów, jak również organizującej czas wolny (sport, rekreacja, turystyka),
- ♦ wspieranie roli szkoły w procesie integracji województwa i budowania tożsamości regionalnej przez rozszerzenie w programach nauczania historii regionu i wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

D. Wspieranie systemu doskonalenia kadr w oświacie:

- ♦ doskonalenie kwalifikacji dotyczyć będzie zarówno kadry kierowniczej, jak i nauczycielskiej. Kadra kierownicza będzie szkolona na studiach podyplomowych i kursach kwalifikacyjnych,
- ♦ utworzenie banku informacji o potencjalnej kadrze i upowszechnianie informacji o systemie przygotowań kadry,
- ♦ wprowadzenie w kształceniu nauczycieli modułu z zakresu organizacji i zarządzania, zdiagnozowanie potrzeb, co do przekwalifikowania czynnych nauczycieli oraz dostosowanie oferty studiów podyplomowych i kursów kwalifikacyjnych do potrzeb.

9.2.3 ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Silne społeczeństwo obywatelskie świadczy nie tylko o charakterze społeczności lokalnych i regionalnych, ale również wpływa na sytuację gospodarczą. Konieczność rozwijania społeczeństwa obywatelskiego stawiana jest często wśród czynników decydujących o rozwoju.

Społeczeństwo obywatelskie cechuje się m.in.: poszanowaniem prawa, zaufaniem, tolerancją, solidarnością, a także wysoką aktywnością społeczną. Dlatego bardzo ważną rolę w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego zajmują aktywne organizacje pozarządowe. To one najczęściej są nośnikami idei i tworzą różnego rodzaju współpracę między różnymi grupami społecznymi. Liczne badania dowodzą, że rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego wpływa korzystnie również na postawę administracji samorządowej.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego najsilniej będzie przyczyniał się do realizacji celu strategicznego *wzrost aktywności społecznej*. Znaczenie społeczeństwa obywatelskiego jest na tyle duże, że realizacja poszczególnych działań związanych z tym celem operacyjnym, przełoży się również na *wzrost konkurencyjności gospodarki* (wzrost zaufania, wyższa sprawność instytucjonalna administracji, poprawa mentalności pracowników i pracodawców) oraz *wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych* (wzrost liczby i wzmocnienie organizacji pozarządowych, promocja współpracy, poprawa relacji międzyludzkich).

Wzrost potencjału organizacji pozarządowych, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Wzrost potencjału organizacji pozarządowych	++	+++	++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego jest jednym z nielicznych celów operacyjnych, które są konieczne i prawdopodobnie mogą wystąpić z równym nasileniem w każdym podregionie Warmii i Mazur, a także w takim samym stopniu w miastach, jak i na obszarach wiejskich.

Wzrost potencjału organizacji pozarządowych w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewidywane jest udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

Działania w ramach rozwoju społeczeństwa obywatelskiego będą skupiały się wokół następujących zagadnień:

- ◆ wzmocnianie potencjału, poprzez dostęp do kapitału, informacji i szkoleń, już istniejących organizacji, które swoją działalnością wspierają społeczeństwo obywatelskie. Działanie to powinno przyczynić się do podniesienia jakości realizowanych obecnie zadań, jak również rozszerzyć aktywność tych organizacji na dziedziny, dotychczas nią nie objęte ze względu na różnorodne ograniczenia,
- ◆ rozwój partnerstwa publiczno-społecznego z ukierunkowaniem na zlecenie zadań publicznych organizacjom pozarządowym,
- ◆ wspieranie inicjatyw pozarządowych z zakresu ekonomii społecznej,
- ◆ wspieranie nowych inicjatyw wychodzących naprzeciw oczekiwaniom i dążeniom społecznym,
- ◆ inicjowanie i wspieranie działań służących kształtowaniu postaw obywatelskich w szkołach i społecznościach,
- ◆ wspieranie promocji działań prospołecznych, wolontarystycznych, filantropijnych itp.,
- ◆ promowanie istniejących i wspieranie tworzenia nowych regionalnych więzi między-instytucjonalnych, których efektem ma być większa wrażliwość i odpowiedzialność społeczna świata biznesu oraz poprawa klimatu inwestycyjnego wskutek kształtowania postaw obywatelskich wśród pracobiorców.

9.2.4 WYSOKI POZIOM ZABEZPIECZENIA I DOSTĘPNOŚCI USŁUG MEDYCZNYCH

Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych jest jednym z najistotniejszych warunków jakości życia mieszkańców regionu. Ponadto realizacja tego celu jest niezbędna z punktu widzenia przewidywanego wzrostu odsetka populacji w podeszłym wieku, ale również z uwagi na fakt, iż zabezpieczenie medyczne jest niezbędnym czynnikiem bezpieczeństwa dla sektora turystycznego, uzdrowisk oraz potencjalnych inwestorów (szczególnie zagranicznych). Cel ten obejmuje działania z zakresu profilaktyki i promocji zdrowia, a także wysoko specjalistycznej opieki zdrowotnej i ratownictwa.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Cel ten będzie przyczyniał się przede wszystkim do *wzrostu aktywności społecznej*, choć jego efekty powinny przełożyć się na wzrost konkurencyjności gospodarki (np. usługi związane ze starzeniem się społeczeństwa, funkcja uzdrowiskowa w województwie), zaś sama realizacja wymaga również *wzrostu powiązań sieciowych w regionie*.

Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych	++	+++	+

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Ze względu na obecny stan organizacji opieki medycznej istotne jest realizowanie tego celu ze szczególną uwagą na obszarach wiejskich, choć to głównie ośrodki miejskie będą miejscem podejmowania wybranych działań.

Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	++	++	++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania:

- ◆ profilaktyka i promocja zdrowia,
- ◆ zapewnienie pełnego, całodobowego dostępu do lekarza pierwszego kontaktu oraz rozwój specjalistycznego leczenia ambulatoryjnego,
- ◆ wspieranie podstawowej opieki zdrowotnej,
- ◆ wdrożenie regionalnego programu restrukturyzacji zakładów opieki zdrowotnej,
- ◆ wspieranie centrum onkologicznego i kardiochirurgicznego oraz rozwój innych centrów specjalistycznych,
- ◆ podwyższenie standardu obiektów i wyposażenia medycznego,
- ◆ inicjowanie i wspieranie działań związanych z wdrożeniem planu zintegrowanego ratownictwa medycznego.

9.2.5 ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO

Poziom bezpieczeństwa publicznego w przypadku Warmii i Mazur ma wpływ nie tylko na komfort zamieszkania, lecz w sposób istotny determinuje rozwój gospodarki turystycznej. Wymaga zdecydowanych, intensywnych działań w kwestii ograniczania przestępczości i zjawisk patologicznych oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Działania przewidywane w ramach niniejszego celu przyczynią się do realizacji celu strategicznego *-wzrost aktywności społecznej* oraz – w mniejszym stopniu – będą zwiększały *konkurencyjność gospodarki*.

Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego	++	+++	+

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
- – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Miejszem tych działań będą przede wszystkim obszary miejskie choć nie jest wykluczony udział również terenów wiejskich.

Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	++	++	++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
- ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
- + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
- – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania:

- ◆ zwiększenie liczby policjantów w regionie, tzn. obsady dzielnicowych, służb patrolowych i interwencyjnych,
- ◆ poprawienie wyposażenia w sprzęt i środki transportu policji, jednostek o specjalnych funkcjach, służb patrolowych i interwencyjnych, straży pożarnej,
- ◆ pełna koordynacja służb zapewniających bezpieczeństwo mieszkańców (policji, straży pożarnej, pogotowia, ratunkowego, wodnego ochotniczego pogotowia ratunkowego, straży leśnej, straży rybackiej, służb weterynaryjnych, służb sanitarnych),
- ◆ utworzenie sieci zintegrowanego ratownictwa medycznego i technicznego,
- ◆ tworzenie centrów działań kryzysowych przez włączenie służb, m.in. medycznych, straży pożarnej, policji,
- ◆ wdrażanie systemu rozpoznawania, prognozowania i monitorowania zagrożeń:
 - szybkie wykrywania zagrożeń,
 - przygotowanie warunków do działań ratowniczo - gaśniczych,
- ◆ rozwój programów zapobiegania przestępczości obejmujących m.in.:
 - utworzenie sieci telefonów alarmowych przy drogach,
 - zwiększenie liczby parkingów strzeżonych,
 - intensyfikację działań profilaktycznych (akcje szkoleniowe w szkołach i wśród dorosłej części społeczeństwa),
 - wzmożenie działań resocjalizacyjnych w zakładach karnych i ośrodkach prawnej izolacji,
- ◆ przeciwdziałanie zjawiskom patologii społecznych:
 - propagowanie zdrowego stylu życia wolnego od alkoholu i narkotyków,
 - utworzenie sprawnych systemów: pomocy dla osób uzależnionych (poradnie i ośrodki), monitorowania zjawisk patologicznych w regionie.
- ◆ tworzenie sprawnie działającego systemu hydrotechnicznego regulującego stosunki wodne oraz zabezpieczenie przeciwpowodziowe,
- ◆ realizacja spójnych elementów infrastruktury komunikacyjnej zapewniających zabezpieczenie przeciwpowodziowe,

- ◆ modernizacja i unowocześnienie urzędów osłony przeciwpowodziowej,
- ◆ modernizacja i rozbudowa istniejących urzędów melioracyjnych.

9.2.6 ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA SOCJALNEGO SPRZYJAJĄCEGO INTEGRACJI ORAZ ZAPOBIEGANIU WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU

O atrakcyjności regionu w dużym stopniu decyduje poczucie bezpieczeństwa socjalnego, jaki zapewnia dobrze rozwinięty, sprawny i efektywny system wsparcia i pomocy w szczególnych sytuacjach życiowych.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Efektom realizacji tego celu będzie zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej świadczeniobiorców pomocy społecznej, zdolności do uzyskania pracy, a tym samym zmniejszenie wydatków finansowych ze środków publicznych.

Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu a cele strategiczne	+	+++	+

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
- – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

W niemal równym stopniu przewiduje się realizację działań w ramach tego celu w miastach, jak i obszarach wiejskich.

Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu a cele strategiczne w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	++	++	++
Obszary wiejskie	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
- ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
- + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
- – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania:

- ◆ rozwój poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego,
- ◆ wspieranie zintegrowanych programów m.in. aktywizacji społecznej i zawodowej osób bezrobotnych i niepełnosprawnych, aktywizacji dzieci i młodzieży ze środowisk najuboższych zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa oraz na rzecz ograniczania uzależnień,
- ◆ tworzenie niezbędnej infrastruktury socjalnej w takim stopniu, by była ona zagwarantowana w każdym powiecie,
- ◆ utworzenie sprawnego systemu zastępczej opieki rodzinnej na poziomie wojewódzkim i powiatowym,
- ◆ inicjowanie rozwoju wolontariatu, tworzenia grup samopomocowych, organizacji pozarządowych na rzecz wsparcia osób i rodzin wymagających pomocy z zewnątrz.

9.2.7 WZROST DOSTĘPNOŚCI MIESZKAŃ

Poprawa sytuacji mieszkaniowej na Warmii i Mazurach zarówno po względem liczby i powierzchni oddawanych do użytku mieszkań, ich standardu, stosowania energooszczędnych technologii i urządzenia otoczenia miejsca zamieszkania, jak również rewitalizacji istniejących zasobów wpłynie na podniesienia jakości życia w regionie. O dostępności mieszkań decyduje w przeważającej mierze rynek, dlatego możliwości oddziaływania są dość ograniczone. Tego typu działania muszą być wspierane na wszystkich szczeblach: krajowym, regionalnym i lokalnym.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Wzrost dostępności mieszkań przyczyni się głównie do *wzrostu aktywności społecznej*. Inwestycje mieszkaniowe będą jednocześnie impulsami rozwojowymi dla całej gospodarki regionu oraz przyczynią się (w mniejszym stopniu) do zwiększania *powiązań sieciowych*.

Wzrost dostępności mieszkań, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Wzrost dostępności mieszkań	++	+++	+

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Wzrost dostępności mieszkań przewidywany jest przede wszystkim w ośrodkach miejskich, choć nie można wykluczyć, że niektóre obszary wiejskie również będą w tym uczestniczyły.

Wzrost dostępności mieszkań w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	+	+	+

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania:

- ◆ wspieranie rozwoju budownictwa czynszowego i różnych form budownictwa socjalnego,
- ◆ opracowywanie niezbędnych planów i infrastruktury pod budownictwo mieszkaniowe,
- ◆ wspieranie inicjatyw służących obniżaniu kosztów budowy mieszkań,
- ◆ działania zwiększające dostępność i różnorodność form finansowania budownictwa mieszkaniowego,
- ◆ remonty substancji mieszkaniowej.

9.2.8 WZROST ATRAKCYJNOŚCI BAZY SPORTOWO-REKREACYJNEJ

Warmia i Mazury dysponują dobrymi warunkami do rozwijania aktywności sportowo-rekreacyjnej. Dotyczy to zarówno turystów, jak i mieszkańców, którym oferowane są wolne tereny zielone oraz pobraża jezior i rzek. Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej zwiększy różnorodność i jakość oferty regionu m.in. umożliwiając organizowanie znaczących imprez sportowych, przyjmowanie coraz bardziej wymagających turystów, rozwój dotychczas nieobecnych form uprawiania i dziedzin sportu.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Rozwój bazy rekreacyjno-sportowej służy przede wszystkim *wzrostowi aktywności społecznej*. Jednak charakter działań oraz konieczność rozwijania omawianej bazy również pod kątem różnych form turystyki, przekładać się będą na osiągnięcie pozostałych dwóch celów strategicznych.

Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej	++	+++	++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Działanie to będzie można w takim samym stopniu realizować w całym województwie.

Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania:

- ◆ opracowanie i konsekwentne wdrażanie wojewódzkiego programu budowy i modernizacji bazy sportowo – rekreacyjnej, zawierającego system finansowania inwestycji, przewidujący różne formy sportu i rekreacji z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych, preferencje w korzystaniu dla młodzieży najuboższej oraz promocję masowego sportu i rekreacji,
- ◆ budowa nowych i zagospodarowania istniejących ośrodków oraz centrów sportu i rekreacji,
- ◆ modernizacja istniejącej bazy sportowej przy szkołach,
- ◆ budowa i modernizacja ścieżek rowerowych oraz dróg prowadzących do ośrodków wypoczynku oraz organizacja ogólnodostępnych terenów do rekreacji w osiedlach mieszkaniowych,
- ◆ wspieranie rozwoju działalności wykwalifikowanych organizatorów życia sportowo–rekreacyjnego.

9.2.9 POPRAWA JAKOŚCI I OCHRONA ŚRODOWISKA

Utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego jest jednym z podstawowych zagadnień w kontekście idei trwałego rozwoju. Kompleksowe dbanie o czystość powietrza, wód, ziemi oraz poziom hałasu itp. wymaga nie tylko dalszych usprawnień, ale również coraz bardziej rzeczowego traktowania relacji środowisko-gospodarka.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Dbalność o zasady trwałego rozwoju wskazuje, że cel ten powinien oddziaływać w takim samym stopniu na *wzrost aktywności społecznej*, jak na *powiązania sieciowe*.

Poprawa jakości i ochrona środowiska, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Poprawa jakości i ochrona środowiska	++	+++	+++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Przewidywane w tym celu działania będą głównie realizowane na obszarach wiejskich.

Poprawa jakości i ochrona środowiska w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	++	++	++
Obszary wiejskie	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

W ramach realizacji tego celu, działania powinny koncentrować się wokół następujących zagadnień:

A. Dobry stan i jakość wód:

- ◆ opracowanie bilansów i programów zlewniowych,
- ◆ porządkowanie gospodarki ściekowej, budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacji, z uwzględnieniem terenów wrażliwych, zwłaszcza zlewni jezior oraz obszarów wód podziemnych bez izolacji,
- ◆ budowa i modernizacja sieci wodnych oraz stacji uzdatniania wody,
- ◆ zmniejszenie zanieczyszczeń obszarowych pochodzących z rolnictwa,
- ◆ zwiększenie lesistości na obszarach wododziałowych i wysokich zagrożeń wód.

B. Poprawa jakości i ochrony powierzchni ziemi:

- ◆ utworzenie regionalnych systemów gospodarki odpadami,
- ◆ prawidłowe rolnicze użytkowanie gleby (nawożenie, hamowanie procesów erozji), zachęty do rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- ◆ racjonalne użytkowanie kopalni i rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych,
- ◆ zalesianie gruntów.

C. Poprawa jakości i ochrona powietrza:

- ◆ ograniczenie emisji zanieczyszczeń przemysłowych,
- ◆ ograniczenie uciążliwości emisji do powietrza ze źródeł rozproszonych,
- ◆ preferowanie ogrzewania przyjaznego środowisku,
- ◆ wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, w tym energii geotermalnej,
- ◆ preferowanie transportu przyjaznego środowisku,
- ◆ preferowanie technologii redukujących hałas, a także budowa obwodnic wokół terenów zurbanizowanych i ekranów dźwiękowych w strefach zabudowy.

D. Zachowanie walorów krajobrazowych:

- ◆ podniesienie rangi ochronnej szczególnie obszarów Puszczy Boreckiej oraz Napiwodzko Ramuckiej,

- ◆ restytucja gatunków fauny i flory,
- ◆ renaturalizacja bagien, łąk i torfowisk,
- ◆ zalesienia i zadrzewienia,
- ◆ zapewnienie warunków dla wędrówek zwierząt.

9.3 CELE OPERACYJNE PRIORYTETU: NOWOCZESNE SIECI

9.3.1 ZWIĘKSZENIE ZEWNĘTRZNEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ ORAZ WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI

Konieczność realizacji tego celu wynika z oceny aktualnego stanu spójności przestrzennej Warmii i Mazur z otoczeniem oraz spójności wewnętrznej. Szczególnie wobec szybkiego rozwoju infrastruktury drogowej i lotniczej w innych regionach Polski, należy uwzględnić, iż bez realizacji tego celu nastąpi dalsza peryferyzacja województwa.

Duży nacisk będzie położony także na rozwój infrastruktury informatycznej, która ma coraz większe znaczenie dla kształcenia, funkcjonowania przedsiębiorstw oraz życia codziennego mieszkańców.

Ważnym czynnikiem zwiększającym dostępność komunikacyjną Warmii i Mazur jest infrastruktura związana z przejściami granicznymi, której jakość wpływa na współpracę międzynarodową i aktywizację obszarów nadgranicznych.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Podjęmowane w tym zakresie działania mają wpłynąć przede wszystkim na realizację trzeciego celu strategicznego, tj. *wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych*, chociaż znaczenie opisanych wyżej zagadnień komunikacyjnych będzie w ścisłym związku także z podnoszeniem konkurencyjności regionu oraz wzrostem aktywności społecznej.

Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności	++	+	+++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
- – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Konieczne inwestycje, ujęte w tym celu, będą realizowane w dużym stopniu zarówno w miastach (np. obwodnice, drogi przelotowe), jak i na obszarach wiejskich (np. drogi łączące ośrodki miejskie, modernizacja dróg, infrastruktura przejść granicznych). Ponieważ największe problemy występują w dużych skupiskach ludności, zakłada się, że ośrodki miejskie częściej niż pozostałe tereny będą zaangażowane w działania objęte tym celem.

Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	++	++	++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
- ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
- + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
- – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

Działania służące realizacji tego celu powinny koncentrować się wokół następujących zagadnień:

A. Rozwój infrastruktury teleinformatycznej,

- ♦ realizacja strategii informatyzacji województwa warmińsko-mazurskiego.

B. Inwestycje drogowe:

- ♦ rozbudowa następujących dróg do parametrów dróg ekspresowych: S-7 Gdańsk-Elbląg-Olsztynek-Warszawa; S-22 granica państwa(Grzechotki) – Elbląg; S-51 Olsztyn-Olsztynek,
- ♦ włączenie drogi nr 16 do sieci dróg ekspresowych celem usprawnienia ruchu tranzytowego w powiązaniu autostrady A1 i drogi ekspresowej Via Baltica,
- ♦ rozbudowa drogi nr 16 do parametrów ekspresowej,
- ♦ rozbudowa drogi 51 granica państwa (Bezledy) - Olsztyn do parametrów drogi klasy GP,
- ♦ rozbudowa dróg krajowych nr 53, nr 15, nr 63, nr 65 i wojewódzkich nr 504 , nr 507, nr 512, nr 513, nr 515, nr 521, nr 592, nr ,nr 591, nr 651, oraz nr 538, nr 544, nr 527, nr 519, nr 536, nr 541, nr 542, nr 545, nr 655, nr 653 nr 667 do parametrów zgodnie z założoną dla nich klasą i przystosowanie ich do zwiększonej normy naciskowej dla samochodów ciężarowych,
- ♦ rozwiązanie problemu węzła olsztyńskiego poprzez budowę obwodnicy w ciągu dróg krajowych nr 16, nr 51 i nr 53,
- ♦ budowa obwodnic miast i miejscowości na drogach krajowych tworzących główny szkielet komunikacyjny województwa,
- ♦ przebudowa nienormatywnych mostów i wiaduktów,
- ♦ przebudowa niebezpiecznych miejsc,
- ♦ uspokojenie ruchu na drogach tranzytowych przechodzących przez miasta i małe miejscowości,
- ♦ budowa wydzielonych dróg rowerowych poza układem drogowym,
- ♦ tworzenie projektów, programów zarządzania ruchem drogowym,
- ♦ weryfikacja kategorii dróg pod względem funkcjonalności sieci drogowej.
- ♦ wspieranie modernizacji dróg lokalnych służących powiązaniu lokalnych ośrodków wzrostu oraz wzrostu dostępności drogowej terenów inwestycyjnych.

C. Rozwój infrastruktury kolejowej:

- ♦ modernizacja linii kolejowych:
 - w korytarzu VI Gdańsk – Iława – Działdowo – Warszawa do prędkości 200km/h;
 - w korytarzu FA Malbork – Elbląg – Braniewo do prędkości 120km/h;
 - Poznań – Iława – Olsztyn – Braniewo do prędkości 120km/h;
 - Działdowo – Olsztyn do prędkości 120km/h.
- ♦ modernizacja i elektryfikacja linii kolejowej Ełk – Korsze do prędkości 100km/h,
- ♦ modernizacja linii kolejowej Korsze – Głomno,
- ♦ modernizacja linii kolejowych o szerokim torze,
- ♦ uruchomienie, w miejsce likwidowanych, nierentownych dla PKP linii kolejowych na Warmii i Mazurach, alternatywnych środków transportu typu tramwaje kolejowe,
- ♦ tworzenie projektów, programów zarządzania ruchem kolejowym.

D. Rozwój transportu lotniczego:

- ♦ rozbudowa portu lotniczego w Szymanach k/Szczytna do parametrów właściwych dla kategorii lotnisk drugorzędnych,

- ◆ modernizacja istniejących i budowa nowych lotnisk lokalnych,
- ◆ tworzenie nowych lądowisk do obsługi ruchu turystycznego, biznesowego i sanitarnego.

E. Rozwój komunikacji wodnej:

- ◆ modernizacja szlaków wodnych i rozbudowa już istniejących ze szczególnym uwzględnieniem Wielkich Jezior Mazurskich (w tym połączenie szlakiem wodnym jezior Tyrkło i Bawelno),
- ◆ stała dbałość o tor wodny przez Zalew Wiślany i rozwój portu w Elblągu oraz małych portów i przystani,
- ◆ ukończenie budowy i przystosowanie do ruchu turystycznego Kanału Mazurskiego łączącego jezioro Mamry poprzez Łynę i Pregołę z Bałtykiem.
- ◆ umożliwienie dostępności do Zalewu Wiślanego, od strony granicy państwa, jednostkom innych bander niż polska i rosyjska.

F. Rozwój infrastruktury granicznej:

- ◆ rozbudowa morskiego przejścia granicznego wraz z budową terminalu dla odpraw statków handlowych w Elblągu.
- ◆ rozbudowa przejść granicznych drogowych w: Bezledach, Grzechotkach, Gołdapi (rozszerzenie statusu), Gronowie i kolejowych w: Braniewie, Skandawie i Głomnie oraz innych przejść uzasadnionych ekonomicznie,
- ◆ budowa przejść dla ruchu lokalnego (drogowego w Michałowie, Perłach, Rapie oraz rzecznych w Ostrym Bardzie na Łynie i Mieduniszkach na Węgorapie).

G. Rozwój zintegrowanego transportu publicznego w ośrodkach miejskich, w szczególności w największych miastach regionu (Olsztyn, Elbląg i Elk). W latach realizacji strategii utrzymane będą działania mające na celu rozwój zintegrowanych systemów transportu publicznego. Działania te służyć będą zarówno rozwojowi gospodarstwu, jak też ochronie miast przed nadmiernym hałasem i zanieczyszczeniem środowiska.

9.3.2 DOSTOSOWANA DO POTRZEB SIĘ NOŚNIKÓW ENERGII

Postęp cywilizacyjny oraz trwały rozwój wymagają również inwestycji w sieci gazowe, energetyczne, a także wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Przyczyni się to do poprawy stanu ochrony środowiska przyrodniczego, a także zwiększy atrakcyjność inwestycyjną i poziom życia na Warmii i Mazurach.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Rozwój sieci nośników energii przyczyni się do realizacji celu *wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych*, ale jego znaczenie dotyczy również w pozostałych celów strategicznych.

Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	++	+	+++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
- + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
- – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Cele ten powinien być realizowany na całym obszarze województwa, choć wydaje się, że obszary wiejskie są w nieco gorszej sytuacji. Dlatego należy oczekiwać, że to właśnie tam nastąpi największa aktywizacja rozbudowy sieci nośników energii.

Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	++	++	++
Obszary wiejskie	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewidyje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

Rozwój sieci nośników energii wymaga następujących działań:

- ◆ Rozbudowy i modernizacji sieci gazowej;
- ◆ rozbudowy i modernizacji sieci energetycznej;
- ◆ wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej, w tym geotermalnej.

9.3.3 INTENSYFIKACJA WSPÓLPRACY MIĘDZYREGIONALNEJ

Współpraca międzyregionalna Warmii i Mazur rozwijać się będzie w czterech kluczowych kierunkach:

- ◆ współpraca z regionami bałtyckimi,
- ◆ z pozostałymi regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami
- ◆ z Obwodem Kaliningradzkim
- ◆ z innymi regionami partnerskimi

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Znaczenie współpracy międzyregionalnej uwidacznia się w tym, że będzie oddziaływać na wszystkie 3 cele strategiczne, chociaż istota wynika z chęci rozwoju i intensyfikacji głównie powiązań sieciowych.

Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	+++	+++	+++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

W wykonywaniu zadań przewidzianych w tym celu będą uczestniczyły głównie obszary miejskie. Jednak również wiejskie tereny mogą stać się aktywnym uczestnikiem działań, np. współpracując na rzecz ochrony środowiska.

Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion elcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	++	++	++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewidyje się udziału obszaru w realizacji działań

9.3.3.1 WSPÓLPRACA Z REGIONAMI BAŁTYCKIMI

Mimo realizacji strategii rozwoju w latach 2000-2005, wciąż wiele wyzwań stoi przed regionami nadbałtyckimi. Analizy i dyskusje nad potrzebami każdego województwa z osobna, pozwoliły wyłonić przedsięwzięcia, które powinny być wykonywane przy ścisłej współpracy województw warmińsko-mazurskiego, pomorskiego i zachodniopomorskiego. Należą do nich:

1. Kreowanie stref przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego wzdłuż korytarzy transportowych o znaczeniu europejskim, ponadnarodowym i międzyregionalnym (dotyczyć to będzie infrastruktury transportu drogowego, kolejowego, wodnego śródlądowego oraz multimodalnego):
 - a. VI transeuropejski korytarz transportowy – województwa: pomorskie, kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie, mazowieckie, łódzkie, śląskie, małopolskie;
 - b. nadmorski korytarz transportowy jako rdzeń tzw. Strefy Rozwojowej Południowego Bałtyku – województwa: zachodniopomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie;
 - c. korytarze międzyregionalne wzdłuż dróg krajowych.
2. Zintegrowane zarządzanie strefą brzegową - obszaru dużej i rosnącej presji inwestycyjnej oraz krzyżowania się interesów wielu dziedzin aktywności gospodarczej, które należy w sposób umiejętny i kompleksowy pogodzić z wymogami dotyczącymi ochrony środowiska (m.in. Natura 2000), a także wymaganiami dotyczącymi kształtowania i ochrony brzegów morskich (województwa: zachodniopomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie).
3. Przełamywanie luki transportowej Polski Północnej dla usprawnienia kluczowych powiązań transportowych między województwami nadmorskimi oraz dla poprawy ich spójności wewnętrznej (województwa: pomorskie, zachodniopomorskie i warmińsko-mazurskie). (Środkoeuropejski Korytarz Transportowy – Korytarz VI – Via Baltica).
4. Wspieranie rozwoju konkurencyjnej żeglugi bliskiego zasięgu, a także włączenie polskich regionów nadmorskich w kształtujący się układ bałtyckich autostrad morskich.
5. Przełamywanie problemów strukturalnych na obszarach depresji społeczno-gospodarczej:
 - a. Dolina Dolnej Wisły i Delta Wisły (Żuławy) – województwa: pomorskie, kujawsko-pomorskie i warmińsko-mazurskie,
 - b. obszary wiejskie, w tym zwłaszcza zdominowane w przeszłości przez PGR-y – województwa: pomorskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie.
6. Tworzenie warunków dla rozwoju nowoczesnego sektora przemysłów morskich, obejmującego m.in. produkcję i remonty statków, łodzi i jachtów; uczelnie morskie i sferę badawczo-rozwojową, przemysł i usługi portowe i przyportowe, sektor usług transportowo-logistycznych; turystykę morską; rybołówstwo i przetwórstwo ryb – jako istotnego czynnika rozwoju polskich regionów nadmorskich (województwa: pomorskie, zachodniopomorskie i warmińsko-mazurskie). Nowoczesna gospodarka morska pozostaje ważnym, potencjalnym czynnikiem rozwoju regionów nadmorskich. Niezbędna jest koordynacja działania tych regionów w sferze żeglugi przybrzeżnej i promowej, yachtingu i innych sportów wodnych, a także eksploatacji zasobów morza.
7. Wspieranie tworzenia sieciowych ponadregionalnych produktów turystycznych w Polsce Północnej w oparciu o nadmorskie położenie, ciągłość systemu przyrodniczego, a także wspólne dziedzictwo kulturowe, np. sieci marin dla żeglarstwa i sportów wodnych, szlaki piesze, szlaki rowerowe, połączenia wodne śródlądowe, tematyczne szlaki kulturowe (województwa: pomorskie, zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie).
8. Kreowanie wszechstronnego rozwoju obszarów leśno-pojeziernych o wyjątkowej wartości w przestrzeni europejskiej, cennych i wrażliwych pod względem przyrodniczym oraz krajobrazowym (województwa: podlaskie, warmińsko-mazurskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie i zachodniopomorskie).
9. Wzmocnienie ośrodków stanowiących ponadlokalne bieguny wzrostu w Polsce północnej.

3.3.3.2 WSPÓLPRACA Z POZOSTAŁYMI REGIONAMI SĄSIADUJĄCYMI Z WARMIĄ I MAZURAMI

Obok wymienionych wyżej, planowanych wspólnie z innymi regionami, przedsięwzięć o charakterze międzynarodowym, inicjowane będą działania rozwijające współpracę z pozostałymi sąsiadami regionu, czyli województwami podlaskim, mazowieckim i kujawsko-pomorskim, a także, o ile wyniknie potrzeba, z innymi regionami Polski. W pierwszej kolejności należy podjąć następujące działania:

- ◆ zacieśnianie współpracy z regionami Polski w ramach realizacji strategii innowacyjności, transferu technologii, turystyki itp.,
- ◆ opracowanie dokumentu parastrategicznego, którego celem będzie przygotowanie projektów najbiedniejszych regionów w EU (województwa lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie). Celem będzie kompleksowe i efektywne oddziaływanie na wschodnią część Polski,
- ◆ inicjatywy wspierające wymianę doświadczeń krajowych i zagranicznych we współpracy międzynarodowej.

9.3.3.3 WSPÓLPRACA Z OBWODEM KALININGRADZKIM

Obwód Kaliningradzki jest dla Warmii i Mazur ważnym i naturalnym, z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo, partnerem międzynarodowym. Waga, jaką Warmia i Mazury przypisują rozwojowi tej współpracy wynika nie tylko z faktu uczestniczenia w inicjatywach związanych z regionem bałtyckim, ale przede wszystkim z możliwości budowania wspólnych korzyści gospodarczych. Do przewidywanych działań należą:

1. Wsparcie inicjatyw proeksploatacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem Obwodu Kaliningradzkiego. Stosunki gospodarcze z Obwodem Kaliningradzkim, z racji jego położenia, są istotną szansą rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw województwa warmińsko-mazurskiego;
2. Realizacja, we współpracy z administracją Obwodu Kaliningradzkiego przedsięwzięć kulturalnych oraz działań w strefie przygranicznej, z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej;
3. Wspieranie inicjatyw służących wykorzystaniu funduszy europejskich przeznaczonych na współpracę z sąsiadami UE.

9.3.3.4 WSPÓLPRACA Z INNYMI REGIONAMI PARTNERSKIMI

Współpraca z licznymi regionami partnerskimi Warmii i Mazur, ale również wspieranie tego typu współpracy na poziomie lokalnym będzie jednym z instrumentów włączania regionu w globalne sieci, z głównym nastawieniem na wspieranie konkurencyjności gospodarki. W tym zakresie podejmowane będą następujące działania:

- i. Intensyfikacja współpracy z zagranicznymi partnerami samorządów województwa (poza wymienionymi wyżej z krajów nadbałtyckich) oraz nawiązanie nowych kontaktów w celu i rozszerzania więzi gospodarczych;
- ii. Wspieranie inicjatyw wykorzystujących różnorodność kulturową i złożoność historii Warmii i Mazur w celu budowania trwałych więzi gospodarczych (np. Ukraina, Niemcy) oraz zwiększania popytu na ofertę turystyczno-kulturową regionu (np. Niemcy i inne kraje UE);
- iii. Wspieranie współpracy z przedstawicielami mniejszości narodowych żyjących na terenach Warmii i Mazur (np. Ukraina, Niemcy);
- iv. Współpraca ze Związkami Polaków oraz Polakami, którzy opuścili region, ale chcieliby utrzymywać z nim kontakty;
- v. Wzmocnienie Biura Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Brukseli;
- vi. Wspieranie inicjatyw międzynarodowych samorządów lokalnych i powiatowych.

9.3.4 MONITORING ŚRODOWISKA

Wyróżnienie monitoringu środowiska spośród innych działań monitorujących już na poziomie celu operacyjnego wynika stąd, że ewentualne skutki negatywnego oddziaływania na środowisko są zazwyczaj trudno odwracalne. Jakość monitoringu wpływa również na trafność podejmowanych działań, co szczególnie w przypadku województwa warmińsko-mazurskiego ma duże znaczenie.

Relacje z celami oraz oczekiwane efekty przestrzenne

Monitoring środowiska służy przede wszystkim realizacji celu *wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych*, choć powinien oddziaływać również na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw (technologie i wiedza stosowane w monitoringu), oraz w mniejszym stopniu – wzrost aktywności społecznej.

Monitoring środowiska, a cele strategiczne

	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych
Monitoring środowiska	++	+	+++

- +++ – bardzo duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 ++ – duże znaczenie dla osiągnięcia danego celu strategicznego
 + – cel operacyjny ma wpływ na osiągnięcie danego celu strategicznego
 - – brak wpływu na osiągnięcie celu strategicznego

Monitoring środowiska musi obejmować możliwie duży obszar województwa, dostosowany do potrzeb wynikających z lokalizacji zagrożeń, a także naszych aspiracji uzupełniania wiedzy o środowisku przyrodniczym.

Monitoring środowiska w układzie przestrzennym

	Podregion elbląski	Podregion olsztyński	Podregion etcki
Miasta	+++	+++	+++
Obszary wiejskie	++	++	++

- +++ – bardzo duży udział obszaru w realizacji działań
 ++ – duży udział obszaru w realizacji działań
 + – sporadyczny udział obszaru w realizacji działań
 - – nie przewiduje się udziału obszaru w realizacji działań

Planowane działania

Na lata 2007-2020 przewiduje się następujące działania:

- ◆ rozbudowa systemu monitoringu na wszystkie komponenty środowiska naturalnego i wszystkie uciążliwe obiekty i zjawiska,
- ◆ rozwój współpracy między monitorującymi jednostkami,
- ◆ utworzenie banku informacji o środowisku,
- ◆ utworzenie systemu ostrzegania i ratownictwa przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska.

10 REALIZACJA STRATEGII

System realizacyjny strategii rozwoju Warmii i Mazur będzie elementem krajowego systemu polityki regionalnej, z jednej strony zapewniając kompatybilność z działaniami państwa wobec województwa celem uzyskania jak najlepszych efektów ekonomicznych i społecznych a z drugiej mobilizując potencjał wewnętrzny województwa do podejmowania działań zidentyfikowanych w dokumencie strategii w perspektywie 2020 r. O jego ostatecznym kształcie przesądzą planowane przez rząd uregulowania prawne w dziedzinie rozwoju regionalnego, organizacji terytorialnej państwa i kompetencji administracji publicznej, finansów publicznych, planowania budżetowego, planowania i zagospodarowania przestrzennego itp.

Wykonywanie zadań związanych z rozwojem regionalnym na obszarze województwa należy, w świetle obowiązującego stanu prawnego, do kompetencji samorządu województwa. Stąd za realizację strategii rozwoju Warmii i Mazur odpowiada samorząd województwa koordynując i organizując ten proces. Współpracuje przy tym w szczególności z jednostkami samorządu terytorialnego (powiatowego i gminnego) z obszaru województwa, administracją rządową, organizacjami pozarządowymi, samorządem gospodarczym i zawodowym, instytucjami okołobiznesowymi, instytucjami wspierającymi rozwój regionalny, szkołami wyższymi i jednostkami naukowo-badawczymi, innymi województwami, organizacjami międzynarodowymi i regionami innych państw. Współpraca z tymi podmiotami przebiega na zasadzie partnerstwa z poszanowaniem porządku prawnego. Strategia rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego przewiduje działania w sferach, należących do kompetencji wymienionych podmiotów. Oznacza to, że efekty realizacji strategii w województwie zależą od jej akceptacji przez partnerów, ich woli i zdyscyplinowania w podejmowaniu zaplanowanych do 2020 r. przedsięwzięć rozwojowych.

Realizacja celów i priorytetów strategii odbywa się w przestrzeni. Ich miejsce i warunki lokalizacji w przestrzeni warmińsko-mazurskiej wyznacza Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, uchwalony przez Sejmik w 2002 r. Komplementarność obydwu dokumentów powoduje, że aktualizacja Strategii pociąga za sobą konieczność weryfikacji Planu.

Istotną rolę na drodze osiągnięcia strategicznych celów pełnią także wojewódzkie strategie sektorowe i programy, w tym:

1. Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2015 roku
2. Strategia Informatyzacji Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2004-2006
3. Strategia Rozwoju Turystyki do 2015 roku
4. Strategia Rozwoju Edukacji w Województwie Warmińsko-Mazurskim do 2015 roku
5. Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Warmińsko-Mazurskim do 2015 roku
6. Strategia Pomocy Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2015 roku
7. Program Ochrony Środowiska i Gospodarki Odpadami
8. Wojewódzki Program Zwiększenia Lesistości na lata 2001-2010
9. Program Rozwoju Dróg Województwa Warmińsko-Mazurskiego
10. Program Rozwoju Regionalnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2004-2006

Dokumenty powyższe mają różne horyzonty czasowe i w większości nie określają realnych finansowych mechanizmów wdrożenia. Przewiduje się, że w przyszłości powstaną kolejne tego typu opracowania, będące albo kontynuacją obecnych albo obejmujące inne obszary rozwojowe. Powinny one w swej treści być spójne z celami strategii rozwoju i zawsze zawierać ramy finansowe.

Strategia jest realizowana poprzez przygotowywane na kolejne wieloletnie okresy budżetowe programy wojewódzkie, uchwalane przez Sejmik a następnie wynikające z nich programy operacyjne, w ramach których finansowane są przedsięwzięcia rozwojowe. Mogą one przybrać formę samodzielnych zadań podmiotów realizujących strategię bądź zadań wspólnych podmiotów publicznych albo zadań wspólnych na zasadzie partnerstwa publiczno-prywatnego. W perspektywie 2020 r. największe znaczenie dla Warmii i Mazur odegrają: Regionalny Program Operacyjny – Warmia i Mazury 2007-2013, regionalny program operacyjny na lata 2014-2018 oraz programy operacyjne przygotowane na poziomie krajowym.

Duże znaczenie w aspekcie wdrażania strategii mają dokumenty planistyczne, tj. strategie i programy realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego (powiatowe i gminne) z obszaru województwa warmińsko-mazurskiego. Uwzględnienie w nich głównych kierunków rozwoju województwa poprawi skuteczność osiągania jego celów strategicznych”.

Osiągnięcie pełnego sukcesu w procesie realizacji strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego uwarunkowane jest konsekwentnym działaniem władz regionalnych kolejnych kadencji samorządowych, zapewniającym ciągłość realizacji priorytetów strategicznych.

11 MONITORING I EWALUACJA STRATEGII.

11.1 ROLA MONITORINGU I EWALUACJI

Monitoring i ewaluacja są immanentnymi elementami procesu planowania strategicznego. Gromadzenie danych, ich analizy i interpretacja pozwalają ocenić stopień realizacji strategii oraz wprowadzić ewentualne zmiany i korekty.

Zasady organizacji tych dwóch elementów planowania strategicznego powinny uwzględniać potrzebę zdobywania informacji o realizacji strategii w określonych odstępach czasu oraz określonych układach przestrzennych i tematycznych.

Należy przyjąć, że zasadniczo monitorowanie realizacji strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego odbywać się będzie na bieżąco, zaś proces ewaluacji w połowie i po zakończeniu realizacji strategii. Nie można przy tym wykluczyć sytuacji szczególnych, w których konieczne natychmiastowe reakcje wymuszają wprowadzanie dodatkowych etapów ewaluacyjnych.

Układ przestrzenny monitoringu i ewaluacji strategii składa się z trzech rodzajów zagadnień. Pierwsze dotyczy miejsca województwa warmińsko-mazurskiego wśród regionów Europy. Drugie zagadnienie związane jest z wewnętrznym zróżnicowaniem województwa na poziomie NTS III (podregiony), zaś trzecie to zróżnicowanie na poziomie NTS IV i V (powiaty i gminy w zależności od potrzeb).

Zakres tematyczny monitoringu i ewaluacji realizacji strategii rozwoju społeczno gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego określają cele i wynikające z nich zadania.

W województwie warmińsko-mazurskim realizowane są projekty z udziałem środków Unii Europejskiej, projekty finansowane w ramach kontraktów wojewódzkich oraz projekty realizowane ze środków własnych województwa. Do wymagań poszczególnych rodzajów projektów dostosowane są odpowiednie działania monitorujące.

11.2 ORGANIZACJA MONITORINGU I EWALUACJI

11.2.1 ZAKRES PRAC

W ramach prac nad monitoringiem i ewaluacją strategii rozwoju przewidywane są następujące działania, za które odpowiedzialne są poszczególne departamenty:

1. Powołanie Komitetu Monitorującego - Zarząd Województwa powołał Komitet Monitorujący w składzie:
 - ◆ Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
 - ◆ Dwóch przedstawicieli Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
 - ◆ Przewodniczący Komisji Strategii,
 - ◆ Przedstawiciel powiatów,
 - ◆ Przedstawiciel gmin,
 - ◆ Przedstawiciele Klubu Radnych Sejmiku Województwa,
 - ◆ Przedstawiciele organizacji gospodarczych, społecznych i pozarządowych (6-8),
 - ◆ Przedstawiciele podmiotów realizujących zadania w ramach programów wojewódzkich.

Komitetowi Monitorującemu przewodniczy Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Zadania Komitetu Monitorującego:

- ◆ monitorowanie przebiegu oraz ocena efektywności i skuteczności realizacji strategii,
- ◆ ocena i wydawanie opinii w realizacji konkretnych celów,

- ◆ ocena postępów i rezultatów konkretnych działań,
 - ◆ składanie odpowiednich propozycji do jednostek wdrażających,
 - ◆ przyjmowanie okresowych raportów z realizacji strategii rozwoju Komitet Monitorujący prowadzi monitoring poprzez odniesienie do wskaźników wymienionych w rozdziale II.
2. Zbieranie danych. Zarząd Województwa wystąpił do poszczególnych instytucji wskazanych w II części dokumentu, z propozycją stałej współpracy w ramach terminowego przygotowania zestawień statystycznych koniecznych do procesu monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju. Za pozyskiwanie danych z poszczególnych instytucji odpowiedzialny będzie Departament Polityki Regionalnej.
 3. Przygotowanie raportów z przebiegu realizacji priorytetów odpowiednie (do przyjętych w danym obszarze wskaźników) departamenty tj.:
 - ◆ Konkurencyjna gospodarka – Departament Polityki Regionalnej,
 - ◆ Otwarte społeczeństwo – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej,
 - ◆ Nowoczesne sieci – Departament Infrastruktury i Geodezji.

W proces przygotowywania raportów zaangażowane będą odpowiednie departamenty Urzędu Marszałkowskiego poprzez opracowywanie materiałów jako raportów cząstkowych z postępów realizacji celów operacyjnych w poszczególnych priorytetach. Każdy raport składać się będzie z prezentacji wskaźników oraz ich interpretacji i wniosków oraz propozycji ewentualnych korekt zapisów strategii, programów rozwoju regionalnego.

4. Koordynacja prac i przygotowanie zbiorczego raportu okresowego z realizacji strategii województwa warmińsko-mazurskiego (raz w roku) – Departament Polityki Regionalnej.
5. Opracowywanie raportów okresowych z realizacji strategii – proces ten przedstawia Schemat organizacji monitorowania realizacji strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego (znajdujący się w załączeniu).
6. Zatwierdzenie raportu oraz wprowadzenie ewentualnych zmian do strategii rozwoju – Sejmik Województwa na wniosek Komitetu Monitorującego.

11.2.2 TERMINY

Raporty roczne z realizacji strategii rozwoju społeczno – gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego opracowywane są w drugim roku po roku sprawozdawczym w następujących terminach:

Zadanie	Termin
Zebranie danych z odpowiednich instytucji	do 30 kwietnia
Przygotowanie raportów z poszczególnych obszarów strategicznych	do 10 maja
Przygotowanie zbiorczego raportu okresowego	do 15 czerwca
Przyjęcie zbiorczego raportu okresowego przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego	do 31 sierpnia

11.2.3 INSTYTUCJE

Informacje konieczne do rzetelnej oceny procesu realizacji strategii rozwoju pozyskiwane będą od różnego rodzaju instytucji, w tym głównie:

- ◆ Warmińsko-Mazurskie Centrum Zdrowia Publicznego,
- ◆ Instytucje i placówki kultury,
- ◆ Instytut Turystyki i Polska Organizacja Turystyczna,
- ◆ Wojewódzki Urząd Pracy,
- ◆ Warmińsko-Mazurska Izba Rolnicza,
- ◆ Narodowy Fundusz Zdrowia – Oddział Wojewódzki,

- ◆ Wojewódzki Konserwator Przyrody,
- ◆ Kuratorium Oświaty,
- ◆ Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych,
- ◆ Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego,
- ◆ Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie,
- ◆ Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego,
- ◆ Instytucje doskonalenia zawodowego,
- ◆ Policja,
- ◆ Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej,
- ◆ Wojewódzka Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna ,
- ◆ Straż Graniczna,
- ◆ Uniwersytet Warmińsko-Mazurski,
- ◆ Urząd Celny,
- ◆ Urząd Skarbowy,
- ◆ Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki,
- ◆ Urzędy gmin,
- ◆ Starostwa powiatowe,
- ◆ Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska,
- ◆ Wojewódzki Konserwator Zabytków,
- ◆ Urząd Statystyczny,
- ◆ Krajowe Biuro Wyborcze Delegatura Wojewódzka,
- ◆ Zakłady Energetyczne,
- ◆ Zakłady Gazownicze,
- ◆ Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Olsztynie,
- ◆ Zarząd Portu Morskiego w Elblągu,
- ◆ Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości,
- ◆ Agencja Nieruchomości Rolnych,
- ◆ Agencja Rynku Rolnego,
- ◆ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- ◆ inne instytucje właściwe ze względu na zakres działań zawartych w Strategii.

11.3 PROPOZYCJA WSKAŹNIKÓW SŁUŻĄCYCH OCENIE REALIZACJI STRATEGII

11.3.1 DOBÓR WSKAŹNIKÓW

Prezentowany w poniższych zestawieniach tabelarycznych zestaw wskaźników jest przede wszystkim efektem dyskusji Zespołu Zadaniowego pracującego nad aktualizacją strategii.

Prezentowane wskaźniki dotyczą celów strategicznych i operacyjnych, określają zatem wpływ długoterminowy realizacji strategii oraz rezultaty bezpośrednie i natychmiastowe.

W dalszych pracach nad monitoringiem i ewaluacją odpowiednie departamenty posługiwać się będą trzecim i czwartym rodzajem wskaźników odnoszących się do poszczególnych zadań i działań.

11.3.2 WSKAŹNIKI W KONTEKŚCIE CELÓW

Prezentowane poniżej tabele zawierają listę celu głównego, celów strategicznych i operacyjnych oraz proponowane wskaźniki.

Należy przyjąć, że wszelkie odniesienia powinny być dokonywane do roku 1999, pomimo że początek realizacji strategii ma miejsce w II połowie roku 2000 a aktualizacja dokumentu w 2005 r.. Za rozwiązaniem takim przemawia fakt, iż możliwe jest już teraz określenie wartości większości wskaźników, uwzględniających również sytuację w innych województwach (odnoszące się do średniej krajowej lub miejsca województwa). Istotne jest również to, że w przygotowywanych diagnozach najczęściej najświeższe informacje pochodzą z końca 1999 roku. Ustalony zestaw wskaźników ma charakter otwarty, co oznacza, że winien być na bieżąco dostosowywany do zaistniałych zmian.

TABELA NR 1 WSKAŹNIKI DLA CELU GŁÓWNEGO: *SPÓJNOŚĆ EKONOMICZNA, SPOŁECZNA I PRZESTRZENNA WARMII I MAZUR Z REGIONAMI EUROPY*

Spójność	Wskaźniki
EKONOMICZNA	PKB per capita
SPOŁECZNA	Aktywność zawodowa na 1000 mieszkańców
PRZESTRZENNA	Wskaźnik dostępności komunikacyjnej regionu

TABELA NR 2 WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU: KONKURENCYJNA GOSPODARKA

Cele		Wskaźniki
Cel strategiczny		
Wzrost konkurencyjności gospodarki		♦ PKB na 1 pracującego
Cele operacyjne		
1	Wzrost konkurencyjności firm	♦ wartość sprzedaży na jednego pracującego
2	Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych	♦ liczba inwestorów zagranicznych korzystających z systemu
3	Wspieranie systemu produkcji i promocja regionalnej żywności wysokiej jakości	♦ % powierzchni upraw prowadzonych metodami ekologicznymi, ♦ wartość produkcji żywności (GIJHARS)
4	Wzrost potencjału turystycznego	♦ liczba miejsc noclegowych, ♦ stopień wykorzystania miejsc noclegowych, ♦ liczba turystów, ♦ liczba podmiotów „turystycznych”
5	Wzrost konkurencyjności usług związanych ze starzeniem się społeczeństwa	♦ imigracja w wieku powyżej 60 lat, ♦ długość życia, ♦ liczba miejsc w placówkach opieki nad osobami starszymi
6	Wzrost liczby miejsc pracy	♦ liczba pracujących
7	Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu	♦ liczba i zakres działalności otoczenia biznesu, ♦ absorpcja funduszy strukturalnych
8	Tworzenie społeczeństwa informacyjnego	♦ gospodarstwa domowe, instytucje i przedsiębiorstwa z dostępem do Internetu
9	Doskonalenie administracji	♦ % ludności wysoko oceniającej działalność administracji (badanie), ♦ % uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze, ♦ liczba certyfikatów jakości w urzędach administracji samorządowej (trzy szczeble)

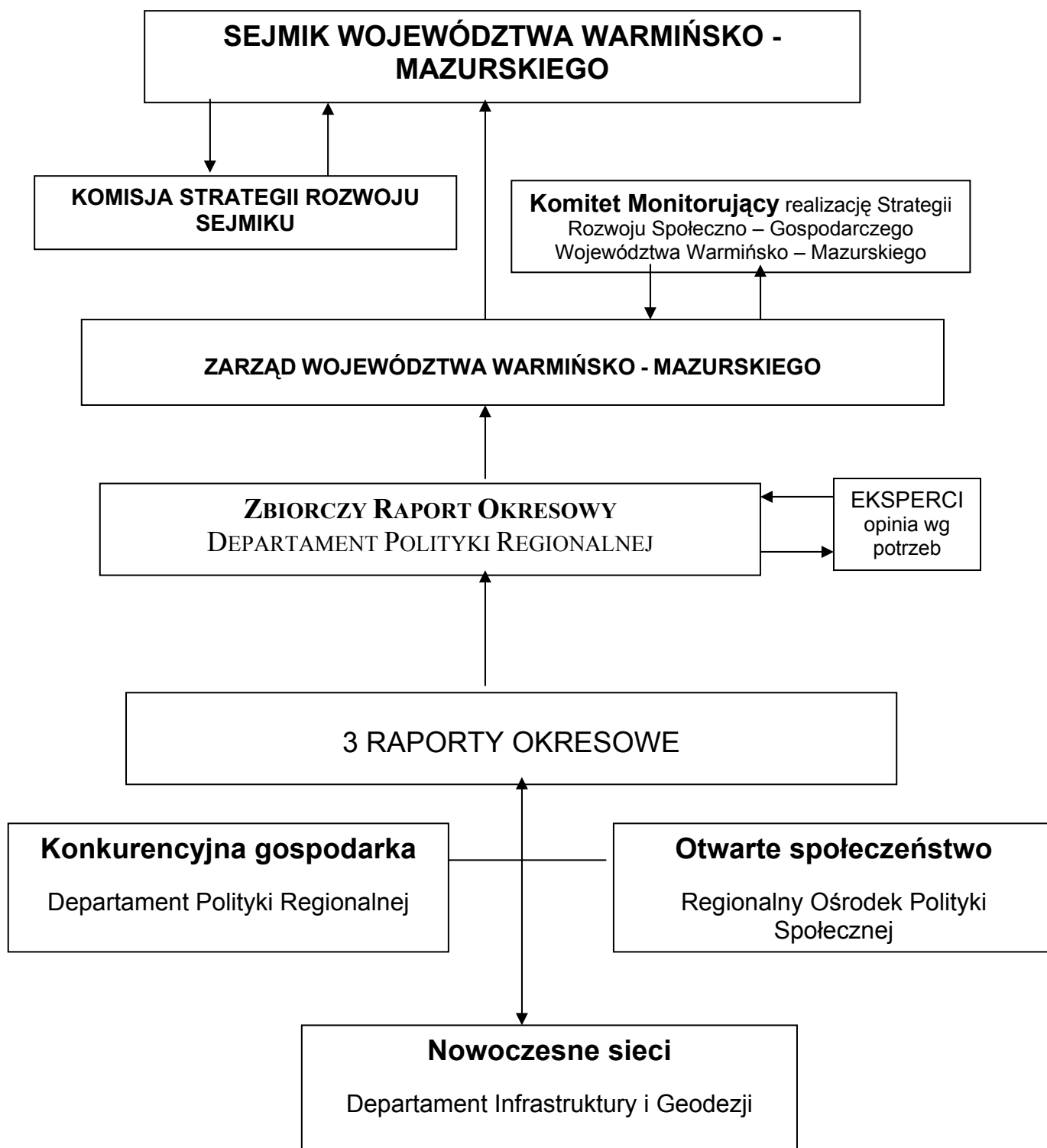
TABELA NR 3 WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU: OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO

Cele		Wskaźniki
Cel strategiczny		
Wzrost aktywności społecznej		wskaźnik syntetyczny (zbudowany na podstawie wybranych wartości wskaźników z poszczególnych celów operacyjnych)
Cele operacyjne		
1	Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy	♦ bezrobotni w wieku do 25 lat w % ogółu bezrobotnych
2	Różnorodna i dostępna edukacja	♦ udział ludności w wieku 25-64 kształcących się i objętych kształceniem ustawicznym w ogóle dorosłych, ♦ % ludności w wieku 15 lat i więcej z wykształceniem średnim, policealnym i wyższym, ♦ % uczniów w szkołach niepublicznych, ♦ liczba kierunków z uprawnieniami do nadawania stopnia magistra
3	Rozwój społeczeństwa obywatelskiego	♦ liczba organizacji, ♦ frekwencja wyborcza, ♦ wartość odprowadzonych dochodów na organizacje pożytku publicznego
4	Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych	♦ liczba łóżek na 10 tys. mieszkańców, ♦ liczba lekarzy POZ na 1000 mieszkańców, ♦ wskaźnik umieralności niemowląt, ♦ przeciętne trwanie życia.
5	Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego	♦ liczba przestępstw ♦ wykrywalność przestępstw ♦ liczba pożarów ♦ % wałów powodziowych wymagających modernizacji
6	Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu	♦ osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10000 mieszkańców
7	Wzrost dostępności mieszkań	♦ liczba mieszkań na 1000 mieszkańców ♦ liczba m2 mieszkań na mieszkańca
8	Wzrost atrakcyjności bazy sportowo – rekreacyjnej	♦ liczba obiektów sportowych spełniająca standardy umożliwiające rozgrywanie rozgrywek w systemie Polski ♦ nakłady inwestycyjne na rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej
9	Poprawa jakości i ochrona środowiska	♦ stan czystości powietrza ♦ stan czystości wód ♦ % energii odnawialnej w bilansie energetycznym ♦ % ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ♦ % gmin prowadzących kompleksową gospodarkę odpadami ♦ liczba występowania przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu ♦ % powierzchni chronionej województwa

TABELA NR 4 WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU: *NOWOCZESNE SIECI*

Cel		Wskaźniki
Cel strategiczny		
Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych		wskaźnik syntetyczny (zbudowany na podstawie wybranych wartości wskaźników z poszczególnych celów operacyjnych)
Cele operacyjne		
1	Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej i wewnętrznej spójności	<ul style="list-style-type: none"> ◆ km zbudowanych i zmodernizowanych dróg I linii kolejowych ◆ liczba publicznych punktów dostępu do Internetu ◆ liczba zarejestrowanych lotnisk i lądowisk ◆ km budowanych i modernizowanych szlaków wodnych
2	Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	<ul style="list-style-type: none"> ◆ km zmodernizowanych linii energetycznych ◆ km zbudowanych i modernizowanych sieci gazowych ◆ udział energii odnawialnej w ogólnym bilansie energetycznym
3	Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej w celu poprawy konkurencyjności regionu	<ul style="list-style-type: none"> ◆ liczba projektów z partnerami spoza regionu
4	Monitoring środowiska	<ul style="list-style-type: none"> ◆ liczba badań monitoringowych z podziałem na komponenty

11.4 SCHEMAT ORGANIZACJI PRAC

12 SZACUNEK POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO WOJEWÓDZTWA W LATACH 2007 – 2013

12.1 PROGNOZA DOCHODÓW BUDŻETOWYCH

Projekty rozwojowe będą finansowane z następujących źródeł:

- dochodów jednostek samorządu terytorialnego (JST) w województwie warmińsko-mazurskim,
- środków zewnętrznych, pożyczonych od sektora prywatnego i od skarbu państwa,
- środków przedsiębiorstw i osób fizycznych, partycypujących we współfinansowaniu.

Środki zewnętrzne pozyskane w formie kredytów, pożyczek i emisji papierów dłużnych zwiększają w określonym roku możliwości inwestycyjne, ale w długim okresie nie wpływają na łączną wielkość wydatków rozwojowych. W następnych latach cała pożyczona kwota zostanie zwrócona, a spłaty zmniejszą łącznie potencjał inwestycyjny w kolejnych latach dokładnie o tyle samo, o ile zwiększył się on w roku, w którym dług był zaciągany. Wykorzystanie środków zewnętrznych w finansowaniu inwestycji wiąże się z szybszym terminem realizacji projektów rozwojowych, natomiast długookresowy potencjał inwestycyjny nie zależy od wielkości finansowania zewnętrznego.

Na dochody JST ze źródeł krajowych składają się wszystkie rodzaje dochodów budżetów tych jednostek, z wyjątkiem:

- ◆ dochodów z Unii Europejskiej związanych z refinansowaniem części poniesionych wydatków,
- ◆ wpłat przedsiębiorstw do budżetów JST na współfinansowanie projektów rozwojowych.

W prognozie przyjęliśmy założenie, że prefinansowanie wydatków UE odbywa się ze środków zewnętrznych (pożyczka na prefinansowanie). Spłaty tej pożyczki są w pełni pokrywane przez wpływy z UE z tytułu refundacji poniesionych wydatków.

Szacujemy, że w latach 2007 – 2013 dochody ogółem JST w województwie warmińsko-mazurskim wyniosą 32.301,9 mln zł. Największą część dochodów JST stanowić będą dochody własne, równe 15.121,7 mln zł. Drugim, pod względem wielkości, źródłem zasilania budżetów JST będzie subwencja ogólna. Zgodnie z prognozą wyniesie ona 12.003,7 mln zł. Znacznie mniejszy udział w dochodach przypadnie dotacjom, które łącznie w badanym okresie wyniosą 5.176,5 mln zł. Zmieni się także struktura dochodów JST – dochody własne będą w coraz większym stopniu zastępowane dotacjami i subwencjami, co jeszcze bardziej zwiększy swobodę gospodarowania środkami przez samorządy.

Tabela 1. Dochody JST pochodzące ze źródeł krajowych w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	3.955,0	4.131,5	4.332,1	4.567,4	4.829,0	5.101,6	5.385,3	32.301,9
Dochody własne	1.769,8	1.873,3	1.992,5	2.132,2	2.286,3	2.448,9	2.618,7	15.121,7
PIT	499,3	539,4	585,6	639,4	699,5	763,1	830,1	4.556,4
CIT	121,4	131,3	142,8	156,7	171,6	187,0	203,2	1.113,8
Dochody majątkowe	242,2	249,0	256,5	265,2	275,0	284,9	294,9	1.867,6
Pozostałe dochody własne	906,9	953,6	1.007,7	1.071,0	1.140,3	1.213,9	1.290,5	7.583,9
Dotacje z budżetu państwa	647,8	664,7	683,3	705,0	729,4	753,9	778,6	4.962,7
Na zadania bieżące zlecone	401,8	411,9	423,1	436,0	450,5	465,1	479,8	3.068,3
Na zadania inwestycyjne zlecone	27,0	27,6	28,4	29,3	30,2	31,2	32,2	205,9
Na zadania bieżące własne	138,9	142,8	147,1	152,1	157,7	163,4	169,1	1.071,3
Na zadania inwestycyjne własne	80,0	82,3	84,7	87,6	90,9	94,1	97,4	617,2
Inne dotacje	27,1	28,1	29,1	30,3	31,7	33,0	34,4	213,8
Subwencja ogólna	1.510,3	1.565,4	1.627,1	1.699,8	1.781,6	1.865,8	1.953,6	12.003,7

Źródło: Obliczenia własne

Siła oddziaływania różnych źródeł dochodów na potencjał rozwojowy w poszczególnych jednostkach zależy od rodzajów JST. Dochody województw wyróżniają się będą bardzo wysokim udziałem dotacji z budżetu państwa sięgającym 28% dochodów ogółem. Subwencja ogólna stanowić zaś będzie w budżecie województwa

znacznie mniejszą część niż w budżetach powiatów i gmin. Łączne transfery z budżetu państwa do województwa samorządowego przekroczą 58% dochodów, co oznacza, że rząd będzie miał dużo większy wpływ na finanse województwa niż na finanse gmin, tym bardziej, że dużą część tych transferów stanowią dotacje celowe.

Wśród dochodów własnych warto zwrócić uwagę na wysoką dynamikę wpływów województwa z CIT, co wiąże się z utrzymywaniem wysokiego tempa PKB w gospodarce. Szacujemy, że w 2013 r. województwo będzie otrzymywało 33,8% dochodów z tytułu CIT. W przypadku gmin i powiatów wzrost dochodów z CIT nie będzie aż tak istotny, ponieważ wpływy z tego tytułu stanowią będą w dalszym ciągu uzupełniające źródło zasilania.

Tabela 2. Dochody województwa warmińsko-mazurskiego ze źródeł krajowych w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	291,0	306,3	323,6	343,9	366,2	389,2	413,2	2.433,2
Dochody własne	106,5	114,8	124,5	136,0	148,6	161,6	175,2	967,2
PIT	17,0	18,4	20,0	21,8	23,9	26,1	28,3	155,6
CIT	83,3	90,1	98,0	107,6	117,8	128,4	139,5	764,7
Dochody majątkowe	3,1	3,2	3,3	3,4	3,6	3,7	3,8	24,2
Pozostałe dochody własne	2,9	3,0	3,1	3,2	3,3	3,4	3,6	22,6
Dotacje z budżetu państwa	88,7	91,1	93,7	96,8	100,2	103,6	107,1	681,3
Na zadania bieżące zlecone	20,9	21,4	22,0	22,7	23,4	24,2	25,0	159,6
Na zadania inwestycyjne zlecone	17,1	17,6	18,1	18,6	19,2	19,8	20,5	130,9
Na zadania bieżące własne	5,8	6,0	6,1	6,4	6,6	6,8	7,1	44,7
Na zadania inwestycyjne własne	44,9	46,1	47,5	49,1	50,9	52,8	54,6	346,0
Inne dotacje	5,5	5,7	5,9	6,1	6,4	6,7	7,0	43,3
Subwencja ogólna	90,3	94,7	99,5	104,9	111,0	117,3	123,8	741,4

Źródło: Obliczenia własne

W powiatach zależność dochodów od transferów z budżetu państwa będzie nadal dosyć wysoka. Udział dochodów własnych wzrośnie w badanym okresie do ponad 25% dochodów ogółem, a źródłem największych dochodów pozostanie subwencja z budżetu państwa. Będzie ona stanowić ponad połowę dochodów powiatów. W latach 2007 – 2013 powiaty zyskają w największym stopniu na wzroście dochodów z PIT. Udział wpływów z PIT w dochodach powiatów wzrośnie z 9,2% w 2007 r. do 11,8% dochodów ogółem w roku 2013.

Tabela 3. Dochody powiatów ze źródeł krajowych w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	726,6	754,3	784,2	817,8	855,4	894,4	934,6	5.767,3
Dochody własne	175,5	184,1	193,8	205,2	217,9	231,1	244,8	1.452,3
PIT	66,5	71,9	78,0	85,2	93,2	101,7	110,6	607,2
CIT	3,2	3,5	3,8	4,1	4,5	4,9	5,4	29,5
Dochody majątkowe	36,7	37,7	38,8	40,1	41,6	43,1	44,6	282,7
Pozostałe dochody własne	69,1	71,1	73,2	75,7	78,5	81,3	84,1	533,0
Dotacje z budżetu państwa	156,7	160,9	165,5	170,8	176,9	182,9	189,0	1.202,8
Na zadania bieżące zlecone	68,1	69,8	71,7	73,9	76,4	78,8	81,3	520,0
Na zadania inwestycyjne zlecone	6,0	6,1	6,3	6,5	6,7	6,9	7,1	45,5
Na zadania bieżące własne	77,5	79,7	82,1	84,9	88,0	91,2	94,4	597,9
Na zadania inwestycyjne własne	5,1	5,2	5,4	5,6	5,8	6,0	6,2	39,3
Inne dotacje	12,2	12,7	13,1	13,7	14,3	14,9	15,5	96,5
Subwencja ogólna	382,2	396,7	411,8	428,1	446,3	465,5	485,2	3.015,8

Źródło: Obliczenia własne

Największa część dochodów publicznych w województwie warmińsko-mazurskim przypadnie w udziale gminom, które w całym badanym okresie otrzymują 24.101,3 mln zł. Prawie 53% dochodów gmin stanowić będą dochody własne. Udział dochodów własnych wzrośnie z 50,6% w 2007 r. do 54,5% dochodów ogółem w roku 2013. Wysoka dynamika dochodów własnych gmin warmińsko-mazurskich będzie spowodowana przede wszystkim wzrostem wpływów z tytułu PIT oraz wzrostem dochodów z podatku od

nieruchomości. Średnia dynamika dochodów gmin z tytułu udziału we wpływach PIT wyniesie 8,8%, a dynamika dochodów z podatku od nieruchomości – 8,5%. W efekcie wzrosnie udział obu źródeł dochodów w dochodach gmin. W 2007 r. dochody z PIT będą stanowiły 14,2%, a dochody z podatku od nieruchomości – 14,3% dochodów ogółem. W 2013 r. udział tych kategorii wyniesie odpowiednio: 17,1% oraz 17,0% dochodów ogółem. Dochody własne będą powoli wypierały transfery z budżetu państwa. Niższa dynamika wpływów z subwencji ogólnej wynikać będzie m.in. z ograniczenia liczby uczniów w szkołach gminnych, co przekłada się na mniejsze wpływy z części oświatowej subwencji. W 2004 r. w województwie warmińsko-mazurskim mieszkało 180 tys. dzieci w wieku 7 – 16 lat. Szacuje się, że do 2013 r. liczba ta zmniejszy się do 125 tys.

Tabela 4. Dochody gmin ze źródeł krajowych w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	2.937,4	3.070,9	3.224,3	3.405,8	3.607,5	3.818,0	4.037,6	24.101,3
Dochody własne	1.487,8	1.574,4	1.674,2	1.791,0	1.919,9	2.056,3	2.198,7	12.702,3
PIT	415,7	449,1	487,6	532,4	582,4	635,4	691,2	3793,7
CIT	34,8	37,7	41,0	45,0	49,2	53,7	58,3	319,6
Podatek od nieruchomości	419,6	451,3	488,7	532,5	579,9	631,0	684,8	3787,8
Podatek rolny	63,9	65,5	67,3	69,3	71,6	74,2	76,8	488,4
Podatek od środków transportowych	17,9	18,3	18,8	19,4	20,1	20,8	21,6	136,9
Podatek od czynności cywilnoprawnych	30,0	32,5	35,3	38,8	42,5	46,3	50,3	275,7
Oplata skarbową	21,4	22,0	22,7	23,5	24,3	25,2	26,1	165,3
Dochody majątkowe	202,4	208,1	214,3	221,6	229,8	238,1	246,4	1.560,6
Pozostałe dochody własne	282,0	289,9	298,6	308,7	320,1	331,7	343,3	2.174,3
Dotacje z budżetu państwa	402,3	412,7	424,1	437,4	452,3	467,3	482,4	3.078,6
Na zadania bieżące zlecone	312,8	320,7	329,4	339,4	350,7	362,1	373,5	2.388,6
Na zadania inwestycyjne zlecone	3,9	4,0	4,1	4,2	4,3	4,5	4,6	29,5
Na zadania bieżące własne	55,6	57,1	58,9	60,9	63,1	65,4	67,7	428,6
Na zadania inwestycyjne własne	30,1	30,9	31,8	32,9	34,1	35,4	36,6	231,9
Inne dotacje	9,4	9,7	10,1	10,5	11,0	11,4	11,9	74,0
Subwencja ogólna	1.037,9	1.074,0	1.115,9	1.166,8	1.224,3	1.283,0	1.344,6	8.246,5

Źródło: Obliczenia własne

W odróżnieniu od dochodów województwa i powiatów źródła dochodów gmin obejmują także podatki lokalne. Najważniejszym z nich jest wspomniany wyżej podatek od nieruchomości. Oprócz niego największe dochody z podatków lokalnych wpływają z tytułu podatku rolnego. Szacujemy, że gminy otrzymają 488,4 mln zł z tytułu podatku rolnego, a także 275,7 mln zł z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych i 165,3 mln zł z tytułu opłaty skarbowej.

Wpływy z PIT stanowią znacznie większe źródło dochodów w gminach miejskich niż w pozostałych gminach. W miastach dochody z PIT dostarczą prawie 22% dochodów ogółem w badanym okresie, podczas gdy w pozostałych gminach wpływy z PIT stanowią będą zaledwie 10% dochodów ogółem. W pozostałych gminach nadal przeważać będą transfery z budżetu państwa. Źródłem największych dochodów będzie subwencja ogólna stanowiąca ponad 42% dochodów ogółem. Stosunkowo duże znaczenie będą mieć również dotacje z budżetu państwa – ponad 14% dochodów ogółem. W gminach miejskich udział subwencji ogólnej i dotacji celowych z budżetu państwa będzie znacznie mniejszy – odpowiednio 26% i 11% dochodów ogółem.

Dodatkowym źródłem finansowania projektów rozwojowych w województwie warmińsko-mazurskim będą krajowe środki prywatne, głównie pochodzące od przedsiębiorstw, które mają partycypować w finansowaniu niektórych projektów wspieranych ze środków UE. Szacujemy, że środki prywatne na realizację projektów wspieranych z budżetu UE będą równe 5% wydatków własnych gmin na współfinansowanie tych projektów.

W latach 2007 – 2013 największe dochody publiczne otrzymają jednostki z subregionu olsztyńskiego (12.886,7 mln zł). Jednostki z tego subregionu będą dysponowały kwotą równą około 40% dochodów krajowych JST województwa. Na subregion elbląski przypadnie ok. 33% dochodów JST, a na subregion ełcki - ponad 19%. Pozostałą część stanowią będą dochody krajowe budżetu województwa samorządowego.

Tabela 5. Dochody publiczne w subregionach w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Subregiony ogółem	3.664,0	3.825,2	4.008,5	4.223,5	4.462,8	4.712,4	4.972,2	29.868,6
Elbląski	1.323,7	1.381,6	1.447,1	1.524,0	1.609,5	1.698,5	1.791,2	10.775,6
Olsztyński	1.575,2	1.646,2	1.727,0	1.821,8	1.927,2	2.037,3	2.151,9	12.886,7
Elcki	765,1	797,3	834,5	877,7	926,1	976,6	1.029,0	6.206,4

Źródło: Obliczenia własne

12.2 PROGNOZA WYDATKÓW I POTENCJAŁ INWESTYCYJNY WOJEWÓDZTWA

Szacujemy, że kwota 32.301,9 mln zł krajowych dochodów publicznych otrzymanych przez JST z województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2007 – 2013, zostanie rozdysponowana w następujący sposób:

- ◆ 26.656,0 mln zł sfinansuje wydatki bieżące,
- ◆ 201,6 mln zł zostanie przeznaczone na zakupy inwestycyjne,
- ◆ 982,6 mln zł samorzady przeznaczą na dokończenie projektów inwestycyjnych rozpoczętych przed końcem 2004 roku,
- ◆ 4.461,7 mln zł stanowić będzie potencjał własny na finansowanie zadań rozwojowych.

Jeśli uwzględnimy saldo zobowiązań JST, to dodatkowo otrzymamy:

- ◆ 622,9 mln zł na finansowanie projektów rozwojowych w wariantcie minimalnym,
- ◆ 956,0 mln zł na finansowanie projektów rozwojowych w wariantcie maksymalnym.

Łączny potencjał inwestycyjny JST w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2007 – 2013 wyniesie zatem:

- ◆ 5084,6 mln zł w wariantcie minimalnym,
- ◆ 5417,7 mln zł w wariantcie maksymalnym.

Tabela 6. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny JST w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	3.955,0	4.131,5	4.332,1	4.567,4	4.829,0	5.101,6	5.385,3	32.301,9
Wydatki bieżące	3.320,1	3.448,3	3.598,6	3.772,5	3.967,0	4.170,6	4.378,9	26.656,0
Zakupy inwestycyjne	26,1	26,9	27,7	28,6	29,7	30,8	31,8	201,6
Inwestycje kontynuowane	244,1	244,1	152,6	93,8	82,6	82,6	82,6	982,6
Potencjał własny	364,6	412,2	553,2	672,5	749,7	817,6	891,9	4.461,7
WARIANT MINIMALNY								
Saldo zobowiązań	2,1	128,3	145,4	81,6	79,0	87,0	99,5	622,9
Potencjał inwestycyjny	366,7	540,4	698,6	754,0	828,6	904,7	991,5	5.084,6
WARIANT MAKSYMALNY								
Saldo zobowiązań	33,1	301,7	260,8	86,6	81,5	88,6	103,6	956,0
Potencjał inwestycyjny	397,7	713,9	814,0	759,0	831,2	906,3	995,6	5.417,7

Źródło: obliczenia własne

Potencjał inwestycyjny województwa warmińsko-mazurskiego będzie dosyć równomiernie wzrastał w latach 2007 - 2013. Przez cały ten okres województwo będzie realizować inwestycje rozpoczęte przed 2005 r., co zmniejszy potencjał własny o 322 mln zł.

Tabela 7. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny województwa samorządowego w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	291,0	306,3	323,6	343,9	366,2	389,2	413,2	2.433,2
Wydatki bieżące	182,0	188,3	195,8	204,3	213,9	224,4	235,0	1.443,8
Zakupy inwestycyjne	4,3	4,4	4,6	4,7	4,9	5,1	5,2	33,1
Inwestycje kontynuowane	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0	322,0
Potencjał własny	58,7	67,6	77,2	88,9	101,3	113,8	126,9	634,4
WARIANT MINIMALNY								
Saldo zobowiązań	-0,2	19,0	21,5	7,8	8,1	8,5	9,4	74,1
Potencjał inwestycyjny	58,4	86,6	98,7	96,7	109,5	122,2	136,4	708,5
WARIANT MAKSYMALNY								
Saldo zobowiązań	4,9	47,5	40,5	8,6	8,6	8,7	10,1	128,9
Potencjał inwestycyjny	63,5	115,1	117,7	97,5	109,9	122,5	137,0	763,2

Źródło: obliczenia własne

Województwo samorządowe przeznaczają stosunkowo małe kwoty na wydatki bieżące, które w budżecie odpowiadają niespełna 60% dochodów. Z tego powodu województwo może prowadzić politykę skierowaną na wspieranie projektów rozwojowych. Potencjał własny województwa w badanym okresie będzie równy 26,1% wypracowanych dochodów województwa warmińsko-mazurskiego.

Inaczej wygląda sytuacja powiatów. Ponieważ wydatki bieżące powiatów będą pochłaniać około 94% dochodów, zostanie niewiele środków na wspieranie projektów rozwojowych. Choć łączne dochody powiatów będą wciąż znacznie wyższe od dochodów województwa, to będzie ono miało w badanym okresie ponad dwukrotną przewagę w potencjale własnym nad powiatami.

Tabela 8. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny powiatów w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	726,6	754,3	784,2	817,8	855,4	894,4	934,6	5.767,3
Wydatki bieżące	671,2	698,2	730,0	767,0	808,4	851,5	895,7	5.422,0
Zakupy inwestycyjne	2,7	2,8	2,9	2,9	3,1	3,2	3,3	20,8
Inwestycje kontynuowane	11,2	11,2	11,2	11,2	11,2	0,0	0,0	44,8
Potencjał własny	41,5	42,1	40,2	36,6	43,9	39,8	35,6	279,8
WARIANT MINIMALNY								
Saldo zobowiązań	-13,6	5,2	6,1	13,1	5,5	10,1	15,6	42,0
Potencjał inwestycyjny	28,0	47,3	46,2	49,7	49,5	49,9	51,2	321,8
WARIANT MAKSYMALNY								
Saldo zobowiązań	-10,4	23,0	17,9	13,6	5,8	10,3	16,0	76,3
Potencjał inwestycyjny	31,2	65,1	58,1	50,2	49,7	50,1	51,6	356,1

Źródło: obliczenia własne

W latach 2007 - 2013 potencjał inwestycyjny powiatów w wariantcie minimalnym wyniesie 321,8 mln zł, a w wariantcie maksymalnym - 356,1 mln zł, w tym potencjał własny będzie równy 279,8 mln zł. Potencjał własny powiatów stanowić będzie zaledwie 4,9% dochodów otrzymanych w tym okresie przez powiaty, z wyłączeniem dochodów na refundację z UE wydatków poniesionych przy realizacji projektów zakontraktowanych w latach 2007 - 2013.

Gminy mają największy potencjał własny oraz inwestycyjny i z tego powodu spoczywa na nich główny ciężar finansowania wydatków rozwojowych. W latach 2007 - 2013 warmińsko-mazurskie gminy będą mogły

przeznaczyć na finansowanie nowych projektów kwotę równą 4.054,3 mln zł w wariantcie minimalnym albo 4.298,3 mln zł w wariantcie maksymalnym.

Tabela 9. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny gmin w latach 2007 – 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	2.937,4	3.070,9	3.224,3	3.405,8	3.607,5	3.818,0	4.037,6	24.101,3
Wydatki bieżące	2.466,9	2.561,7	2.672,8	2.801,2	2.944,7	3.094,8	3.248,2	19.790,2
Zakupy inwestycyjne	19,2	19,7	20,3	21,0	21,8	22,5	23,3	147,7
Inwestycje kontynuowane	186,9	186,9	95,4	36,6	36,6	36,6	36,6	615,8
Potencjał własny	264,4	302,5	435,8	547,0	604,4	664,0	729,4	3.547,5
WARIANT MINIMALNY								
Saldo zobowiązań	15,9	104,0	117,9	60,7	65,3	68,5	74,5	506,8
Potencjał inwestycyjny	280,3	406,6	553,7	607,7	669,7	732,5	803,9	4.054,3
WARIANT MAKSYMALNY								
Saldo zobowiązań	38,6	231,1	202,4	64,3	67,2	69,6	77,5	750,8
Potencjał inwestycyjny	303,0	533,7	638,2	611,3	671,6	733,7	806,9	4.298,3

Źródło: obliczenia własne

Gminy miejskie będą dysponowały 61% potencjału własnego wszystkich gmin z województwa warmińsko-mazurskiego. To właśnie miasta będą realizowały najwięcej projektów rozwojowych. Gminy miejskie mogą przeznaczyć z własnych środków 2.154,3 mln zł na nowe projekty rozwojowe w latach 2007 – 2013, a dodatkowe środki w wysokości około 300 mln zł (w wariantcie maksymalnym ponad 400 mln zł) możliwe są do pozyskania w formie różnego typu pożyczek. Łączny potencjał inwestycyjny gmin miejskich przekroczy więc 2,1 mld zł. Do roku 2009 miasta będą realizowały w dużym zakresie projekty rozpoczęte przed końcem 2004 r., a więc i potencjał na finansowanie nowych projektów nie będzie zbyt wysoki. W 2010 r. potencjał inwestycyjny miast przekroczy 300 mln zł, a w 2012 r. będzie większy od 400 mln zł.

Tabela 10. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny gmin miejskich w latach 2007 – 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	1.471,1	1.542,1	1.623,6	1.719,7	1.826,5	1.938,0	2.054,3	12.175,4
Wydatki bieżące	1.186,4	1.231,6	1.284,9	1.346,5	1.415,3	1.487,6	1.561,5	9.513,9
Zakupy inwestycyjne	9,7	9,9	10,2	10,6	11,0	11,4	11,8	74,5
Inwestycje kontynuowane	95,4	95,4	95,4	36,6	36,6	36,6	36,6	432,7
Potencjał własny	179,7	205,2	233,1	326,1	363,5	402,3	444,3	2.154,3
WARIANT MINIMALNY								
Saldo zobowiązań	10,9	55,6	63,0	34,6	37,4	39,4	42,9	283,7
Potencjał inwestycyjny	190,6	260,8	296,0	360,6	400,9	441,8	487,3	2.438,1
WARIANT MAKSYMALNY								
Saldo zobowiązań	22,3	119,7	105,6	36,4	38,3	40,0	44,4	406,8
Potencjał inwestycyjny	202,0	324,9	338,6	362,5	401,9	442,4	488,8	2.561,1

Źródło: obliczenia własne

Znacznie mniejsze możliwości inwestycyjne mają pozostałe gminy. Potencjał własny pozostałych gmin (miejsko-wiejskich i wiejskich) w latach 2007 – 2013 wyniesie 1.046,9 mln zł, a dodatkowe środki zewnętrzne – 178,6 mln zł w wariantcie minimalnym i 280,4 mln zł w wariantcie maksymalnym. Różnica w potencjałach gmin miejskich i wiejskich wynika w niewielkim tylko stopniu z różnicy dochodowej. Dochody w pozostałych gminach są w większym stopniu obciążone wydatkami bieżącymi niż dochody w gminach miejskich, co stanowi istotniejszy czynnik ograniczenia możliwości inwestycyjnych w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich niż dochody tych jednostek.

Tabela 11. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny pozostałych gmin w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	1.466,2	1.528,7	1.600,7	1.686,0	1.781,0	1.880,0	1.983,3	11.925,9
Wydatki bieżące	1.280,5	1.330,1	1.387,9	1.454,7	1.529,3	1.607,1	1.686,6	10.276,4
Zakupy inwestycyjne	9,5	9,8	10,1	10,4	10,8	11,2	11,6	73,3
Inwestycje kontynuowane	91,6	91,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	183,1
Potencjał własny	84,6	97,3	202,7	220,9	240,9	261,7	285,1	1.393,2
WARIANT MINIMALNY								
Saldo zobowiązań	5,1	48,4	54,9	26,1	27,9	29,0	31,5	223,0
Potencjał inwestycyjny	89,7	145,8	257,7	247,0	268,8	290,7	316,6	1.616,2
WARIANT MAKSYMALNY								
Saldo zobowiązań	16,3	111,5	96,9	27,9	28,8	29,6	33,0	344,0
Potencjał inwestycyjny	101,0	208,8	299,6	248,8	269,7	291,3	318,1	1.737,3

Źródło: obliczenia własne

Największe obciążenie dochodów wydatkami bieżącymi wystąpi w subregionie elbląskim (prawie 86%). Niewiele mniejsze zaobserwujemy w subregionie olsztyńskim. Znacznie mniejsza będzie relacja wydatków bieżących do dochodów w subregionie ełckim. Jednostki z tego subregionu przeznaczą około 81,5% dochodów na sfinansowanie wydatków bieżących, podczas gdy aż 16% dochodów będą mogły przeznaczyć na finansowanie zadań rozwojowych.

Tabela 12. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny subregionu elbląskiego w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	1.323,7	1.381,6	1.447,1	1.524,0	1.609,5	1.698,5	1.791,2	10.775,6
Wydatki bieżące	1.149,7	1.197,1	1.250,1	1.310,4	1.377,9	1.448,5	1.520,6	9.254,3
Zakupy inwestycyjne	8,0	8,2	8,5	8,7	9,1	9,4	9,7	61,6
Inwestycje kontynuowane	72,4	72,4	39,0	17,5	13,4	13,4	13,4	241,5
Potencjał własny	93,6	103,9	149,6	187,3	209,1	227,2	247,4	1.218,2
WARIANT MINIMALNY								
Saldo zobowiązań	3,6	40,1	45,3	21,0	22,4	23,0	24,7	180,0
Potencjał inwestycyjny	97,2	144,0	194,9	208,3	231,5	250,2	272,2	1.398,2
WARIANT MAKSYMALNY								
Saldo zobowiązań	13,1	93,1	80,6	22,5	23,2	23,5	26,0	281,8
Potencjał inwestycyjny	106,7	197,0	230,1	209,8	232,3	250,7	273,4	1.500,0

Źródło: obliczenia własne

Tabela 13. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny subregionu olsztyńskiego w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	1.575,2	1.646,2	1.727,0	1.821,8	1.927,2	2.037,3	2.151,9	12.886,7
Wydatki bieżące	1.351,4	1.407,9	1.471,0	1.543,0	1.623,4	1.707,4	1.793,3	10.897,3
Zakupy inwestycyjne	9,9	10,1	10,4	10,8	11,2	11,6	12,0	76,1
Inwestycje kontynuowane	89,5	89,5	48,1	21,6	16,5	16,5	16,5	298,3
Potencjał własny	124,5	138,7	197,4	246,4	276,1	301,8	330,1	1.615,1
WARIANT MINIMALNY								
Saldo zobowiązań	5,5	50,7	57,3	27,3	29,2	30,3	32,8	233,2
Potencjał inwestycyjny	130,0	189,4	254,7	273,8	305,3	332,1	363,0	1.848,2
WARIANT MAKSYMALNY								
Saldo zobowiązań	17,2	116,1	100,9	29,2	30,1	30,9	34,4	358,8
Potencjał inwestycyjny	141,7	254,8	298,3	275,6	306,3	332,7	364,5	1.973,9

Źródło: obliczenia własne

Największe dochody i największy potencjał inwestycyjny występują w subregionie olsztyńskim. Mimo tego, że jednostki z subregionu olsztyńskiego mają relatywnie wysokie koszty bieżące, to obecność aglomeracji olsztyńskiej w tym subregionie pozwala uzyskać wyższy potencjał niż w subregionach elbląskim i ełckim.

Tabela 14. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny subregionu ełckiego w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
Dochody ogółem	765,1	797,3	834,5	877,7	926,1	976,6	1.029,0	6.206,4
Wydatki bieżące	637,0	655,1	681,8	714,7	751,8	790,4	830,0	5.060,7
Zakupy inwestycyjne	4,0	4,1	4,2	4,4	4,5	4,7	4,9	30,8
Inwestycje kontynuowane	36,2	36,2	19,5	8,7	6,7	6,7	6,7	120,8
Potencjał własny	87,8	101,9	129,0	149,9	163,1	174,8	187,5	994,0
WARIANT MINIMALNY								
Saldo zobowiązań	-6,7	18,5	21,3	25,5	19,3	25,3	32,5	135,6
Potencjał inwestycyjny	81,1	120,4	150,3	175,4	182,4	200,1	220,0	1.129,6
WARIANT MAKSYMALNY								
Saldo zobowiązań	-2,0	45,0	39,0	26,2	19,7	25,5	33,1	186,5
Potencjał inwestycyjny	85,8	147,0	167,9	176,1	182,8	200,4	220,6	1.180,6

Źródło: obliczenia własne

Prognoza potencjału własnego wskazuje, że największe możliwości finansowania nowych projektów mają gminy, a w szczególności gminy miejskie. Potencjał własny gmin miejskich stanowić będzie prawie połowę całego potencjału własnego JST w województwie, a dokładając do tej grupy województwo otrzymujemy ponad 62% potencjału własnego JST. Na subregion olsztyński przypada 36,2% potencjału własnego JST, na subregion elbląski – 27,3%, a na subregion ełcki – 22,3%. Szczególnie niskie możliwości finansowania nowych projektów rozwojowych mają powiaty, na które przypada zaledwie 6,3% potencjału własnego JST w województwie warmińsko-mazurskim.

Tabela 15. Potencjał własny JST w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2007 - 2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
	mln zł							
JST ogółem	364,6	412,2	553,2	672,5	749,7	817,6	891,9	4.461,7
Województwo	58,7	67,6	77,2	88,9	101,3	113,8	126,9	634,4
Powiaty	41,5	42,1	40,2	36,6	43,9	39,8	35,6	279,8
Gminy	264,4	302,5	435,8	547,0	604,4	664,0	729,4	3.547,5
– miejskie	179,7	205,2	233,1	326,1	363,5	402,3	444,3	2.154,3
– pozostałe	84,6	97,3	202,7	220,9	240,9	261,7	285,1	1.393,2
Subregiony								
Elbląski	93,6	103,9	149,6	187,3	209,1	227,2	247,4	1.218,2
Olsztyński	124,5	138,7	197,4	246,4	276,1	301,8	330,1	1.615,1
Ełcki	87,8	101,9	129,0	149,9	163,1	174,8	187,5	994,0

Źródło: obliczenia własne

Potencjał inwestycyjny subregionu olsztyńskiego stanowi ponad 36% wielkości potencjału JST w województwie warmińsko-mazurskim, subregionu elbląskiego - prawie 28%, a subregionu ełckiego – około 22%. Pozostała część potencjału inwestycyjnego (około 14%) przypada na województwo samorządowe. W relacji do dochodów (i w przeliczeniu na jednego mieszkańca) najwyższy potencjał ma subregion ełcki, co wiąże się z relatywnie mniejszymi wydatkami bieżącymi i wydatkami na inwestycje kontynuowane w latach 2007 - 2013.

Tabela 16. Potencjal inwestycyjny JST w latach 2007 – 2013 – wariant minimalny

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007–2013
	mln zł							
JST ogółem	366,7	540,4	698,6	754,0	828,6	904,7	991,5	5.084,6
Województwo	58,4	86,6	98,7	96,7	109,5	122,2	136,4	708,5
Powiaty	28,0	47,3	46,2	49,7	49,5	49,9	51,2	321,8
Gminy	280,3	406,6	553,7	607,7	669,7	732,5	803,9	4.054,3
– miejskie	190,6	260,8	296,0	360,6	400,9	441,8	487,3	2.438,1
– pozostałe	89,7	145,8	257,7	247,0	268,8	290,7	316,6	1.616,2
Subregiony								
Elbląski	97,2	144,0	194,9	208,3	231,5	250,2	272,2	1.398,2
Olsztyński	130,0	189,4	254,7	273,8	305,3	332,1	363,0	1.848,2
Elcki	81,1	120,4	150,3	175,4	182,4	200,1	220,0	1.129,6

Źródło: obliczenia własne

Tabela 17. Potencjal inwestycyjny JST w latach 2007 – 2013 – wariant maksymalny

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007–2013
	mln zł							
JST ogółem	397,7	713,9	814,0	759,0	831,2	906,3	995,6	5.417,7
Województwo	63,5	115,1	117,7	97,5	109,9	122,5	137,0	763,2
Powiaty	31,2	65,1	58,1	50,2	49,7	50,1	51,6	356,1
Gminy	303,0	533,7	638,2	611,3	671,6	733,7	806,9	4.298,3
– miejskie	202,0	324,9	338,6	362,5	401,9	442,4	488,8	2.561,1
– pozostałe	101,0	208,8	299,6	248,8	269,7	291,3	318,1	1.737,3
Subregiony								
Elbląski	106,7	197,0	230,1	209,8	232,3	250,7	273,4	1.500,0
Olsztyński	141,7	254,8	298,3	275,6	306,3	332,7	364,5	1.973,9
Elcki	85,8	147,0	167,9	176,1	182,8	200,4	220,6	1.180,6

Źródło: obliczenia własne

12.3 PROGNOZA ŚRODKÓW NA ROZWÓJ – TABELE FINANSOWE

Syntetycznym obrazem przeprowadzonych obliczeń są zamieszczone poniżej table finansowe, pokazujące – w obu rozpatrywanych wariantach – źródła środków na rozwój i ich wykorzystanie.

Różnice między wariantami mają swe źródło w innych założeniach dotyczących napływu środków z budżetu UE, przy czym wyższym wpływom z pomocy UE odpowiadają również – zgodnie z przyjętymi założeniami – wyższe wpływy od podmiotów prywatnych.

Podkreślić warto, że w obu wariantach głównym źródłem środków na rozwój są wpływy o charakterze bezzwrotnym. Tylko ok. 11% środków na rozwój pochodzi z pożyczek, kredytów i innych zobowiązań. Finansowanie działań rozwojowych w latach 2007 – 2013 nie będzie więc znacząco ograniczało możliwości dalszego rozwoju w kolejnych latach.

Tabela 18. Tabela finansowa strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego – wariant *WIM-MIN*

Lp.	Wyszczególnienie	2005	2006	2007 – 2013
		mln zł		
1	2	3	4	5
I	Środki z budżetu Unii Europejskiej (zobowiązania)	462,1	151,8	4.982,2
	ZPORR 2004 – 2006	462,1	151,8	0,0
	Regionalny program operacyjny 2007 – 2013	0,0	0,0	3.715,1
	Fundusz Spójności	0,0	0,0	648,6
	Rozwój obszarów wiejskich	0,0	0,0	618,5

II	Środki z budżetu Unii Europejskiej (płatności)	114,3	288,2	4.244,4
	ZPORR 2004 – 2006	114,3	288,2	497,6
	Regionalny program operacyjny 2007 – 2013	0,0	0,0	2.793,8
	Fundusz Spójności	0,0	0,0	487,8
	Rozwój obszarów wiejskich	0,0	0,0	465,1
III	Krajowe środki publiczne na współfinansowanie	153,1	208,9	1.629,3
	Środki własne	66,8	124,3	1.468,4
	Pożyczki na prefinansowanie	86,2	84,6	160,9
	Zobowiązania zaciągane	200,5	372,8	4.405,2
	Spląty	-114,3	-288,2	-4.244,4
IV	Środki prywatne na współfinansowanie	3,3	6,2	73,4
V	Razem środki na projekty wspierane przez UE (II - IV)	270,7	503,3	5.947,1
VI	Środki własne na inne programy rozwojowe	236,3	204,6	2.993,2
VII	Zobowiązania zaciągnięte	-7,0	55,1	462,1
	Zobowiązania zaciągane	180,0	275,4	3.463,2
	Spląty	-187,0	-220,3	-3.001,2
VIII	RAZEM ŚRODKI NA PROGRAMY ROZWOJOWE	500,1	763,0	9.402,4
	Dane uzupełniające			
IX	Ogółem środki na przedsięwzięcia rozwojowe	500,1	763,0	9.402,4
	Krajowe środki publiczne	303,2	328,9	4.461,7
	Środki UE	114,3	288,2	4.244,4
	Środki prywatne	3,3	6,2	73,4
	Zobowiązania	79,3	139,8	622,9
X	Finansowanie programów wspieranych przez UE	270,7	503,3	5.947,1
	Krajowe środki publiczne	66,8	124,3	1.468,4
	Środki UE	114,3	288,2	4.244,4
	Środki prywatne	3,3	6,2	73,4
	Zobowiązania	86,2	84,6	160,9
XI	Finansowanie innych projektów	229,4	259,7	3.455,3
	Krajowe środki publiczne	236,3	204,6	2.993,2
	Zobowiązania	-7,0	55,1	462,1
	Źródło: Obliczenia własne			

Tabela 18. Tabela finansowa strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego – wariant WIM-MIN (c.d.)

L.p.	Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
		mln zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I	Środki z budżetu Unii Europejskiej (zobowiązania)	655,2	677,2	698,0	710,9	724,0	746,7	770,1
	ZPORR 2004 – 2006	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Regionalny program operacyjny 2007 – 2013	488,6	505,0	520,5	530,1	539,9	556,8	574,3
	Fundusz Spójności	85,3	88,2	90,9	92,6	94,3	97,2	100,3
	Rozwój obszarów wiejskich	81,3	84,1	86,6	88,3	89,9	92,7	95,6
II	Środki z budżetu Unii Europejskiej (płatności)	347,7	404,9	589,8	699,7	718,2	733,5	750,5
	ZPORR 2004 – 2006	314,9	154,9	27,8	0,0	0,0	0,0	0,0
	Regionalny program operacyjny 2007 – 2013	24,4	186,4	419,1	521,7	535,6	546,9	559,7
	Fundusz Spójności	4,3	32,5	73,2	91,1	93,5	95,5	97,7
	Rozwój obszarów wiejskich	4,1	31,0	69,8	86,9	89,2	91,1	93,2
III	Krajowe środki publiczne na współfinansowanie	74,9	246,0	322,3	240,3	243,0	246,8	256,0
	Środki własne	105,6	162,7	228,0	235,0	240,3	245,1	251,6
	Pożyczki na prefinansowanie	-30,8	83,3	94,3	5,3	2,7	1,7	4,3
	Zobowiązania zaciągane	316,9	488,2	684,1	704,9	721,0	735,2	754,9
	Spląty	-347,7	-404,9	-589,8	-699,7	-718,2	-733,5	-750,5
IV	Środki prywatne na współfinansowanie	5,3	8,1	11,4	11,7	12,0	12,3	12,6
V	Razem środki na projekty wspierane przez UE (II - IV)	427,8	659,1	923,6	951,7	973,3	992,5	1.019,1
VI	Środki własne na inne programy rozwojowe	258,9	249,4	325,1	437,5	509,4	572,6	640,3

VII	Zobowiązania zaciągnięte	32,9	45,0	51,2	76,3	76,2	85,3	95,2
	Zobowiązania zaciągane	336,9	392,2	442,5	504,2	540,4	592,4	654,5
	Spłaty	-304,0	-347,3	-391,4	-427,9	-464,2	-507,1	-559,3
VIII	RAZEM ŚRODKI NA PROGRAMY ROZWOJOWE	719,7	953,5	1.299,9	1.465,4	1.558,9	1.650,4	1.754,6
	Dane uzupełniające							
IX	Ogółem środki na przedsięwzięcia rozwojowe	719,7	953,5	1.299,9	1.465,4	1.558,9	1.650,4	1.754,6
	Krajowe środki publiczne	364,6	412,2	553,2	672,5	749,7	817,6	891,9
	Środki UE	347,7	404,9	589,8	699,7	718,2	733,5	750,5
	Środki prywatne	5,3	8,1	11,4	11,7	12,0	12,3	12,6
	Zobowiązania	2,1	128,3	145,4	81,6	79,0	87,0	99,5
X	Finansowanie programów wspieranych przez UE	427,8	659,1	923,6	951,7	973,3	992,5	1.019,1
	Krajowe środki publiczne	105,6	162,7	228,0	235,0	240,3	245,1	251,6
	Środki UE	347,7	404,9	589,8	699,7	718,2	733,5	750,5
	Środki prywatne	5,3	8,1	11,4	11,7	12,0	12,3	12,6
	Zobowiązania	-30,8	83,3	94,3	5,3	2,7	1,7	4,3
XI	Finansowanie innych projektów	291,9	294,4	376,3	513,8	585,6	657,9	735,5
	Krajowe środki publiczne	258,9	249,4	325,1	437,5	509,4	572,6	640,3
	Zobowiązania	32,9	45,0	51,2	76,3	76,2	85,3	95,2

Źródło: obliczenia własne

Tabela 19. Tabela finansowa strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego – wariant *WIM-MAX*

Lp.	Wyszczególnienie	2005	2006	2007 – 2013
		mln zł		
1	2	3	4	5
I	Środki z budżetu Unii Europejskiej (zobowiązania)	462,1	151,8	9.691,9
	ZPORR 2004 – 2006	462,1	151,8	0,0
	Regionalny program operacyjny 2007 – 2013	0,0	0,0	7.522,0
	Fundusz Spójności	0,0	0,0	1.111,1
	Rozwój obszarów wiejskich	0,0	0,0	1.058,8
II	Środki z budżetu Unii Europejskiej (płatności)	114,3	288,2	7.786,2
	ZPORR 2004 – 2006	114,3	288,2	497,6
	Regionalny program operacyjny 2007 – 2013	0,0	0,0	5.656,7
	Fundusz Spójności	0,0	0,0	835,6
	Rozwój obszarów wiejskich	0,0	0,0	796,3
III	Krajowe środki publiczne na współfinansowanie	153,1	208,9	3.254,0
	Środki własne	66,8	124,3	2.760,1
	Pożyczki na prefinansowanie	86,2	84,6	494,0
	Zobowiązania zaciągane	200,5	372,8	8.280,2
	Spląty	-114,3	-288,2	-7.786,2
IV	Środki prywatne na współfinansowanie	3,3	6,2	138,0
V	Razem środki na projekty wspierane przez UE (II - IV)	270,7	503,3	11.178,3
VI	Środki własne na inne programy rozwojowe	236,3	204,6	1.701,6
VII	Zobowiązania zaciągnięte	-7,0	55,1	462,1
	Zobowiązania zaciągane	180,0	275,4	3.463,2
	Spląty	-187,0	-220,3	-3.001,2
VIII	RAZEM ŚRODKI NA PROGRAMY ROZWOJOWE	500,1	763,0	13.341,9
	Dane uzupełniające			
IX	Ogółem środki na przedsięwzięcia rozwojowe	500,1	763,0	13.341,9
	Krajowe środki publiczne	303,2	328,9	4.461,7
	Środki UE	114,3	288,2	7.786,2
	Środki prywatne	3,3	6,2	138,0
	Zobowiązania	79,3	139,8	956,0
X	Finansowanie programów wspieranych przez UE	270,7	503,3	11.178,3
	Krajowe środki publiczne	66,8	124,3	2.760,1
	Środki UE	114,3	288,2	7.786,2
	Środki prywatne	3,3	6,2	138,0
	Zobowiązania	86,2	84,6	494,0
XI	Finansowanie innych projektów	229,4	259,7	2.163,6
	Krajowe środki publiczne	236,3	204,6	1.701,6
	Zobowiązania	-7,0	55,1	462,1

Źródło: obliczenia własne

Tabela 19. Tabela finansowa strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego – wariant WIM-MAX (c.d.)

L.p.	Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
		mln zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I	Środki z budżetu Unii Europejskiej (zobowiązania)	1.274,6	1.317,5	1.357,8	1.383,0	1.408,4	1.452,5	1.498,2
	ZPORR 2004 – 2006	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Regionalny program operacyjny 2007 – 2013	989,2	1.022,5	1.053,8	1.073,4	1.093,1	1.127,3	1.162,7
	Fundusz Spójności	146,1	151,0	155,7	158,5	161,5	166,5	171,8
	Rozwój obszarów wiejskich	139,3	143,9	148,3	151,1	153,9	158,7	163,7
II	Środki z budżetu Unii Europejskiej (płatności)	378,6	641,3	1.121,2	1.361,1	1.397,2	1.426,8	1.460,1
	ZPORR 2004 – 2006	314,9	154,9	27,8	0,0	0,0	0,0	0,0
	Regionalny program operacyjny 2007 – 2013	49,5	377,4	848,6	1.056,3	1.084,4	1.107,4	1.133,2
	Fundusz Spójności	7,3	55,8	125,3	156,0	160,2	163,6	167,4
	Rozwój obszarów wiejskich	7,0	53,1	119,5	148,7	152,6	155,9	159,5
III	Krajowe środki publiczne na współfinansowanie	126,5	556,1	653,3	467,4	472,8	480,0	497,9
	Środki własne	126,3	299,3	443,6	457,1	467,5	476,7	489,5
	Pożyczki na prefinansowanie	0,2	256,8	209,7	10,3	5,3	3,3	8,4
	Zobowiązania zaciągane	378,8	898,0	1.330,8	1.371,3	1.402,5	1.430,2	1.468,5
	Spląty	-378,6	-641,3	-1.121,2	-1.361,1	-1.397,2	-1.426,8	-1.460,1
IV	Środki prywatne na współfinansowanie	6,3	15,0	22,2	22,9	23,4	23,8	24,5
V	Razem środki na projekty wspierane przez UE (II - IV)	511,4	1.212,4	1.796,6	1.851,3	1.893,4	1.930,7	1.982,5
VI	Środki własne na inne programy rozwojowe	238,3	112,8	109,6	215,4	282,2	340,9	402,4
VII	Zobowiązania zaciągnięte	32,9	45,0	51,2	76,3	76,2	85,3	95,2
	Zobowiązania zaciągane	336,9	392,2	442,5	504,2	540,4	592,4	654,5
	Spląty	-304,0	-347,3	-391,4	-427,9	-464,2	-507,1	-559,3
VIII	RAZEM ŚRODKI NA PROGRAMY ROZWOJOWE	782,6	1.370,1	1.957,4	2.142,9	2.251,8	2.356,9	2.480,1
Dane uzupełniające								
IX	Ogółem środki na przedsięwzięcia rozwojowe	782,6	1.370,1	1.957,4	2.142,9	2.251,8	2.356,9	2.480,1
	Krajowe środki publiczne	364,6	412,2	553,2	672,5	749,7	817,6	891,9
	Środki UE	378,6	641,3	1.121,2	1.361,1	1.397,2	1.426,8	1.460,1
	Środki prywatne	6,3	15,0	22,2	22,9	23,4	23,8	24,5
	Zobowiązania	33,1	301,7	260,8	86,6	81,5	88,6	103,6
X	Finansowanie programów wspieranych przez UE	511,4	1.212,4	1.796,6	1.851,3	1.893,4	1.930,7	1.982,5
	Krajowe środki publiczne	126,3	299,3	443,6	457,1	467,5	476,7	489,5
	Środki UE	378,6	641,3	1.121,2	1.361,1	1.397,2	1.426,8	1.460,1
	Środki prywatne	6,3	15,0	22,2	22,9	23,4	23,8	24,5
	Zobowiązania	0,2	256,8	209,7	10,3	5,3	3,3	8,4
XI	Finansowanie innych projektów	271,2	157,8	160,7	291,7	358,4	426,2	497,6
	Krajowe środki publiczne	238,3	112,8	109,6	215,4	282,2	340,9	402,4
	Zobowiązania	32,9	45,0	51,2	76,3	76,2	85,3	95,2

Źródło: obliczenia własne

12.4 WRAŻLIWOŚĆ OSZACOWANIA POTENCJAŁU NA ZMIANY PARAMETRÓW

Sporządzenie prognozy środków na rozwój wymagało przyjęcia licznych założeń. Jest oczywiste, że ostateczne wyniki w istotny sposób zależą od tych założeń, a trafność prognozy zależy od tego, czy przyjęte założenia zostaną spełnione. Dlatego chcemy na zakończenie zilustrować wpływ zmian wartości niektórych parametrów na wielkość środków na rozwój. Wszystkie opisane powyżej warianty zostały obliczone na podstawie opisanych powyżej wariantów podstawowych. W każdym z rozpatrywanych nowych wariantów zmieniano wartość tylko jednego parametru. Analizując poniższe zestawienie należy pamiętać, że skutki zmian poszczególnych parametrów mogą się ze sobą sumować.

Tabela 20. Skutki zmian wybranych parametrów prognozy na wielkość środków na rozwój w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2007 - 2013

Opis wariantu	Zmiany wielkości środków na rozwój			
	Wariant <i>WIM-MIN</i>		Wariant <i>WIM-MAX</i>	
	mln zł	%%	mln zł	%%
Obniżenie dynamiki wzrostu PKB w okresie 2007 – 2013 do 4% rocznie	-469,9	-5,0	-469,9	-3,5
Obniżenie dynamiki wzrostu PKB w okresie 2007 – 2013 do 3,5% rocznie	-628,1	-6,7	-628,1	-4,7
Zwiększenie dynamiki wzrostu realnej wartości wydatków rzeczowych z 1% do 2% rocznie	-303,8	-3,2	-303,7	-2,3
Zwiększenie dynamiki wzrostu realnej wartości wynagrodzeń o 1 punkt procentowy rocznie	-208,2	-2,2	-208,2	-1,6
Obniżenie wskaźnika absorpcji środków z budżetu UE ze 100% do 95%	-424,4	-4,5	-778,6	-5,8

Źródło: obliczenia własne

W naszym przekonaniu zestawienie wybranych, możliwych odchyłeń od wielkości przedstawionych w wariantach *WIM-MIN* i *WIM-MAX* nakazuje ostrożność w szacowaniu możliwości rozwojowych województwa – założenia przyjęte w powyżej przedstawionych wariantach pomocniczych są bowiem – choć gorsze niż w wariantach podstawowych – nadal bardzo optymistyczne.

12.5 WSTĘPNA PROGNOZA FINANSÓW WOJEWÓDZTWA NA LATA 2014 – 2020.

Długookresowa prognoza makroekonomiczna i prognoza liczby ludności stanowią podstawę do sporządzenia długookresowej prognozy potencjału inwestycyjnego sektora JST w województwie warmińsko-mazurskim. Prezentowane w tym rozdziale szacunki dochodów, wydatków i potencjału dotyczą zarówno całego sektora JST, jak i wyodrębnionych grup jednostek.

W latach 2014-2020 łączne dochody sektora JST z województwa warmińsko-mazurskiego wyniosą około 46,8 mld zł. Z tej kwoty samorządy przeznaczą 36,5 mld zł na finansowanie wydatków bieżących a zakupy inwestycyjne pochłoną niespełna 0,3 mld zł. W budżetach JST pozostaną środki na finansowanie zadań rozwojowych w wysokości 10 mld zł. Samorządy pozyskają 0,7 mld zł dodatkowych środków zewnętrznych na finansowanie swoich projektów. Potencjał inwestycyjny w latach 2014 – 2020 wyniesie zatem około 10,6 mld zł.

Tabela 28. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny JST w latach 2014 - 2020

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2014-2020
	mln zł							
Dochody ogółem	5.674,6	5.978,1	6.302,2	6.642,0	7.004,0	7.384,3	7.789,4	46.774,6
Wydatki bieżące	4.577,0	4.779,5	4.989,6	5.205,0	5.428,4	5.657,6	5.894,9	36.532,1
Zakupy inwestycyjne	32,9	34,1	35,2	36,4	37,6	38,8	40,0	255,1
Inwestycje kontynuowane	36,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	36,6
Potencjał własny	1.028,1	1.164,5	1.277,4	1.400,6	1.538,0	1.687,8	1.854,5	9.950,8
Saldo zobowiązań	75,5	75,2	86,3	102,6	110,3	117,4	126,3	693,5
Potencjał inwestycyjny	1.103,6	1.239,7	1.363,7	1.503,2	1.648,2	1.805,2	1.980,7	10.644,4

Źródło: obliczenia własne

Wykonanie wydatków na zadania rozwojowe w wysokości 10,6 mld zł nie grozi ryzykiem popadnięcia samorządów w pułapkę zadłużenia, przy założeniu, że spełnione zostaną założenia prognozy makroekonomicznej, a samorządy nie dopuszczą do zbyt wysokiego wzrostu wydatków bieżących. Według naszej prognozy, relacja wolnych środków do dochodów ogółem JST w województwie warmińsko-mazurskim zwiększy się z 15,5% w 2004 r. do 24,3% w 2020 r. Oznacza to wolniejszy wzrost sztywnych wydatków bieżących w porównaniu ze wzrostem dochodów, a w efekcie coraz więcej środków własnych samorządy będą

mogły przeznaczyć na programy rozwojowe. Kilkunastoletni okres silnego inwestowania doprowadzi także do zwiększenia relacji spłat zadłużenia do dochodów z 4,4% w 2004 r. do 11,5% w 2020 r. Przy korzystniejszej relacji wolnych środków do dochodów obciążenie budżetów JST większymi spłatami nie będzie znaczącym ograniczeniem dla dalszego wzrostu. Relacja zobowiązań do dochodów w 2020 r. będzie nieco większa niż w roku 2004 r. W roku bazowym wynosiła ona 21%, a na koniec badanego okresu zakładamy wzrost tej relacji do 25%.

Tabela 29. Potencjał inwestycyjny JST w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2014 – 2020

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2014 – 2020
	mln zł							
JST ogółem	1.103,6	1.239,7	1.363,7	1.503,2	1.648,2	1.805,2	1.980,7	10.644,4
Samorząd województwa	197,2	213,8	232,1	251,5	272,8	295,4	320,2	1.783,0
Powiaty	24,2	15,6	18,5	27,7	28,6	30,3	34,2	179,2
Gminy	882,2	1.010,3	1.113,0	1.224,0	1.346,8	1.479,5	1.626,4	8.682,2
– miejskie	537,9	632,2	696,7	765,8	842,4	924,9	1.016,1	5.416,1
– pozostałe	344,2	378,1	416,3	458,1	504,4	554,6	610,3	3.266,0
Subregiony								
Elbląski	295,7	337,7	370,0	406,2	446,7	490,9	540,5	2.887,8
Olsztyński	397,3	454,1	501,0	551,5	608,2	669,6	738,3	3.920,1
Elcki	213,3	234,1	260,5	294,0	320,4	349,3	381,8	2.053,5

Źródło: obliczenia własne

W latach 2014 – 2020 zwiększy się jeszcze bardziej udział gmin w potencjale inwestycyjnym JST. Jest to spowodowane relatywnie małą zależnością gmin od środków z budżetu państwa, które mają mniejszą dynamikę od dochodów własnych. W porównaniu z latami 2007 – 2013 w kolejnym okresie udział województwa samorządowego w potencjale inwestycyjnym JST wzrośnie do 16,8%, spadnie za to do 1,7% udział powiatów. Jeżeli powiaty nie otrzymają dodatkowych źródeł dochodów własnych, to ich możliwości wykonywania zadań rozwojowych będą niewielkie w skali całego województwa.

W latach 2014 – 2020 większy udział w potencjale inwestycyjnym mieć będzie subregion elcki i elbląski, za to zmniejszy się udział w potencjale inwestycyjnym subregionu olsztyńskiego.

Tabela 30. Potencjał własny i potencjał inwestycyjny w latach 2007 – 2013 i w latach 2014 – 2020

Wyszczególnienie	Potencjał własny			Potencjał inwestycyjny				
	2007 - 2013	2014 - 2020	2 = 100	2007 - 2013	2007 - 2013	2014 – 2020		
				MIN	MAKS			
	mln zł	mln zł		mln zł	mln zł	mln zł	5 = 100	6 = 100
1	2	3	4	5	6	7	8	9
JST ogółem	4.461,7	9.950,8	223,0	5.084,6	5.417,7	10.644,4	209,3	196,5
Województwo	634,4	1.698,6	267,8	708,5	763,2	1.783,0	251,7	233,6
Powiaty	279,8	218,0	77,9	321,8	356,1	179,2	55,7	50,3
Gminy	3.547,5	8.034,3	226,5	4.054,3	4.298,3	8.682,2	214,1	202,0
– miejskie	2.154,3	5.030,0	233,5	2.438,1	2.561,1	5.416,1	222,1	211,5
– pozostałe	1.393,2	3.004,3	215,6	1.616,2	1.737,3	3.266,0	202,1	188,0
Subregiony								
Elbląski	1.218,2	2.691,3	220,9	1.398,2	1.500,0	2.887,8	206,5	192,5
Olsztyński	1.615,1	3.645,8	225,7	1.848,2	1.973,9	3.920,1	212,1	198,6
Elcki	994,0	1.915,2	192,7	1.129,6	1.180,6	2.053,5	181,8	173,9

Źródło: obliczenia własne